

The Project Gutenberg eBook of Jumalainen näytelmä: Paratiisi, by Dante Alighieri

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Jumalainen näytelmä: Paratiisi

Author: Dante Alighieri

Translator: Eino Leino

Release date: June 1, 2004 [EBook #12547]

Most recently updated: December 15, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NÄYTELMÄ: PARATIISI ***

Produced by Riikka Talonpoika, Tapio Rikonen and PG Distributed

Proofreaders

JUMALAINEN NÄYTELMÄ: PARATIISI

Kirj. Dante

Suomentanut Eino Leino

Ensimmäinen painos ilmestyi 1914.

Eino Leino sai tämän teoksen suomentamista varten avustusta suomalaisen kirjallisuuden edistämisvaroista.

Ensimmäinen laulu[1]

Hän, kaiken alkuliike, kunniallaan maailmat täyttää, sitä sädehtien eriävästi eri osain mukaan.

Taivaassa, jolle valo suurin virtaa, oon ollut, nähnyt seikat, joit' ei kenkään voi kertoa, ken sieltä astuu alas.

Näät lähestyissä toivojensa määrää niin sielu siihen syventyy, ett' taida palata muistomme ei taapäin enää.

Mut mitä koota mielen aarre-aittaaan pyhästä voinut valtakunnast' olen, se olkoon lauluni nyt aihe ainoo.

Hyvä Apollo, viime työtäin varten tee minut astiaksi arvovaltas, niin että antaa laakeris voit kalliin.

Parnasson toinen huippu kylläks ollut on mulle, mut on tarvis molempia, jos mieli jatkaa tietä alkamaani.

Poveeni astu, sinne mahti loihdi, min tunsit silloin, koska jäsentensä tupesta Marsyaan[2] sa ilmi vedit!

Oi, jumal-voima, jos niin vaihdut minuun, ett' ilmi tuoda pyhän valtakunnan ees varjon voin, mi mielehein on jäänyt,

tulevan näät mun lempipuusi luokse, sen lehdin pääni laakeroivan, jotka ansaitsen aiheellain ja suopeudellas.

Niin harvoin, Taatto, niitä korjatahan voittoihin caesarin tai lauluniekkan (häpeä, rikos ihmistahtojemme),

iloa että tuottaa iloiselle kai Delphoin jumalalle lehvä Peneun,[3] kun siihen kurkoittaa ees muudan meistä.

Säentä pientä tuli suuri seuraa: paremmin äänin rukoillaan ehk' kerran mun jälkeheni, että Cirra vastais.[4]

Maailman lamppu[5] eri liesi-aukoin kohoopi kuoleville; mutta siitä, mi kolmeen ristiin kehää neljä liittää,

parempaan rataa, tähteen parempahan taas yhtyin lämmittämään käy se vahaa maailman, sille luonteen, leiman antain.

Näin tänne aamu, tuonne ilta tullut juur' oli kautta aukon moisen; tummui jo toinen, toinen seestyi pallonpuoli.

Beatricen näin ma kääntyneenä käteen vasempaan, katsomassa kohti Päivää; niin sit' ei tähdännyt lie kotka koskaan.[6]

Ja niinkuin ensi sätehestä säde taas toinen lähtee, ylös läikähtäen, pilgrimin lailla kotiin palaavaisen;

niin hänen asenteestaan, jonka silmä sieluuni heitti, syntyi omanikin: enempi kuin on tapa katsoin Päivään.

Näät paljon siellä on mahdollista,[7] jota ei mahda mainen voima, vuoksi paikan tuon tehdyn juuri ihmisheimollemme.

En kauan sitä sietänyt, vain kotvan, mut ympärilleen räiskyvän sen näin ma kuin raudan, jonk' on ahjo kuumentanut.

Ja näytti äkkiä kuin päivä päivään ois liittynyt ja Hän, mi voi, ois taivaan toisella koristanut Auringolla.

Beatrice seisoi kaikin katsein pyöröön ijäiseen[8] kiintyneenä; mutta minä pois siitä silmät siirsin, katsoin häneen.

Mun muuttui hänen katsannostaan mieli kuin ruoko-ruoastansa muuttui Glaucus,[9] jumalten kumppaniksi menen mereen.

Ei yli-ihmisyyttä sanoin saata kuvailla; siksi vertaukseen se tyytyy, kokea moista joll' on ollut armo.

Olinko vain se itsestään, min viimeks loit, Rakkaus, sa taivaan vallitsija? Sa tiedät sen, mi valollas mun nostit.[10]

Kun nyt tuo kehä, joka ikuisesti sua ikävöi, mun kiinti huomioni sävelin,[11] joita sinä jaat ja suistat,

niin paljon palavaa näin kantta taivaan tulesta Auringon, ett' eivät sade ja virrat järveä niin laajaa laita.

Tuo suuri valkeus ja soinnun uutuus mun syyti syytä niiden tietämähän; halua moista tuntenut en koskaan.

Siks hän, mi näki mieleni kuin minä, tuon myrskyn tynnyttääkseen suunsa aukas ja vastasi jo ennen kuin ma kysyin

ja alkoi: »Itse väärin mielikuvin teet itses tuhmaksi, niin ettet huomaa, mitä sa huomaisit ne luotas heittäin.

Et ole päällä maan kuin luulet, mutta salama kiidä kodist' oikeasta niin nopsaan ei kuin sinne kiidät sinä.»

Ens epäilyni haihduttain nää sanat hymyili lyhvet mulle hän; mut uusi pahemmin jomun vietti verkkohonsa.

Siks lausuin: »Lepään kummastuksestani jo suuresta, mut nyt ma ihmettelen, mua kuinka keveät nää aineet kantaa.»

Hän huohtaen hurskahasti silmät mua kohden suuntas äidin kaltaisena, mi lapsukaistaan hourivaista katsoo.

Ja virkkoi: »Kaikki seikat keskenänsä on järjestyksessä, ja tää on muoto,[12] mi Luojan kuvaks luomakunnan tekee.

Olennot ylväät täällä nähdä saavat sen ikivoiman merkit, jok' on mitta, min mukaan sääntö tuo on luotu kerran.

Ja järjestykseen, josta puhun, liittyy jokainen luonto eri lajeinensa ens syytään lähemmä tai loitommaksi.

Siks eri valkamia päin ne liikkuu merellä suurell' olevaisuutemme; jokaista vaisto synnynnäinen ajaa.

Sepä se tulen kuuta kohden nostaa, se ihmissydämen saa sykkimähän, maanpiirin piirittää ja koossa pitää.

Eik' yksin luomakuntaa järjetöntä tään jousen nuoli nouda, mutta niitai joill' omanaan on rakkaus ja äly.

Kaitselmus, joka järjestää tuon kaiken, myös valkeudellaan taivaan tyynnyttävi tään, jossa kiertää kehä kiireellisin.

Ja niinkuin paikkaan ennakolta säätyyn vie meidät voima jousen tuon, mi kantaa jokaisen, jonka kohtaa, autuaihin.

On totta, niinkuin aina muoto yhdy ei taideniekan[289] tarkoituksen kanssa, kun siihen taipumaan ei aine altis;

niin tältä radaltaan myös joskus luotu pois poikkeaa, kun siihen saa se vallan, sen suunta vaikka oisi toinen aivan.

Ja niinkuin nähdään pilvilöistä tulen putoovan, niin ens aikehestaan painuu päin maata sielu huvin huonon vuoksi.

Syy suurempi ei sulia ihmetellä nyt nousuasi kuin jos korkealta vuorelta joen juoksevan näät alas.

Sinussa ihme ois, jos estehistä vapaana tuonne alas jäänyt oisit, kuin liekki vilkas maahan jäisi hiljaa.»[13]

Ja kohden taivasta hän kasvot käänsi.

Toinen laulu

Te kaikki, joita kaipuu kuulemisen ajanut seuraamaan on pursin pienin mun laivaani, mi laulain merta kulkee,

takaisin kääntykää, oi, rannoillenne ja älkää ulapalle uskaltako; kenties, mun kadottain, te eksyisitte!

Vesillä vierin, joill' ei käynyt kukaan; Minerva tuulen suo, Apollo johdon ja Musat mulle Karhun merkin näyttää.

Te toiset harvat, jotka kurkoititte jo varhain leipää Enkelein, mi täällä elättää, mutta kyllästä ei koskaan,

te hyvin voitte aavan aallot soutaa ja vanaveessään seuraella, ennen kuin sulkeuu se eessä kokkapuunne.

Niin kummastuneet matkamiehet Kolkiin ei mainehikkaat nähden, kuinka kynti vakoja Jason,[14] kuin te kummastutte.

Janomme ainainen ja synnynnäinen, mi meiss' on valtakuntaan luojan-luomaan vei meitä kiireesti kuin

taivas kiertää.

Beatrice ylös katsoi, häneen minä; ja tuokiassa, jossa tuskin nuoli levähtää, lentää, jättää liipasimen, jo siellä olin, missä seikat kummat kiinnitti katseeni; ja siks hän, jolle mun huoleni ei outo olla voinut, kauniina, lempeänä kääntyi minuun: »Luo Luojan nosta mielen kiitos», lausui, »hän ensi tähteen saattanut on meidät.»

Minusta tuntui, meitä pilvi kattoi sees, sankka, luja, kiilto-kirkas niinkuin timantti, johon silmä Päivän sattuu.

Tuo ikihelmi sisähänsä meidät näin sulki, kuten vastaan ottaa vesi säteitä valon, silti särkymättä.

Jos olin kappale—ett' toinen toiseen ulottuvainen mennä voi, min pakko on olla niin, kaks kappalta jos yhtyy,

tajua sit' ei täällä järki—pitäis halumme palaa näkemään se ydin, miss' yhtyy meidän luontomme ja Luoja.

Mit' uskomme, se siellä ilmi käypi, ei todistettuna, vaan selviönä kuin ensi totuus, johon usko luotu.

»Madonna», vastasin, »niin hartahasti kuin voinen vain ma Häntä kiitän, joka mun nosti maailmasta kuolevien.

Mut lausukaa, mitk' ovat merkit synkät[15] tään tähden, jotk' on aikaan saaneet, että maan päällä Kainin taru liittyy siihen.»

Hymyili, haastoi hän: »Jos kuolevaisten erehtyy mielipide siinä, missä ei telkimiä avain aistin avaa, sua haavoittaa ei ihmetyksen nuolten tulisi enää, koska näät, kuin lyhvin jää siivin järki jälkeen aistimien.

Mut virka, mitä itse tuumit tuosta.» Ma näin: »Mi täällä meist' on ihme, aikaan sen saa kai kappaleiden tiheys, ohuus.»

Hän näin:[16] »Sa varmaan huomaat hairahduksen tuoss' uskossasi, jos vain kuulet, mitä ma sitä vastaan todistella mielin.

Osoittaa kiintotähtein taivas monta valoa, jotka laadultaan ja kooltaan esiintyy teille erikaltaisina.

Jos tiheys, ohuus tämän aikaan saisi, yks voima ainoa jokaisessa asuis, jaettu suhtein, suuri taikka pieni.

Mut eri voimain täytyy olla tulos aineiden alkumuotojen, ja niistä jäis yksi vain, jos oikea ois väittees.

Jos ohuus taas ois syynä seikan himmeen, min juurta etsit, ois tää tähti joko niin aines-ontto jostain kohdastansa,

kuin uskonet, tai niinkuin ruumihissa lihava laihaan liittyvi, tään tähden volyymi vaihtuisi kuin kirjanlehdet.

Jos edellinen totta ois, se näkyis Auringon-pimennyksissä: kuun läpi, kuin kaiken ohuen, sen säteet paistais.

Mut niin ei käy; siis toinen vaihto-ehto on tutkittava, ja jos sen ma murskaan, sun väittees vääräksi on todistettu.

Jos läpinäkyvä ole tää ei ohuus, sill' olla täytyy raja, jonka yli sen vastakohta salli ei sen mennä,

ja siksi toiset säteet taapäin taittuu kuin säteet värilliset heijastuvat lasista, jonk' on alla lyijynpinta.

Nyt virkkaa voit, ett' tuolla tummempana näkyvi säde kuin taas toisin paikoin, kun syvempää se siellä heijastuvi.

Harhasta tuosta vapauttaa sun voipi kokemus, jos sa joskus koetat sitä, mi lähde lienee tietovirtojenne.

Sa ota kolme peiliä; kaks siirrä itsestäs yhtä kauas, kolmas niiden väliltä, kauimpaa, sun silmääs käyköön.

Päin niitä kasvot selkäs taakse valon sytytät, sattuvaisen peiliin kolmeen, ja jokaisesta vastaas

välkkyväisen.

Vaikk' etäisimmän heijastus ei ole niin laaja kuin on muiden, silti huomaat sen hohteen samanlaiseksi kuin muiden.

Ja nyt—kuin paljastuu mit' all' on lumen, säteiden lämpimien singahtaissa väristään, kylmyydestään entisestä—

kun niin oot paljastunut järjessäsi, valolla valistaa niin kirkkahalla sun tahdon, että totuus siitä tuikkii.

Jumalanrauhan taivaan[17] alla kaartuu yks kappale, min voimaan perustuvi olemus kaiken siihen sisältyvän.

Seuraava taivas, joll' on silmää monta, tuon voiman jakaa eri tähtiin, jotka sen alle kuuluu, erilaisna kukin.

Muut taivas-piirit eri keinoin käyttää päämääräkseen ja siemenekseen voimat, ne erilaiset, jotka niissä piilee.

Elimet maailman nää vaikuttavat, kuin nähnet nyt, ain astehittain, että alempaan ylemmästä voima virtaa.

Nyt huomaa tarkkaan, mitä tietä kuljen totuuteen tullakseni etsimääsi, ett' yksin sitten kaahlata sa voisit.

Pyhien piirein liike, voima tulee ahjoista liikuttajain autuaiden kuin rautiolta vasaran on varmuus.

Ja taivas, valoin monin kaunistettu, kuvastaa, jäljentää kuin leimamerkki tuon syvän aatteen,[18] joka vierittää sen.

Ja niinkuin sielu, tomuhunne sääty, jakautuu eri jäseniin, jotk' ovat taas eri tarkoitusta varten luodut; näin ylin järki hyvyytensä jakaa ja monistaa sen eri tähtiin, mutta ijäti kiertää omaa yhteyttänsä.

Jokainen voima eri lailla yhtyy kalliisiin kappaleihin, antaa elon ja niissä asuu niinkuin sielu teissä.

Laps luonnon liedon, voima sekoitettu tuo loistavi nyt läpi kappaleiden kuin ilo kautta ihmisilmäterän.

Se aikaan saa, ei tiheys eikä ohuus, ett' eri lailla eri valot välkky: se muoto-aate on, mi hyvyytensä mukahan kirkkaan luo ja himmeänkin.»

Kolmas laulu

Se Aurinko, mi lemmell' ensin sytti mun sydämein, syin, vastasyin ol' ilmi totuuden kauniin kasvot tuonut mulle.

Ja minä, näyttääkseni vakaumustain tät' uutta, varmaa, kohotin nyt pääni, mikäli sopi, puhuaksein hälle.

Mut näky ilmestyi, mi itsehensä niin kiinsi katseheni kaiken halun, tuo tunnustus ett' unohtuikin multa.

Kuin läpi lasin kuultavan ja kirkkaan tai vetten välkkyvään ja hiljaisien, mut ei niin syvään, ettei pohja paistais,

näkyvät kasvojemme ääriviivat niin vienot, ettei valko-otsan helmi nopeemmin satu meille silmäterään;

niin näin ma hahmoja, ne haastaa tahtoi, ja minä jouduin harhaan vastakkaiseen kuin poika tuo,[19] min lähde loitsi lempeen.

Siks heti kuin ma heidät nähnyt olin, vain valhekuviks heitä luullen, käännyin ma katsomaan, ken moiset heijastutti.

En mitään nähnyt; suuntasin nyt katseen valohon armaan saattajattareni, mi hymyellen pyhin silmin

loisti.

»Äl' ihmety, jos hymyilen ma hiukan», hän virkkoi, »lapsellista luuloasi, mi jaloin käydä viel' ei totta tohdi,

vaan työntää tyhjyyteen sun nyt kuin aina. On tosi olennoita, jotka näet, vuoks sanan syödyn tänne määrättyjä.

Puhele heille, kuuntele ja usko! Totuuden valo, jok' on onni heidän, pois päästä enää heit' ei liukahtamaan.»

Ja haamuun päin, mi haastelemaan näytti heist' innokkaimmalta, ma käännyn, lausuin kuin mies, mi hämmentyy vuoks liian kiihkon:

»Oi henki, luotu onneen, nauttivainen suloutta ijäis-elon suuren hohteen, jot' arvaa ei, ken tuntenut ei sitä!

Sua kiittäisin, jos ilmoittaisit mulle nimesi ynnä autuutenne laadun.» Hän heti vastas silmin hymyilevin:

»Tahdolle oikealle rakkautemme on ovi auki kuin on rakkauden, mi itsensä kaltaisiksi kaikki tahtoo.

Maan päällä nunna olin; ja jos mieles mua tarkkaan muistelee, en oudoks sulle jää siksi, että oon nyt kaunihimpi.

Minussa tunteva oot taas Piccardan;^[20] on mulla, seurass' autuaiden muiden, nyt autuus taivahassa hitaimmassa.

Tunteemme, joita sytyttää voi tuleen vain Pyhän Hengen riemu, alistuvat ilolla hänen järjestyksehensä.

Tää onni vähäiseltä näyttää; suotu se meille on, kun osaks laiminlöimme lupauksemme tai kokonansa joskus.»

Ma hälle: »Jotain jumalaista loistaa ihmeellisillä kasvoillanne, joka kuvanne kuolevaiset himmentävi.

Siks vitkaan vasta mulle muisto palas; mut nyt mua auttaa, mitä virkoit, siksi helpompi mieleen palauttaa on kuvas.

Mut lausu: Te, tääll' iki-autuahat, kai kaihoatte paikkaa korkeampaa, enemmän nähdä, enemp' ystäviä?»

Hymyili hän ja muutkin varjot ensin;^[21] hän sitten vastasi niin iloisena kuin hehkunut ois ensi lemmen tulta:

»Ah veli, tahtojamme viihdyttävi rakkauden voima, joka pyytää sallii vain omaamme, ei ikävöidä muuta.

Jos toivoisimme ylemmäks, nuo toiveet sotisi vastaan Hänen tahtoansa, mi täällä määrännyt on meille sijan.

Tapahdu moist' ei taivahissa näissä; elämä rakkaudessa välttämätön on täällä, jos sen luonnon oikein huomaat.

On olennaista tälle autuudelle Jumalan tahtoon liittyä niin liki, ett' yhdeks yhtyy kaikkein meidän tahdot.

Asujat asteettaiset valtakunnan tään oomme, ja se kaikille on mieleen, myös Hälle, jok' on tahto tahtojemme.

Ja Hänen tahdossaan on meillä rauha: Hän meri on, päin jota kaikki liikkuu, min itse luo Hän ja min luonto muovaa.»

Tajusin nyt ma, kuink' on kaikkialla taivaassa paratiisi, vaikka samoin ylimmän hyvän armo siell' ei sada.

Mut kuin yks ruokalaji kyllästyttää ja toiseen viel' on himo ihmisellä ja tään hän ottaa, tuon hän kiittäin torjuu;

niin tein nyt minä sanoin ynnä liikkein tuon kankaan tullakseni tuntemahan, joss' ei hän sukkulaa viel' lyönyt loppuun.^[22]

»Elämä pyhä, ansiot myös suuret», hän lausui, »nostanehet naisen[23] ovat, min mukaan päällä maan on huntu, puku,

ett' yljän luona, joka ottaa valat, jotk' antaa rakkaus hänen mieliksensä, ois kuoloon saakka valvonta ja uni.

Ma häntä seurataksein maailmasta jo nuorna luovuin, otin hunnun pyhän, sitouduin hänen sisarkuntahansa.

Mut miehet, pahaan tottuneet, ei hyvään,[24] mun ryösti luostarista lempeästä; eloni muuttunehen Luoja tuntee.

Ja hohde toinen tää, min oikealla minusta näät ja joka säteilevi valolla kaikella tään taivas-piirin,

voi saman virkkaa itsestään kuin minä: hän oli nunna, hänen päästään samoin pyhäisen hunnun varjo temmattihiin.

Mut maailmaan kun takaisin hän tuotiin näin vasten tahtoaan ja tapaa hyvää, sydämen hunnun säilytti hän iki.

Se valo on Constanzan[25] suuren, hänen, mi Suevian toisen myrskytuulen kanssa kolmannen[26] synnytti sen viime mahdin.»

Hän haastoi näin ja laulaa alkoi: *Ave, Maria*, haihtui laulaen kuin raskas katoopi kappale veenpinnan alle.

Niin kauas seurasi häntä katseheni kuin saattoi; vaan kun hänt' en nähnyt enää, ylimmän kaihoni taas neittä etsin

ja käännyin kokonaan Beatricen puoleen; mut salamat hän sinkos silmähäni, niin ettei ensin sietää voinut näkö;

siks viivähdin ma kysymyksineni.

Neljäs laulu

Välillä ruoan kahden, yhtä maukkaan ja läheisen, mies vapaa ennen nälkään näntyisi kuin hän panis suuhun toisen.

Välillä suden kahden ahnaan lammas näin seisoi, pelkäis yhtä paljon niitä; näin koira keskellä myös kahden kauriin.

Siks moiti en, en kiitä itseäni, jos vaikenin, kun oli pakko, kahden epäilyn yhtä paljon raastamana.

Ma vaikenin; mut kasvot kuvastivat toiveeni, kysymyksein lämpimämmin kuin sanoin tulkita ne tainnut öisin.

Beatrice teki niinkuin Daniel, koska Nebukadnezarin hän viihtyi vihan, mi väärin tämän julmaks saanut oli.[27]

Ja virkkoi: »Nään, kuink' kaksi toivettasi sua viskoo niin, ett' oma huoles sitoo itsensä eikä ilmi päästä tahdo.

Sa mietit näin: Jos hyvä tahto pysyy, syyn minkä vuoksi väkivalta muiden mun ansioini mitan pienentävi?

Se viel' on sulle epäilyksen aihe, kun sielu näyttää tähtiin palajavan niinkuin on mielipide Platon[28] juuri.

Nää kysymykset yhtä paljon painaa sun tahtoa, ja siksi käsittelen sit' ensin, jok' on sapekkaampi[29] niistä.

Serafi ei, mi enin Luojaan liittyy, ei Moses, Samuel, Johannes (kumman kahdesta ottanet), ei myös Maria

taivaassa toisess' istu istuimillaan kuin nämä henget, jotka näit sa juuri, eik' ole rajoitettu aika heidän.

He kaikki kaunistavat ensi kehää, mut eri autuus heillä on sen mukaan kuin kukin tuntee Luojan henkäyksen.

Nuo äsken näyttäytyivät merkitäkseen sen autuus-asteen, jok' on muista alin,[30] ei kuin sen heille määrännyt ois arpa.

Näin onhan puhuttava järjellenne, kun aistimuksista se yksin oppii, min sitten nostaa arvoon aattehien.

Siks Raamattukin tasollenne teidän alentuu, kun se Jumalalle kädet ja jalat antaa, muuta tarkoittaen. [31]

Ja Pyhä Kirkko ihmishahmoon teille Gabrielin, Mikaelin kuvaa ynnä sen, jolta Tobias sai näön jälleen. [32]

Sieluista mitä Timeus[33] haastaa, pidä sen kanssa yhtä ei, mit' täällä näet, kun sanan mukaan uskonee hän seikat.

Hän sanoo: sielu tähtehensä palaa, ja uskoo, että irtautui se siitä, kun luonto antoi sille ihmismuodon.

Kentiesi oppinsa on toinen sentään kuin sanat sanovat, kentiesi siinä on tarkoitus, ei niinkään naurettava.[34]

Jos tähdille, vuoks niiden vaikutuksen, hän jakaa tahtoo kunniaa tai herjaa, ehk' ampuu joutsellaan hän totta jotain.

Tuo aate, väärin tajuttu, niin kerran harhautti maailman, ett' tähdet saada nimiä voi Mars, Jupiter, Merkurius.

Epäilyks toinen,[35] joka vaivaa sua, vähemmän myrkyllinen on; sen pahuus minusta voi ei sua etäännyttää.

Jos oikeutemme vääryydeltä näyttää useinkin silmään kuolevaisten, uskon todistus on se eikä harhauskon.

Mut koska ymmärryksenne voi tähän totuuteen täysin tunkea, ma tahdon sun tyydyttää nyt sydäntoivehesi.

Jos väkivaltaa on se, ettei uhri tavalla millään tekijää sen suosi, ei anteeks saaneet oo nuo sielut silloin.

Näät tahto, jos se tahdo ei, ei kuole, vaan tulen lailla ylös nousee, vaikka painaisi tuhatkerroin voima raaka.

Mut jos se taipuu vähänkin, se seuraa jo väkivaltaa; ja niin teki nämä, palata jotka luostariin ois voineet.

Jos täydellinen heiss' ois tahto ollut kuin halsterill' Laurentius Pyhän[36] oli tai Muciuksen,[37] kättään kohtaan jyrkän,

ajanut ois se, heti kuin he pääsi, palaamaan elontielleen entiselle; mut harvinaist' on moinen tahdon tarmo.

Sanojen näiden kautta, jos ne olet tajunnut oikein, murtuu mielipide, mi muuten vaivannut sua usein oisi.

Mut toinen ahdinko[38] nyt tiesi sulkee niin eessä silmäis, ettet pääse siitä omilla voimillas, vaan ennen väsyä.

Totuuden tuon ma painanut oon mielees, voi ettei valehdella sielu täällä, ain liki ollen totta ensimmäistä.

Ja kuitenkin Piccarda kertoi sulle Constanzan huntuaan ain rakastaneen; sopivan näytä ei se sanoihini.

Jo usein, veli, sattunut on, että on vaaran välttämiseks tehty vastoin mielt' omaa, mitä ei ois tullut tehdä.

Niinkuin Alkmeon,[39] isän pyytämänä, emonsa oman murhas: täyttääksensä tunteita lapsen tunnottomaks tuli.

Täss' on sun huomattava, että tahtoon sekoittuu väkivalta, jonka vuoksi rikosta moist' ei voida anteeks antaa.

Vapaasti vaikk' ei tahto[40] suostu pahaan, se siihen suostuu sikäli kuin pelkää, jos kieltäytyy se, paha suurempata.

Jos nyt Piccarda sanaa tuota käyttää, vapaata tahtoa hän tarkoittavi, ma toista taas, mut totta kumpainenkin.»

Näin kuului laineläikkä äänen pyhän, mi lähti lähtehestä kaiken toden, jokaisen toiveheni tyydytellen.

»Oi ensi yljän armas, jumalainen», ma virkoin, »sa, min sanat sielun täyttää niin lämmittäin, ma yhä että virkoon!

Niin syvät ei mull' ole sielunkyvyt, ne että korvata vois suosionne; mut Hän sen tehköön, joka voi ja näkee.

Tajuan hyvin, ettei hengen jano asetu, ellei sitä neuvo Totuus, jonk' ulkopuoll' ei ole totta mitään.

Kuin peto luolassaan se siinä lepää sen löydettyään; ja se voi sen löytää, ois muuten turhaa kaikki hengen kaipuu.

Totuuden juurella kuin vesa versoo siks epäily, ja luonto meitä ajaa korkeuteen kukkulalta kukkulalle.

Kehoittaa, rohkaisee se kysymähän mun teiltä, Donna, kunnioittavasti totuutta toista, jok' on mulle himmee.

Inehmo voiko, tietää tahdon, muilla hyvillä, jotka vaa'assanne painais, lupaukset rikkomansa täällä maksaa?»

Beatrice katsoi minuun silmin, joista niin jumalaiset lemmenliekit hohti, mult' että voima voipui, pois ma käännynin,

loin maahan silmät tajutonna melkein.

Viides laulu

»Jos sulle rakkaus olennostain paistaa sen mitan yli, päällä maan mi nähdään, niin ettei silmäsi voi kestää sitä,

tuot' ällös ihmettele! Täydellinen sen tieto[41] aikaan saa, mi oppiessaan opitun hyvyidenkin tietä jatkaa.

Nään hengessäs jo heijastuksen tästä valosta ijäisestä, jonka näkö, vain kerran nähty, ikilempeen lietsoo.

Ja muu jos rakkautenne viettelevi, se vain on tuike valon tuon, mi väärin tajuttunakin läpi loistaa siitä.

Sa tietää tahdot, sanan syödyn voiko teolla muulla korvata, niin että vapaaksi sielu pääsis kantehestaan.»

Näin alkoi laulun tään Beatrice; niinkuin se, jok' ei puhettansa paloittelle; hän sitten jatkoi esitystään pyhää:[42]

»Lahjoista suurin, jonka luova Luoja soi auliudessaan, joka hyvyytensä mukaisin on, jot' arvostaa hän enin,

ol' lahja tahdon vapaan:[43] omistavat sen kaikki järjelliset luodut, heille vain antoi Hän sen sekä antaa yhä.

Käy ilmi sulle, jos nyt tuumit tuota, lupauksen arvo kallis, jos sen laatu niin on, ett' Taivas suostuu, kun sa suostut.

Liitossa ihmisen ja Luojan aarre tuo suuri uhrataan, ja niinkuin sanon, se tapahtuu juur' tahdon toiminnalla.

Mit' tarjota siis korvaukseksi voitais? Jos luulet hyvin käytävä, mink' annoit, hyväksi kääntävä työn luulet pahan.

Pääseikasta nyt sull' on selvä tieto; mut kun tään Pyhä Kirkko anteeks antaa, sanaani vastaan sotivan mi näyttää,

sun viel' on hetki pöydäss' istuttava; näät ruoka ankara, min saanut olet, apua vielä sulaaksensa vaatii.

Aukaise sielus siis mun puheelleni ja hyvin kätke se; ei tiedoks riitä tajuta vain, myös täytyy panna talteen.

Kaks seikkaa kuuluu tämän uhrin luontoon: se ensin, mikä uhrataan, ja toinen on itse lupaus, joka annetaan.

Tää toinen kestää voimassansa, siks kuin se täytetään, ja siitä täsmällisen edellä saanut jo sa tiedon lienet.

Siks juutalaisille ol' uhrin käsky niin ehdoton, vaikk' uhri itse voitiin toiseksi vaihtaa, kuten tiedät varmaan.

Näät toinen seikka: esine tään uhrin voi moinen olla, ettei synty mikään tapahdu, jos se muuksi muutetaan.

Mut älköön kukaan ominvalloin taakkaa harteinsa vaihtako, jos kääntynehet ei avain valkoinen, ei keltainenkaan.[44]

Ja houkaks usko joka muutos, missä suhtaudu korvaus ei korvattavaan ens uhrin lupaukseen kuin kuusi neljään!

Siks mikä arvollaan niin paljon painaa, se että vaa'at kaikki vaaputtavi, ei vaihdettaviss' ole muuhun hintaan.

Inehmot, pitäkää siis lupauksenne ja vakaat olkaa, vaan ei nopsat niihin kuin Jefta[45] lupaamaan ens antimensa!

Ois hänen tullut sanoa: 'Tein pahoin,' kuin tehdä pahempaa sen pitäin; päämies helleenien[46] myös yhtä houkka oli,

kun itki kauneuttaan Iphigeneia ja saattoi itkemähän tuhmat, viisaat, jotk' kuuli huhun moisest' uskonnosta.

Te kristityt, siks olkaa verkkaisemmat ja älkää niinkuin höyhen tuulen tullen; ei joka vesi teitä pestä saata.

On teillä uus ja vanha Testamentti ja Kirkon paimen, joka teitä johtaa: se riittäköhön pelastukseksenne.

Jos himo häijy teille toista huutaa, te olkaa ihmisiä, älkää karjaa, ett' teille nauraisi ei juutalainen![47]

Lail' lampaan älkää tehkö, äidin maidon mi jättää, huvikseen käy leikkiin lietoon, itsensä kanssa ilon kampaeluun.»

Kuin kirjoitan, Beatrice mulle puhui; hän sitten kääntyi ikävöiden sinne, maailman muoto[48] miss' on vilkkahampi.

Vait'olonsa ja vaihdos kasvon-ilmeen mun hengen-himoni myös hiljensivät, vaikk' uudet pyrki kysymykset esiin.

Ja niinkuin nuoli, joka maaliin sattuu jo ennen kuin on jänne päässyt lepoon, me toiseen jouduimme nyt taivas-piiriin.

Niin iloisena valtiattareni tään taivaan valkeuteen näin astuvaksi, ett' tähti itse kirkkahammin kiilsi.

Ja tähden tään jos muoto muuttui, hymyi, ma kuink' en silloin, jonka luonto tehnyt on joka suhteessa muuttuvaksi!

Kuin kalat pienet lammen tyynen, kirkkaan keräytyy katsomaan, jos heitetähän jotakin, jonka ruoaks luulla voivat;

niin tuhat hohdetta näin kiirehtivän päin meitä nyt, ja jokaisesta kuului: »Kas, siinä rakkaudemme kartuttaja!»[49]

Ja kun ne luoksemme sai tulleheksi, iloa kuultavan ne näkyi kukin hohteessa kirkkaassa, mi niistä

paistoi.

Lukija, aattele, jos alku tämä ei jatkuis, kuinka sulia tuskallinen ois lisää tietämähän mielenkaipuu!

Tajuat itsestäsi siis, mi kaiho minulla oli tila tietää noiden, jotk' oli eteheni ilmestyneet.

»Oi siunattu, sa, jolle armo suotu ijäisen voiton istuimet[50] on nähdä jo ennen kuin sa sodan maisen jätit!

Valoa, joka taivaat kaikki kaartaa, me hehkumme; ja siks, jos meiltä halaat sa tietoja, saat mielinmäärin syödä.»

Näin mulle puhui muuan henki hurskas, ja näin Beatrice: »Haasta, haasta heille vakaasti, usko niinkuin jumalihin!»

»Nään kyllä, kuinka asut valkeudessas omassa, jota heijastaa sun silmäs, kun hymyillessäs niin ne tuikahtavat.

Mut tiedä en, ken olet, sielu pyhä, en myös, miks asut tässä taivahassa, min kuolevilta säteet toiset verho.»

Valolle virkoin näin, mi ensin mulle puhunut oli, ja se tuosta tuli viel' entistäkin kirikkaammaksi paljon.

Kuin Aurinko, mi joskus hunnuttaupi valoonsa liikaan, koska usmat sankat ja hillitsevät haihtuneet on lämpöön;

näin säteisiinsä pyhä hahmo peittyi minulta vuoksi ilon suurentuneen, ja näin hän verhouneena vastas mulle

sen, mitä seuraava nyt laulu laulaa.

Kuudes laulu

»Kun Konstantinus[51] kotkan vastenpäivää radalta käänsi kantataaton, joka Lavinian otti, vuosisataa kaksi

ja yli pysyi Luojan lintu hiljaa sopessa Europan[52] ja kukkuloita lähellä, joilta ensin lähti lentoon.

Vallitsi pyhain sulkain varjon alla, kädestä käteen mennen, maailmata; näin vaihtui valta, joutui käteen minun.

Ma keisar' olin, oon Justinianus,[53] mi vuoks ens Rakkauden, jonka tunnen, laeista otin liian pois ja turhan.

Jo ennen kuin ma työhön tuohon ryhdyin, ma yhteen luontoon Kristuksessa uskoin, en enempään, ja tyydyin uskohon.

Mut Agapetus siunattu, mi silloin ol' ylipaimen, sanoillansa minut sai ohjatuksi oppiin oikeahan.

Hänt' uskoin ma ja selvään nyt ma näen oppinsa laadun, kuin sa nähnet toisen todeksi, vääräks toisen vastakohdan.

Kun tielle Kirkon nyt ma tullut olin, suvaitsi antaa mulle Luojan armo työn suuren aatteen, siihen antauduin ma

ja jätin aseet Belisariukselle,[54] jot' turvasi niin käsivarsi Taivaan, se että mulle oli merkki levon.

Tää vastaus ensi kysymyksees liittyy; mut laatu vastauksen pakottavi jotakin lisäämään mun vielä siihen,

ett' oivaltaisit, kuinka väärin tekee[55] ne, jotka nousee keisar-kotkaa vastaan sen anastain tai sitä uhmaellen.

Näe, mikä voima kunnioitettavaks sen tehnyt on!» Hän tuokiosta alkoi, kun Pallas kuoli kotkan vallan vuoksi.[56]

»Sa tiedät, Albass'[57] asui vuosisataa se sitten kolme, sikskuin taistelohon sai kolme vastaan kolmea

sen vuoksi.

Myös tiedät, ryöstöstä sabinitarten Lucretian tuskaan saakka, kuinka voitti se lähi kansat kuninkaiden aikaan.

Ja tiedät, kuinka sitä kantoi Rooman jaloimmat, koska ryntäs Brennus,[58] Pyrrhus ja muutkin kansanpääät ja liittolaiset.

Niin sai Torquatus, Quinctius takku-tukka ja Deciukset, Fabiukset[59] maineen sen, jota mielelläin maunnioitan.

Se maahan löi arabialaiset[60] ylpeet, nuo, jotka Hannibalin johdolla yli menivät alpeihin, mistä Pon on juoksu.

Sen kanssa nuorna Scipio ja Pompeius voittonsa voittivat, ja tuimaks tuli se kummulle,[61] min alla synnyit sinä.

Lähellä aikaa,[62] jolloin Taivas tahtoi lepoonsa lempeään maailman kaiken, sen Caesar otti Rooman mielen mukaan.

Työt kotkan silloiset Rhein-virta näki ja Var, Isère ja Saône ja Seine ja laakso jokainen, josta Rhône uoma täyttyi.[63]

Ravennan jätti, Rubiconin yli se kulki, vaan tuo tapahtui niin nopsaan, sit' ettei seurata voi kieli, kynä.

Espanjaan viskas legionat, sitten Durazzoon, iskun niiltä sai Farsalus,[64] min tuska tuntui kuumaan Niiliin saakka.

Antandroon[65] taas ja Simoiin se näki, jost' oli noussut, Hektorin myös haudan, ja lens ja turmaks Ptolemaion tuli.

Taas salamana Juban[66] päähän iski, päin kääntyi länsimaailmaanne, josta Pompeiuksen jo sotatorvi soitti.

Seuraavan[67] johdolla mit' aikaan sai se, sit' Tuonelassa Brutus, Cassius ulvoo ja murehtii Modena ja Perugia.

Sit' itkee vieläi Kleopatra tumma, mi kotkaa paeten sai käärmeeltä niin äkillisen ynnä synkän surman.[68]

Punaiseen mereen saakka kaarsi kotka tuon johdolla ja maailmaan loi rauhan, niin että Janus-templi suljettihin.

Mut kaikki edelliset työt sen, joista nyt puhun, ynnä myöhäisemmät, piiriss' elämän maisen, sille alistetun,

vähäksi jää ja himmeäks sen rinnan, mit' teki sillä kolmas Caesar,[69] silmin jos kirkkain katsotaan ja mielin puhtain.

Jumalan oikeus, joka haltioi mun, näät hälle myönsi, käteen sen, min sanoin, suuruuden olla kosto Taivaan vihan.

Nyt hämmästy, ma mitä virkan vielä: Tituksen kanssa sitten kostamahan se riensi verisyytä synnin vanhan.

Ja koska Longobardin hammas[70] puri taas Pyhää Kirkkoa, sen siipein alla apuhun, voittoon Kaarle Suuri saapui.

Nyt näistä päättää saatat niiden suhteen, joit' yllä syytin, ynnä syntiensä, jotk' ovat turmionne kaiken lähde.

Yks yhteismerkin puolueesen sitoo, sen sijaan toinen keltaliljat keksii:[71] on nähdä vaikeaa, ken suurin syypää.

Muun merkin alla ghibellinit tehkööt temppunsa; sillä pahoin seuraa kotkaa, ken sen ja oikeuden erottavi.

Eik' uusi Kaarle[72] guelfinensä sitä lyö maahan, mutta peljätköön sen kynttä, mi leijonat jo suuremmatkin nytki.

Jo usein itki isän syytä pojat, älköönkä luulko, että vaakunaansa Jumala vaihtaa vuoksi Ranskan

liljain!

Tään pienen tähden[73] kaunehena henget on hyvät, jotka niin on toiminehet, heit' että kunnia ja maine seuraa.

Ja kun näin harhautuen sinne lentää halumme, luonnollista on, ett' toden rakkauden säteet hitaammasti nousee.

Mut juuri palkan ynnä ansiomme vertailu onpi ilostamme osa, kun ovat kummatkin ne yhtä suuret.

Elävä oikeus näin meissä tunteet niin puhdistaa, ne ettei pääse pahaan mihinkään kääntymähän enää koskaan.

Kuin eri äänin sointu kaunis syntyy, niin eri asteet elämässä täällä luo tähtitarhain sopusoinnun armaan.

Sisällä pääryn tämän päilyväisen palavi valo Romeon,[74] min suuret ja kauniit työt niin pahoin palkittihin.

Mut ei Provence, mi häntä vastaan oli, nyt siitä nauti; näät se väärään kulkee, ken toisen onnen turmionaan pitää.

Tytärtä neljä kuningattariksi Raimondo Berlinghieri naitti, tämän sai aikaan Romeo, mies vieras, halpa.

Sai hänet pyytämähän sanat kateet tiliä sitten tuolta vanhurskaalta, mi kymmenestä kaksitoista antoi.

Läks sitten köyhänä ja harmaapäänä palalta pala kerjäämään hän; miehen tuon mielen maailma jos tuntis, sitä

enempi kiittäis, vaikka nytkin kiittää.»

Seitsemäs laulu

Hosianna, Pyhä Herra Zebaoth, mi valkeudellas valtakunnissasi ylitse loistat tulten onnellisten![75]

Näin syventyen sävelmäänsä alkoi olento tuo nyt laulaa, kahden valon[76] kauniisti hänen päätään kaarrellessa.

Hän muiden kanssa liittyi karkelohon ja kipinöitä nopsemmin he multa äkisti peittyi välimatkan taakse.

Epäilin, itsekseni tuumin: »Virkan, tuon virkan kuulla valtiattareni, mi juomin vienoin sammuttaa tään janon.»

Mut kunnioitus, joka täyttää minut, kun kuulen vain ma äänet *B* ja *ice*[77] pään multa painoi niinkuin nukkuvalta.

Mua moisna sietää voinut ei Beatrice, vaan lausui, hymyn säteillen, mi tehdä tulesa miekkoiseks ois miehen voinut:

»Mikäli erehtyä en ma saata, sa mietit, kuinka rangaistuksi tulla voi kosto oikeakin oikeudella.

Pian sun ma päästän tuosta pulmastasi:[78] ja sinä kuuntele, näät sanat nämä ijäisen opin sulle lahjaks antaa.

Ei tahdon ohjaa omaks hyödyksensä inehmo, jok' ei siinnyt,[79] voinut sietää, siks itse heimoineen hän kirottihin.

Ja ihmisheimo heikko harhassansa näin virui monta vuosisataa, kunnes Jumalan Sana alas astui sinne, hän missä luonnon, joka Luojastansa eronnut oli, henkilöönsä liitti teolla pelkäll' ikerakkautensa.

Älysi suuntaa siihen nyt, min sanon! Luojaansa yhtyneenä luonto oli kuin alkujansa hyvä ynnä puhdas.

Mut paratiisista vuoks syynsä oman se karkoitettiin, koska kääntyi tieltä totuuden ynnä totuus-elämästä.

Otettu jos on luonnon mukaan mitta tuon rangaistuksen ristinpuulla, koskaan niin oikea ei mikään

olla voinut.

Mut myöskään niin ei väärä ollut mikään suhteessa henkilöön, sen kärsineesen, jok' yhtyneenä oli luontoon tuohon.

Yks työ siis tuotti eri tuloksia; kun mieleen Jumalan ja Judan oli tuo kuolo, vapis maa ja Taivas aukes.

Nyt sulle outoa ei olle enää, kun sanotaan, ett' oikeus-istuin ylin sittemmin kosti koston oikeankin.

Mut nyt ma näen, kuinka mieles mennyt on aatos aatokselta solmuun, josta se kaikin kaipuun irti päästä tahtoo.

Sa sanot: 'Tarkoin tajuan, min kuulen; mut miks tään tavan lunastuksellemme valitsi Luoja, viel' on pulma mulle.'

Tää päätös, veli, lepää haudattuna jokaisen silmiltä, min äly ole tulessa rakkauden ei kasvatettu.

Todella, koska tuohon kohtaan monen käy katse, vaikka sen vain harvat huomaa, ma kerron, miks ol' arvokkain tää tapa.[80]

Jumalan hyvyys, jolle kaikki karsaus on vierasta, niin hehkussansa palaa, ett' ikikaunis siitä siroittuvi.

Välittömästi mikä siitä virtaa, loputon on, näät sen ei laatu muutu, kun itse on se laadun leiman lyönyt.

Välittömästi mikä siitä virtaa, vapaata on, kun siihen vaikuttaneet ei ole eikä voineet seikat uudet.

Ja sitä miellyttää, mi hänt' on lähin; näät pyhä hehku tuo, mi kaikki kultaa, parhaiten palaa samankaltaisessa.

Näill' etuoikeuksilla varustettu ol' ihmisluonto, ja jos yks vain puuttuu, sen pakko langeta on korkeudestaan.

Vain synti sitä orjuuttaa ja tekee sen erilaiseksi kuin suurin Hyvyys, valosta tään kun vähän vain se seestyy.

Eik' arvoonsa se koskaan pääse, ellei se täytä onttoutta, min synti teki, vanhurskain rangaistuksin harhateistään.

Luontonne koska siemenessään rikkoi, näist' erotettiin etuoikeuksistaan kuin Paratiisista se karkoitettiin.

Ja ettei niitä jälleen voinut voittaa kuin kahta tietä, tajuat, jos siihen nyt järkes jännität, ma mitä puhun:

Tie yks: ett' anteeks antanut ois Luoja vain armostaan; tie toinen, että itse inehmo korvannut ois hulluutensa.

Nyt katsees syökse ikisyvytyhen Jumalan päätösten, mun puhettani, mikäli taidat, tarkoin seuratakses.

Inehmo rajoitettu voinut syytä ei sovittaa, kun langeta niin alas ei voinut nöyränä ja kuuliaisna

kuin ylös pyrkinyt ol' uhmassansa; ja siitä johtui, ettei itsekauttaan inehmo voinut sovitusta antaa.

Siks täytyi Luojan polkuansa omaa— yht' taikka kahta taikka kumpaistakin— inehmo auttaa eloon entiseen.

Mut koska teko tekijän niin paljon jalompi on, mit' enemmän se kuvaa hyvyttä sydämen, mi synnyttää sen,

siks Hän, mi leimaa maailman, nyt käydä suvaitsi hyvydessään tietä kahta, te että kohoisitte korkeuteenne.

Eik' ensi päivästä asti viime yöhön niin suurta, juhlallista kenellekään tapahdu eikä ole tapahtunut.

Näät Luoja auliimp' oli antaessaan itsensä, että ihminen vois nousta, kuin jos hän itsestään ois anteeks suonut.

Muut tavat kaikki oikeutta täyttää ei oisi voineet, ellei nöyrytyneenä Jumalan poika lihaks tullut oisi.

Toiveesi kaikki että tyydyttäisin, palajan selittämään kohdan erään, nää seikat että näkisit kuin minä.

Sa sanot: 'Ilman nään ja nään ma tulen ja veen ja maankin, kaikin yhtymineen, häviävän ja kestävän vain hetken.

Ja sentään nääkin seikat luodut ovat.' Siis jos on totta, mitä sulle sanoin, tuholta niiden turvass' olla pitäis.

Ah veikko, Enkelit ja seutu kirkas, miss' olet nyt, vain voidaan luomiks virkkaa olennon täydellisen niinkuin ovat.

Mut nimittämäs alkuaineet ynnä muu kaikki myös, mi niistä muodostuvi, vain luodun voiman ovat voitteloita.

Tähdissä taivaan, jotka niitä kiertää, ne kaikk' on luodut, niiden aine luotu kuin myöskin voima, niitä muodostava.

Jokainen eläin sekä kasvi[81] elon saa ainesvoimasta, min sille säteet ja kiertoliike tähtein pyhain kantaa.

Mut itse henkäisevi Hyvyys korkein inehmon sielun, rakkaudella täyttäin sen niin, ett' aina Tekijäänsä kaipaa.

Voit siitä päättää ylösnousemuksen myös laadun vielä, jos sa mielees johdat, mitenkä luotiin liha kuolevaisen,[82]

kun tehtiin ensimmäinen ihmispari.»

Kahdeksas laulu

Maailma kerran luuli pimeydessään, kehässä kolmannessa että Kypris[83] tuo kaunis lemmentulta houkkaa loistais.

Näin entiserheessänsä muinaiskansat ei yksin häntä kunnioittanehet rukouksin, uhrein, vaan sai kunniaa

Dione ja Cupido[84] myös, joist' toinen ol' äiti hänen, toinen poika, jonka ties taru Didon helmass' istunehen.

Häneltä,[85] josta alan, sai he nimen tähdelle, joka silmin hyväilevi Auringon niskaa taikka kulmaluita.

En huomannut ma sinne nousemista; mut siellä-olon oivalsin ma, koska näin kaunistuneen valtiattareni.

Ja niinkuin säen liekin kesken näkyy ja niinkuin äänen äänten kesken kuulee, jos toinen pitää, toinen vaihtaa sävyn,

valossa tässä niin myös toiset valot nopeemmin taikka verkkaisemmin kiersi, mikäli, luulen, kukin tunsu Luojaa.

Pilvestä kylmästä ei tuuli tule, näkyen taikka ei,[86] niin rutto, ettei se tuntuis hitaalta ja hillityltä

hänelle, ken nää jumal-liekit näki tulevan kohti laaten karkelostaan, seraafein alkamasta seesteisimpäin.

Ja siitä, joka ensimmäisnä joutui, soi *Hosianna* niin, ett' aina olen ma ikävöinyt sitä kuulla jälleen.

Heist' eräs sitten vastahamme riensi ja yksin alkoi: »Kaikki oomme alttiit sun toiveilles, ett' ilon saisit meistä.

Kierrämme samoin piirein, samoin kehin, janoten samaa kuin ne vallat ylhät, sa joille kerran maailmassa lauloit:[87]

Te, joiden älyyn kolmas taivas taipuu; niin rakastamme, että hetken lepo sun mielikses ei ikävämpi meille.»

Kun kunnioittain valtiattareni ma olin katsahnut ynnä katseen hän mulle suonut suopean ja varman,

valohon käännyn, joka alttiuttaan niin oli tarjonnut, ja lausuin äänin nyt liikutetuin: »Virkkakaa, keit' ootte!»

Ah, kuin ja millaiseks hän kasvoi kautta tuon ilon uuden, josta sai hän lisän, kun moista pyysin, entisriemuihinsa.

Sellaisna lausui hän:[48] »En kauan ollut elossa; kauemmin jos oisin ollut, ei paljon pahaa olisi tapahtunut.

Jään suita kätköön onnen vuoks, mi verhoon mun säteillään ja minut peittää niinkuin kotelo sisällensä silkkitoukan.

Mua paljon rakastit, ja syystä; jäänyt näät maan jos päälle oisin, heelman eikä vain lehdin tunteeni ois ilmi tullut.

Mua vartoi kerran valtiaakseen[89] ranta se vasen, jota huuhtoo aallot Rhône'n, kun Sorguen veet on siihen velloutuneet,

Ausonian sarvi myös, mi kantaa Barin, Gaetan ja Crotonan kaupunkeja, merehen missä Trento, Verde vierii.

Säteili otsallain jo maan sen kruunu, Tonava jonka kaltaat kastelevi, kun jälkeen jättänyt on Saksan ääret.

Trinacria kaunis myös, min poukamata Pelorumiin Pachinumista saakka lyö itätuuli ynnä saartaa savu —

ei vuoksi Typhëun, vaan tulikiven— ois valtiaita vartoneet mun kauttain Kaarlesta, Rudolfista syntyneitä,

jos huono hallitus, mi kiihkoon saattaa vasallikansat aina, ei ois saanut Palermoa huutamahan: 'Surmaa! Surmaa!'

Tään veljeni jos eeltä nähdä voisi,[90] köyhyyttä Katalonian hän saittaa jo karkkoaisi, ettei heitä loukkais.

Näät hänen taikka toisen huolta pitää on tarvis, ettei hänen laivallensa jo lastatulle lisää lastattaisi.

Luonteensa laaja ahtahaks on käynyt ja kaipais vallanhaltiaa, min huoli ei täyttää oisi omaa arkuansa.»

»Oi valtiat, kun korkean tään riemun, min minuun lietsot puheellas, ma luulen sun siellä, miss' on alku, loppu hyvän,

näkeväs niin kuin nyt sen näen minä, se mulle rakkaamp' on; ja rakkain siksi kun tunnet sen sa Luojaa tuntemalla.

Mun riemastutit; valista nyt myöskin, (näät sanas saanut mun on epäilemään) kuin siemen hyvä katkeran suo sadon.»[91]

Ma hälle näin. Hän mulle: »Toden jos sulle näyttää voin, sa kysymyksees saat kääntää kasvot kuin nyt käännät selän.[92]

Hyvyys, mi valtakunnat, joihin nouset, kaikk' kiertää, autuuttaa, luo kaitsentansa voimaksi näiden suurten kappaleiden.

Eik' yksin luodut kaikki kaitut ole mielessä Luojan itsetäydellisen, vaan myös, mi koskee heidän onneansa.

Siks mitä ampuneekin jousi tämä, se ennen määrättyhyn sattuu maaliin kuin nuoli, jonk' on johto ollut suora.

Jos niin ei ois, nää taivaat nousemasi sais aikaan tuloksia, jotka eivät ois töitä taitehen, vaan raunioita.

Ja näin ei olla voi, jos puuttuvaiset olennot, tähtein ohjaajat, ei ole, ja puuttuvainen Hän, mi niin loi heidät.

Tahdotko totuuden tään selvemmäksi?» Ma näin: »En, en, ma huomaa, ettei luonto väsyä saata välttämättömässä.»

Hän vielä: »Virka, pahemp' oisko, ellei inehmo kuuluis yhteiskuntaan maiseen?» »Ois», vastasin, »sit' todistaa ei tarvis.»

»Ja voiko ihminen sen, ellei elo ois mainen sääty eri säädyin, toimin? Ei, jos on oikeassa mestarinne.»

Hän johti, päätti tähän todistelun ja virkkoi: »Seuraa siis, ett' teoillanne ja elollanne eri juuret ovat.

Yks syntyyään on Solon, toinen Xerxes, tuo Melkisedek, tuo taas mieheks syntyi,[93] min poika kuoli ilmaretkellensä.

Näin luonnon-kierto, joka kuolevaista vahaanne leimaa, hyvin täyttää työnsä, mut samoin toimii, tölli lie tai linna.

Siks Esau siemenessä Jakobista jo eroo ja niin halpa siittää isä Quirinuksen,[94] Mars että sijaan pannaan.

Siitetty luonto aina siittäjänsä tulisi kaltaiseksi, ellei voima ja valta oisi Luojan kaitselmuksen.

Nyt eessäs on, mik' äsken takanasi; mut merkiks, että olet mulle ilo, suon sulle vielä erään täytelauseen.

Kuin kaikki siemen, joka joutuu väärään maaperään, luonto aina turmeltuvi, jos pahansuovan kohtalon se kohtaa.

Ja päällä maan jos pantais huomiota ain perustukseen, jonka luonto laskee, ois sitä seuraten myös kansa hyvää.

Te sitä vastoin kiinnitätte kirkkoon monenkin, joka syntyi kalvankahvaan, ja teette kuninkaaksi saarnamiehen.

Siks taivallatte polun ulkopuolla.»

Yhdeksäs laulu

Kun Kaarlesi, sa kaunis, oi, Clemenza, tuon oli opettanut, kertoi mulle hän vilpit,[95] jotka heimons' saisi tuta.

Mut »Vait», hän sanoi, »vuodet vieriköhöt!» Siks virkan vain, ett' oikea on suru kohtaava niitä, jotka teitä loukkas.

Ja henki jo tuon valon pyhän oli päin Päivää kääntynyt, jost' autuus virtaa, kuin kohden Hyvää kaikkitydyttävää.

Oi, sielut houkat, herjan, vilpin viemät, te, jotka Hyvää moista hyljeksite ja turhuutehen kiinnitätte katseen!

Ja katso, toinen näistä hohtavista[96] mua lähestyi ja kirkkaudessaan kasvain osoitti tahtonsa mun mieleen olla.

Beatricen silmät, mua tarkkaavaiset, kuin äsken antoi mulle merkin armaan, hän että suostui sulotoivohoni.

»Ah vastaa, sielu autuas», ma virkoin, »pyyntööni heti ynnä näytä, että sinussa heijastella voin, mit' tuumin.»

Ja valo, mulle vielä outo, äsken jost' ääni laului, loihe lausumahan kuin se, jonk' ilo vain on tehdä hyvää:

»Tienoossa ilkeän Italian siinä,[97] mi välillä Rialton on ja Brentan, Piaven virranvetten, kumpu kohoo,

ei korkea, mut kummun kukkulalta laskeusi alas kerran soihtu,[98] joka sen seudun kaiken saattoi kauhun valtaan.

Olimme vesat saman juuren; minä Cunizza nimeltäin, ja täällä loistan, kun minut voitti valo tähden tämän.

Mut iloll' itsellein suon anteheksi syyn kohtalooni enkä sure sitä, mi rahvaallenne oudolt' ehkä

näyttää.

Tää valo,[99] mulle lähin, taivahamme ihastus kirkas ynnä kallis, jätti maan päälle maineen, jonka sammumista

saa monet uottaa uudet vuosisadat. Siis päätä, kannattaako hyvin elää, ett' ensimmäistä elo toinen seurais!

Noin eipä tuumi nykyrahvas tämä, min rajat määrää Etsch ja Tagliamento[100] ja jok' ei kadu kuritettunakaan.

Mut pian on Padova värittävä veet suonsa, jotka huuhtelee Vicenzaa, kun niin on väärämielinen sen kansa.[101]

Ja missä Sile ja Cagnan[102] käy yhteen, päin pystyin eräs hallitsee, mut häntä jo varten valmistetaan linnunpaulaa.

Siks itkevä on Feltro paimenensa tuon pahan tekoja, niin riettahia, ett' tullut kukaan moisten vuoks ei Maltaan.[103]

Ois tarpeen sammiota liian laajaa, jos mieli mahtua Ferraran veren, ja uupuisi, ken unssein punnitseisi

tään papin kiltin vuodattamaa verta vuoks puolueen; mut moiset lahjat taitaa sopia hyvin seudun elintapaan.

Jumalan tuomioita heijastavat kuvastimet, joit' Troneiks[104] nimitetään, ja siks, min virkoin, oikeaa on meistä.»

Hän vaikeni, ja näytti kuin ois toiseen hän kääntynyt, näät samaan tanhupiiriin palasi hän, miss' ennen ollut oli.

Tuo toinen autuas, jo mulle kuulu, säteili silmänäni niinkuin hieno rubini, joka auringossa säihkyi.

Näät ilo synnyttävi siellä hohteen kuin hymy täällä, mutta helvetissä käy varjo tummaksi sielun tuskan mukaan.

»Jumala kaikki näkee, hänet sinä», ma lausuin, »sielu autuas, niin että ei tahto mikään sua piillä saata.

Kuink' äänelläs, jok' iki tenhoo taivaat ja yhteisointuun soi serafein kanssa, pukuna joill' on kolmet siipiparit,

sa et mun toivoani tyydyttäisi? En vartois kysymystä, jos sun nähdä syvältä voisin niinkuin sinä minut.»

»Avarin allas,[105] johon virtaa vesi merestä siitä, joka seppeleenä maanpiirin kaiken kiertää», näin hän alkoi,

»välitse rantain riitaisten niin kauas välähtelee, se että, ennen missä loi horisontin, luo meridianin.

Tään altaan äärell' asuin, Ebron, Macran välillä, joka juoksuin lyhvin leikkaa Toskanan maiden ynnä Genuan rajan.

Ja melkein samat päivänlaskut, -nousut Buggeall' on ja kotikaupungillain, min hurme kuumiks sataman sai aallot.[106]

Nimeni Folco[107] oli maassa tuossa, mi tunsin mun, ja niinkuin taivas tämä minuhun vaikutti, nyt siihen minä.

Enempi lempinyt näät ei lie Dido[108] Sikeuksen, Kreusan murheeks, siksi kuin tukka sopimattomaks sen näytti;[109]

eik' enemp' impi Rodopen,[110] min petti Demophon, eikä myös Herakles, koska hän Iolea sydämessään kantoi.

Mut täällä ei kaduta, vain hymyillähän; syyn muisto mennyt meilt' on; valta yksin, mi kaitsee, järjestää, on meille autuus.

Havaitaan täällä taide, luomakuntaa mi kaunistaa, ja viisaus, mi ohjaa alemmat alat ylempäinsä mukaan.

Mut että toivees, tämän taivaan luomat, sa kaikki täytettyinä täältä veisit, mun vielä täytyy etemmäksi mennä.

Sa tahdot tietää, ken mun vierelläni säteilee valkeudessa säihkyvässä kuin veessä kirkkahassa päivänpaiste.

Se Rahab[111] on, mi siellä rauhaa nauttii; hän yhdyskuntahamme kuuluu, hälle tää tarjoo korke'imman autuus-asteen.

Tää taivas, jossa maailmanne varjon on päätepiste,[112] hänet otti vastaan Kristuksen voittotieltä muita ennen.

Johonkin taivahasen jätettävä hän oli varmaan merkiks voiton, joka käsillä molemmilla[113] kerran saatiin.

Pyhässä maassa, joka paavin mieltä niin vähän murhettavi nyt, hän kerran ens voittokunniata Josuan auttoi.

Sun kaupunkis,[114] mi sen on saalas, joka muit' ennen kääntyi selin Luojahansa ja jonka niin on kyynelöity kateus,

tuon tuottaa, kylvää pahan kultakukan,[115] mi harhaan vienyt lampaat on ja vohlat, kun tehnyt suden on se paimenesta,

Sen vuoksi Evankelium laiminlyödään ja kirkko-isät, Dekretalioita vain tutkitaan, niin että reunat mustuu.

Sit' etsii paavi ynnä kardinalit; ei aatos heillä Nazzaretiin jouda, miss' siivet suihki kerran Gabrielin.

Mut Vatikani ja muut paikat Rooman pyhäiset, haudoiks urhojoukon tulleet, mi tietä Pietarin on taivaltanut,

pian pääsevät on irstaudesta irti.»[116]

Kymmenes laulu

Poikaansa silmäellen Rakkaudella, mi ijäisesti molemmista virtaa, tuo ensi Valta,[117] kielin-virkkamaton,

sen kaiken, minkä mieli, silmä tajuu, niin järjesti, ett' ilman nautintoa ei jää se, joka tuota katsoo, tuumii.

Lukija, nosta siis mun kanssain katsees tarhoihin Taivaan, sinnepäin se suuntaa, yks liike missä sattuu toista vastaan.[118]

Tuost' ala ihastella taidetyötä sen Mestarin, min sydän lempii sitä, niin ettei koskaan siitä silmä käännä.

Kas, siitä haarautuu se kehä vino,[119] mi kantaa planeetteja, tyydyttäkseen maailmaa, joka niitä kaipaa, kutsuu.

Ja ellei kiertyvä ois niiden rata, ois turhaa silloin paljon taivas-voimaa ja kuollut melkein joka mahti mainen.

Ja jos se oikeasta poikkeis paljon tai vähän, etelän ja pohjan ääriin maailman järjestys jo järkähtäisi.

Lukija, lautsallesi jääös siksi ja mieti itsekses, mit' tässä tarjoon, jos tahtos iloon on, ei uupumukseen.

Oon pöytäs kattanut; siis ota etees! Näät kaiken huoleni nyt aine vaatii, mi saanut mun on kirjaa kirjoittamaan.

Aurinko, luonnon suurin palvelija, mi Taivaan voimalla maailman leimaa ja valollansa ajan meille mittaa,

kun paikkaan päässyt oli, josta puhuin, se kehät kiersi, joiden kautta aina Italiaan se nopeammin näkyy.[120]

Ma olin luonaan;[121] vaan en nousuamme havainnut enempää kuin ihmislapsi ens aatettansa, ennen

kuin se tulee.

Beatrice on se, joka ohjailevi hyvästä parempaan niin tuokiossa, ett' aika hänen tekojaan ei laske.

Kuink' olla täytyy loistavan, mi asuu Auringon syvyydessä, jonne astuin, kun väri ei, vain valo tuo sen esiin!

Neroni, taiteen, taituruuden käytän kuvaamatonta kuvaellakseni; sit' uskoa ja halata vain voidaan.

Ja ellei moiseen ylevyyteen riitä kuvitusvoimamme, ei ihme, koska ei silmä siedä kirkkaampaa kuin Päivä.

Niin loisti täällä neljäs perhe Isän[122] tuon korkean, mi ravitsee sen, näyttäin, hän kuink' on Pyhä Henki myös ja Poika.

Beatrice alkoi: »Kiitä, kiitä Päivää sa enkelien, jonka armo tätä sun nostanut on aistein havaitsemaan!»

Niin altis milloinkaan ei ihmissydän lie ollut hartauteen ja Luojan puoleen kaikella sielullaan ja mielellänsä

kuin sanat nuo nyt kuullen olin minä; ja kaikki rakkautein niin Häneen kääntyi, Beatricen että unho peitti multa.

Tää siit' ei suuttunut, vaan hymyeli, niin että silmillänsä nauravilla sekoitti sielun yhteyden hän multa.

Valoa monta, kirkkaampaa kuin Päivä, keräytyi meidän ympär' kiehkuraksi, kauniiksi nähdä, kauniimmaksi kuulla.

Näin joskus tytär myös Latonan[123] vyöttää kupeensa, kun niin täys on ilma usmaa, se että kiinni pitää uumen-soljen.

Hovissa Taivaan, josta maahan palaan, iloja on niin kallisarvoisia, kauniita, ett'eivät ne siirry sieltä,

ja niistä yks ol' liekkilaulu näiden; ken siivity ei sinne lentääksensä, mykältä taivas-tiedot tiedustakoon!

Kun kolmasti meit' oli kiertänehet palavat Auringot nää lauluin, tanhuin, kuin kiertää tähdet kiintopisteitänsä,

neidoilta näyttivät ne, joilta vielä ei tanhu loppunut, vaan jotka vartoo sävelten uutten alkamista vaiti. [124]

Sisältä erään soi nyt: »Koska säde se säde, josta tosi rakkaus syttyy ja joka rakastaen kasvaa, karttuu,

sinussa niin jo moninkerroin loistaa, ett' tuo se portaita sun näitä, alas joit' astuta ei jälleen nousematta.[125]

Ken maljastansa suita viinin kieltäis janoosi, enempi ei vapaudessa se ois kuin vesi, jok' ei mereen virtaa.

[126]Sa tahdot tietää, ketkä ovat kukat sen seppeleen, mi silmin lempii Naista kaunistaa, taivaisiin sua kunnostavaa.

Ma kuuluin lampaisiin tuon karjan pyhän, Dominikus jot' ohjaa tiellä sillä, mi hyvin höystä, jos ei joudu harhaan.

Tää lähin oikealla mulle veli ja mestar' oli, Kölnin Albert; minä taas itse Tomas oon Aquinolainen.

Jos muutkin tahdot tulla tuntemahan, sanaini mukaan siirtyköön sun silmäs tät' autuasta piiriämme pitkin.

Säteissä noissa Gratianus hymyy, mi valtaa maallista ja hengellistä niin auttoi, että Paratiisi mieltyi.

Tää tässä taas, mi kuoromme on kaune, se Pietar' oli, joka lesken lailla Pyhälle kirkolle toi aartehensa.

On kaunein keskellämme viides valo, mi moista rakkautta uhoo, että maailma kaikki siitä kuulla halaa.

Siin' asuu ylväs sielu, johon syvä niin viisaus pantiin, että totuus totta jos on, ei toinen siihen noussut

tietoon.

Sen soihdun loimon liki tässä näet, mi lihaan liitettyä ilmi enin on tuonut enkelien työt ja luonteet.

Valossa tuossa pienemmässä hymyy se puolustaja kristillisten aikain, min oppi paljon Augustinust' auttoi.

Valosta valoon jos nyt sielus silmän kohotat mukaan ylistyksieni, jo kahdeksannesta sa kuulla tahdot.

Siin' nähdäksensä hyvän kaiken nauttii Se pyhä sielu, joka valaisevi maailman viekkaan tosi kuulijalleen.

Se ruumis, josta hänet karkoitettiin, Cieldauross' on, ja alta tuskan ynnä maanpaon pääs hän tähän rauhan paikkaan.

Näe vielä, kuinka loistaa, henkii, hehkuu tääll' Isidorus, Beda ja se Rikhard, mi yli-ihminen ol' aatostyöltään.

Tää, josta katsees minuun kääntyy, valo on hengen, joka aatteiss' ankarissa tulevan myöhään kuolemankin katsoi.

Se valo ijäinen on Sigier'n, joka kouluissa luennoiden Olkikadun[127] totuudet karsaat syllogismein sinkos.»

Kuin kellon kutsuessa meitä aamuin, kun Luojan morsian käy tervehtimään ylkäänsä, että tämä häntä lempis,

ja kellon osat toinen toistaan ajaa, niin että 'ping-pang' suloisesti soipi sydämet alttiit rakkaudella täyttäin;

ma samoin näin tuon sädepiirin käyvän nyt liikkumahan, liittäin äänen ääneen niin moni-sointuisesti, että moista

vain kuullaan, missä ijäinen on ilo.

Yhdestoista laulu

Oi huolta houkkaa kuolevaisten heimon kuink' ovat puutteelliset päätelmänsä, jotk' alas lyövät siipienne lennon!

Lain-oppiin yksi, lääketietoon toinen syventyi, kolmas papinpaikkaa haki, pyys valtaa neljäs, rikos, vilppi myötään.

Tuo rosvoisi, tuo julkitoimen otti, tuo uupui orjuudessa lihanhimon ja tuo taas uppos omaan laiskuuteensa.

Sill' aikaa minä, tuosta kaikest' irti, Beatricen kanssa taivahille nousten niin kunniakkaan voitin vastaan-oton.

Palannut taas kun joka varjo[128] oli pisteesen kehän äskeiseen, taas hiljaa kuin kynttilä se kantimessaan seisoi.

Ja liekin sisältä, mi ensin mulle puhunut oli, valkeudessaan kasvain minulle loihe muudan lausumahan:

»Ijäisen ollen valon kirkastama, ma siihen katson, siitä löydän aattees ja myöskin niiden alkusynnyttävät.

Epäilet, tahdot, että sanoin selvin, avoimin selittäisin haasteloni, niin että ois se ymmärrykses mukaan,

kun lausuin äsken näät:[129] 'se hyvin höystää,' ja taas:[130] 'ei toinen siihen noussut tietoon!'; mut täss' on tarpeen tehdä tarkka ero.

Kaitselmus, joka hallitsee maailman syvällä neuvollaan, min pohjaan koskaan ei kantanut eik' kannan silmä luotu,

sääs kaksi ruhtinasta[131] seuralaisiks sen morsion, min ylkä huutain kovaa itsensä vihki hälle verin

pyhin,

hän että astuis armastansa kohden, ois turvassa ja oma yljän yksin, sivulla urhon kahden uskollisen.

Yks heistä hehkui tulta serafien, taas toinen viisautensa vuoks maan päällä kerubein kirkkautta kauas paistoi.

Toisesta haastan, sillä kumpaa heistä vain kiittänenkin, kahta kiitän silloin, näät samaan kumpikin ne pyrki maaliin.

Välillä on Tupinon ynnä joen, mi virtaa vuorelta Ubaldon pyhän, maa heilimöivä, rinne vehmas, jolta

Perugia, kautta Porta Solen, kylmän ja kuuman saa, ja suree taempana Nocera, Gualdo kohtalooan kovaa.[132]

Rinteellä tällä, missä on se loivin Aurinko[133] kerran syntyi maailmalle kuin usein luona Gangeksen se nousee.

Ken puhuu paikasta siis siitä, älköön Ascesiks sitä mainitko, ei kyllin se sano, sanoo vasta oikein: Itä.

Tyyssijastaan[134] se viel' ei loitoll' ollut, kun alkoi maan jo tuta antaa voiman hänelle suodun suurta lohduitusta.

Jo nuorna näät hän riitaan joutui kanssa isänsä vuoksi naisen,[135] jolle ovet kaikk' kiinni ovat niinkuin kuolemalle.

Ja eessä hengellisen virkakunnan ja isänsä hän nai tuon naisen, sitten mi aina rakkaammaksi hälle kävi.

Ens miehestänsä leskenä hän yli ykstoista sataa vuotta hyljittynä ol' odottanut kosijaansa uutta.

Ei auttanut, ett' tiettiin, kuinka hänet löys kauhistaja maailman Amykkaan[136] majassa tyynnä, kun hän kutsui tuota.

Eik' auttanut, ett' uljas, uskollinen hän oli Kristukselle ristinpuulla, sill' aikaa kun Maria alhaall' itki.

Mut etten liian hämărăsti haastais, tajua Köyhyys ja Franciscus noiksi rakastavaisiks, joista pitkään puhuin.

Se riemu, rauha, joka heistä paistoi, herätti kummastusta rakkautta ja suloisuutta pyhän mietiskelyn, niin että avojaloin arvon Bernhard[137] lepoon tuohon juoksi, juostessaankin viel' ehtivänsä luullen liian verkkaan.

Oi, outo rikkaus! Oi, tosi hyvyys! Egidius,[138] Sylvester samoin seuras myös ylkää, rakkaudesta morsiameen.

Läks sitten tämä mestari ja isä naisensa kanssa ynnä perhekunnan, joill' oli vyö jo nöyrä uumenillaan; pelosta eikä katsonut hän alas siks, että ol' hän poika Bernardonen, ei siks, ett' oli näkö hällä halpa.

Ei, lailla valtiaan hän päätöksensä esitti jyrkän Innocentiukselle, näin saaden veljeskunnalleen ens luvan.

Kun sitten karttui lauma köyhä hänen, min elo kumma kunniaksi Taivaan paremmin lauluin oisi laulettava,

niin toisen kruunun kultalehdin vihki Honoriuksen kautta Henki Pyhä taas ylipaimenen tään tahdon hurskaan.

Halaten marttyyriutta kun hän sitten sulnaanin korskan eessä Kristuksesta[139] ja hänen seuralaisistansa saarnas,

havainnut kypsäks ei hän kääntymykseen maan kanssa sen; siks ettei aikaa hukkais, Italian yrttitarhaan taas hän palas.

Välillä Tiberin ja Arnon vuori on jylhä, siinä viimeks vihki Kristus haavoilla hänet kaksivuotisilla.[140]

Kun tää, mi hänet valikoi niin hyvään, pois kutsui hänet saamaan Taivaan palkkaa, jonk' oli ansainnut hän nöyryydellään,

hän perinnöksi oikeaksi jätti rakastamansa naisen veljillensä, kehottain heitä lempeen uskolliseen.

Sen naisen helmasta tuo kirkas henki palasi omaan valtakuntahansa, ja hänen ruumiilleen ne parit riitti.

Nyt mieti, mikä oli virkaveli,[141] ken purtta Pietarin ol' arvollinen merellä aavall' ohjailemaan oikein!

Ja mies se oli patriarkka meidän, niin että ymmärrät: ken häntä seuraa, hän hyvän kantaa lastin laivassansa.

Mut hänen laumansa niin uutta ruokaa[142] nyt himoo, ettei toimeentulla voi se jakautumatta eri laitumille.

Ja mitä etempänä lampahansa hänestä harhailee, sen tyhjempinä ne utareiltaan kotihinsa palaa.

On niitä, jotka vaaran nähden liki pysyvät paimentaan, mut harvat on he; kaavuksi heille vähä vaate riittää.

Siis jos mun sanani ei heikot liene, jos tarkasti mua kuunnellut sa olet ja pannut mielees, mist' on ollut puhe,

lie osittain ees tyydytetty toivees, ja puun sa nähnet, jota hakatahan, ja munkin ymmärrät, ken äsken lausui:[143]

'mi hyvin höystä, jos ei joudu harhaan'.»

Kahdestoista laulu

Tuon sanan viimeisen kun lausuneeksi ol' liekki armoitettu tuskin saanut, taas kiertää alkoi pyhä myllynkivi.[144]

Mut ennen ensi kierron täyttymistä sen toinen saarsi, liikkehensä liittäin sen liikkeeseen ja laulunsa sen lauluun;

lauluun, mi meidän Seireenit ja Musat niin voitti suloisilla soinnuillansa kuin valo suora valon heijastuneen.

Kuin läpi pilven hennon kaartaa kaksi, joill' omppi väri ynnä suunta sama, saa aikaan Iris, Junon juoksutyttö,

ja ulommainen sisemmästä syntyy tuon ikävöivän immen[145] sanain lailla, min poltti lempi pois kuin päivä kasteen,

ja ovat merkinä nyt ihmisille liitosta Luojan ynnä Noan, että maailman vedet eivät paisuis enää:

samoinpa myös nää ijäisyyden ruusut kahdessa kiehkurassa kiersi meitä, ett' ulommainen sisemmästä vastas.

Nyt tanhu ynnä liekkein laulu-ilo ja riemu leimahdella vastatuksin sätehin hilpein sekä valoin vienoin vapaasti loppui, saman-aikaisesti, kuin silmät aukeevat ja sulkeutuvat yhdessä liikuttajan mielen mukaan.

Valoista uusista yks alkoi haastaa nyt sisältään, ja ääni sen mua veti kuin pohjoiseen magneettineula kääntyy.

Hän lausui: »Rakkaus, mua kaunistava, päämiestä toista muistamaan mun käskee, min vuoks tääll' omaani niin kiitetähän.

On oikein: missä toinen, siellä toinen; päämäärän saman vuoks he taistelivat, siks kunniakin sama heille tulsoon.

Armeija Kristuksen, jot' ollut kallis ol' asestaa, se viiriänsä seurasi hitaasti, arkana ja rivein harvoin,

kun Keisari,[146] min valta kestää iki, sen auttoi ahdingosta vaikeasta, ei vuoksi ansion, vaan armon yksin.

Ja morsiolleen, kuten mainittihin, kaks antoi sankaria, joiden sanat ja teot kansan harhauneen taas liitti.

Maan äärillä,[147] mi lempeen länsituulen lähettää aukaisemaan ensi lehdet nuo uudet, joill' Europa vaatehditaan,

ei etähällä meren mainingeista, min taa niin usein matkan pitkän tehnyt Aurinko kaikilt' ihmisiltä piilee,

sijaitsee onnellinen Callaroga sen suojuass' suuren kilven, kahta linnaa kaks jalopeuraa jossa vartioipi.

Siell' ylkä uskollinen kristin-uskon, tuo urho hurskas syntyi, ystävilleen niin armas, julma vainolaisillensa.

Ja tuskin luotuna jo täytti hänet niin vilkas voima, että profeetaksi hän äidin teki äidinkohdussansa.

Kun vahvistunut oli kastemalja[148] hänen ja Uskon liiton, josta hyvää kosolti koitui heille kummallekin,

niin nainen, hänen puolestaan mi puhui, unessa näki heelmän ihmeellisen hänestä heilivän ja seuraajistaan.[149]

Ja että nimi oisi miehen mukaan, soi henki, että nimitettiin hänet sen omaks, jolle kokonaan hän kuului:

Dominicus, niin häntä mainittihin. Hänt' ylistän kuin peltomiestä, Kristus min otti avuksensa viinitarhaan.

Ol' oppilas hän Kristuksen ja airut, näät ensi rakkaus, mi nähdä voitiin, hänellä Kristuksen ol' ensi käskyyn.

Löys imettäjä hänet usein maassa makaavan hiljaa, valvoen, kuin virkkaa ois tahtonut: Tään vuoksi[150] tullut olen.

Oi taattonsa, sa Felix todellinen, oi maammonsä, sa todella Johanna,[151] jos oikein tulkitut nuo sanat lienee!

Ei vuoksi maailman—kuin monet juoksee Taddeuksen ja Ostialaisen teitä—[152] vaan rakkaudesta mannaan todelliseen

nous pian oppiin hän niin korkeahan, ett' alkoi viljellä hän viinitarhaa, mi kohta kuihtuu hoidon puuttehessa.

Eik' istuimelta, joka ennen oli köyhille hurskahille alttihippi— vuoks itsens' ei, vaan kehnon istujansa —

anonut anteeksi hän puolta summaa,[153] ei ensi vapaan viran onneakaan, ei kymmenystä, jok' on Herran köyhäin,

pyys lupaa taistella hän harhaunutta maailmaa vastaan, vuoksi touon, jonka nää neljäkolmatt' tähkää sua nyt saartaa.

Opillaan, tarmollaan hän sonnustihe, arvolla kulki apostolisella kuin koski, jonk' on juoksu vuolas, jyrkkä.

Ja iski joukkoon väärä-uskolaisten voimalla, joka siinä suurin oli, miss' suurimman hän kohtas vastustuksen.

Hänestä lähti sitten monta virtaa; katolilaista kastelee ne tarhaa, niin että tuoreemmat sen pensaat ovat.

Jos moinen oli toinen pyörä vaunun[154] sen, jost' on Pyhä Kirkko puolustaunut ja kukistanut keskeisetkin kiistat,

pitäisi selväks sulle käydä toisen myös erinomaisuus, jost' äsken Tomas mua ennen kuvan loi niin ylistävän,

mut rata, jonka piirsi kehä korkein tuon pyörän, autio on aivan: missä oi' ennen viinikivet, on nyt home.[155]

Seuransa, joka ennen astui suoraan vain hänen jälkiään, niin muuttunut on, ett' taapäin varpaat, kannat eespäin tähtää.

Mut pian korjuun tullen heelmät nähdään tuon huonon hoidon, koska rikkaruoho on vaikeroiva, ettei

pääse aittaan.[156]

Ma myönnän, kirjamme jos lehdet kaikki luettais, löytyä vois vielä joku, miss' seisoi: 'Olen sama kuin ennen.'

Mut ei Casalen, Acquaspartan[157] ois se, näät sieltä saapuu moiset miehet säätyyn, ett' yks on tiukka liian, toinen höllä.

Ma sielu olen Bagnoregiolaisen Bonaventuran,[158] joka ajalliset unohti huolet tointen vuoksi ylhäin.

Illuminato tääll' on, Augustinus, nuo ensimmäiset avojalka-köyhät, köys vyöllä Luojan ystäviksi tulleet. [159]

On Ugo da Sanvittore heidän kanssaan ja Pietro Comestor ja Espanjan Pietro, min maineen kunnia kakstoist' on kirjaa.

Profeetta Natan, ylipaimen kirkon Krysostomus, Anselmus ja Donatus, mi ensi tieteen seikat selvitteli.

Raban on täällä, loistaa vierelläni apotti Joakim, Kalabrian miesi, profeetan hengell' lahjoitettu muinen.

Niin suurta sankaria[160] kiittämähän sai tänne minut veli Tomaan hehku ja hienous, joka puheestansa puhui,

eik' yksin mua, vaan tään seuran kaiken.

Kolmastoista laulu

Kuvailkoon, tajuta ken tahtoo oikein,[161] nyt mitä näin (ja kuvan säilyttäköön kuin kallio, sill'aikaa kuin ma kerron).

Kuvailkaa tähteä viistoista, eri tienoita taivaan valaisevaa, ilman kaikk' kerrostumat sätein säihkyttävää!

Ja vaunut Otavaisen, joill' on tilaa yöt päivät vierrä meidän taivahalla, niin ettei katoa ne, jos vehmar kääntyy.

Kuvailkaa vielä sarven suu, jok' alkaa kärjestä akselin, min ympär' kiertää ens taivas; vielä, että muodostuneet

nää sielut kahdeks tähtimerkiks oisi, tapahan Minoon tyttären,[162] kun tunsii tää jäsenissään kuolon kylmän väreet;

ja että toisen säteet paistoi toiseen ja että kumpikin ne karkeloivat, sisemmän ulommaista silmäillessä.

Näin varjon heikon sikermästä sieluin ja kaksoiskarkelosta saada voitte, mi kiersi paikkaa, kussa olin minä.

On meille niin se yli ymmärryksen kuin on Chianan[163] juoksu verrattuna nopeuteen taivaan kiirekiertoisimman.

Soi siell' ei laulut Bakkoksen, Apollon, vaan kaiken Jumal-luonnon Kolminaisuus, jost' inhimillinen on yksi osa.

Kun kyllin kestänyt ol' laulu, tanssi, nuo valot pyhät meihin kääntyi, saaden uudesta askareestaan auvon uuden.

Virkahti noista sopusointuisista nyt valo, joka mulle kertoi äsken Jumalan köyhän miehen kumman elon:

»Kun lyhde yksi valmis on ja vilja sen talteen otettu, jo toista puimaan mua ajaa armas voima rakkauden.

Sa luulet: rinnassa, min kylkiluusta tuo luotiin kaunis-poski, jonka himo niin kallihiksi kävi maailmalle,

ja rinnassa tuoss' iskemässä keihään mi ennen, myöhemmin niin paljon korvas, se että vastas kaiken

synnin määrää,

niin paljon valkeutta kuin ihmisluonto voi mahduttaa niiss' asui, antamata sen voiman, joka kumpaisenkin teki.

Siks sitä oudoksut, mit' yllä sanoin, kun kerroin, ettei hänen vertaistansa ois ollut, jonka valo viides kätkee.[164]

Nyt silmäs aukaise mun sanoilleni,[165] näe väitteeni ja uskos suhtautuvan niin totuuteen kuin piiriin keskipiste.

On kuolematon sekä kuolevainen vain heijastusta aatteen min siittää Herramme rakkaus; näät valo tämä

elävä, joka lähtehestään virtaa— ei Hänest' erillään, ei Rakkaudesta, mi heidän kerallansa kolminaistuu—

hyvydessänsä säteens' yhdistävi yhdeksään taivaaseen, kuin heijastimeen, yhdeksi itse ijäisesti jääden.

Sielt' alimpiin se asioihin virtaa niin heikenneenä porras portahalta, ett' tuokioittain vain se vaikuttavi.

Tarkoitan hetki-vaikutteilla näillä ma luotuja, joit' taivas-liike siittää siementä ilman taikka siemenestä.

Mut vaha niiden, kuin sen muovaajakaan, ei ole samanlainen; siks voi muoto ihanteen peittää vähän taikka paljon.

Ja siksi sama puu voi heelmän kantaa, lajinsa mukaan, hyvän taikka huonon; näin synnytte te myöskin eri kyvyin.

Jos vaha valmistettu täysin oisi ja Taivas korkeimmassa voimassansa, esiintyis leimamerkin täysi loisto.

Mut luonto aina tuossa virheen tekee kuin taideniekka, joll' on tottumusta, mut jonka koura tärjääpi työssä.

Jos Näkemyksensä[166] taas lämmin Rakkaus kirikkaasti kiintää Alkuvoimallansa, se täydellisnä aineeseensa tarttuu.

Näin tehtiin kerran maa, ett' arvollinen se kruunulle ois luomakunnan kaiken; näin kerran Neitsyt siunatuksi tuli.

Hyväksyn siis sun mielipitees; koskaan ei ihmisluonto ole ollut moinen kuin noiden kahden, eikä moiseks tule.

Jos puhettani nyt en jatkais, varmaan sanasi ensimmäiset oisi silloin: 'Tuo kuinka siis on vailla vertaistansa?'

Mut että näkyis, mikä näy ei vielä, sa muista ken hän oli, kuinka pyysi hän silloin kuin ol' hällä vaalinvalta.

Niin lienen haastanut, sa että voinet kuvailla kuninkaan, mi viisautta pyys hyvin käyttääksensä valtikkaansa.

Ei pyytänyt hän tähti-liikuttajain[167] lukua tietää eikä summaa, minkä suo välttämätön kera puolinaisen,

ei onko *primum motum* myönnettävä tai voiko piirtää puoli-ympyrähän ken kolmiota ilman suoraa kulmaa.

Jos tään, ja mitä äsken lausuin, huomaat, kuningasviisauden verratonta älyä tähtää nuoli aatokseni.

Sanaani[168] 'nousut' jos nyt silmäs siirrä, tajuat, tarkoitin ma valtiata; on heitä monta, mutta harva hyvä.

Puheeni täten tarkistaa sun täytyy; ja näin se yhtyy uskoosi, mi sulla ens taatost' on ja Riemust' ihmiskunnan.

Tää olkoon jaloillesi lyijy, että laill' uupuneen sa hidas oisit seikkaa epäämään, myöntämään, jot' et sa

tiedä.

Näät houkkain parvess' on se tuiki tuhma, ken miettimättä myöntää taikka kieltää; hän kumpaisessakin on yhtä houkka.

Useesti tapahtuu näät, että taipuu päin mäntyyn mielipide liian nopsa, ja sitten järjen sitoo itserakkaus.

Ken totta kalastelee taitamatta, hän rannalle ei tullut turhaan yksin, vaan vielä pahempaa sieltä palaa.

On tuosta esimerkit maailmalle Bryson,[169] Parmenides, Melissus, monet vaeltajat, jotk' eivät tietä tienneet.

Näin Arius, Sabelliuskin,[170] jotka tekivät raamatulle veitsen virkaa ja turmelivat oikean sen hahmon.

Myös älkööt liian nopsat tuomitsemaan inehmot olko lailla sen, mi laihon jo ennen kypsymistä arvostelee.

Näät pitkin talvikautta korren olen karuna, piikkisenä nähnyt, mutta se vihdoin kantoi kukan latvassansa.

Ja nähnyt haaksia oon, jotka suoraan, nopeesti halkoi merta kaiken matkaa, mut hukkuivat satamaansa saapuessa.

Siis älköön joka ukko, akka luulko viisautta Luojan tuntevansa, nähden kuink' yksi varastaa ja toinen uhraa:

tää ehkä lankee, nousee edellinen.»

Neljästoista laulu

Kehästä keskukseen tai myös päinvastoin lasissa pyöreässä liikkuu vesi, jos sisältä tai ulkoa on sysäys.

Mieleeni johtui, mitä sanon minä, äkisti, koska lausumasta lakkas tuo sielu kunniakas Tomaan pyhän.

Näät hänen puheensa ja Beatricen muistutti mulle tuota vertausta;[171] ja hänen jälkeensä tää alkoi haastaa:

»On ystävällän tarve, vaikka sano hän sit' ei sanoin eikä aattehinkaan, totuuden toisen[172] pohjaan saakka päästä.

Siks virkkakaa: tää valo, josta välkkyä hahmonne, jääkö ijäisesti teille sellaisna niinkuin nyt se säteilevi?

Ja jos se jää, te kertokaa, se kuinka siit' asti huikaise ei silmiänne kuin jälleen näkyviksi teidät tehdään?»

Kuin tanhuajat piiritanssin, yltyin ilosta ynnä hurmiosta, liikkuu vireemmin sekä laulaa äänekkäämmin,

niin pyynnön pyhän, innokkaan tuon soiden uus ilo täytti piirit taivahiset, min ilmi toi he tanhuin, ihmelauluin.

Ken valittaa, tääll' että kuolla täytyy elääkseen ylhäällä, hän virkistystä ijäisen kasteen[173] tuntenut ei koskaan.

Hän, yks ja kaks ja kolme, kaiket ajat elävä, hallitseva kolminaisuus, rajaton itse, kaikki-rajoittava, nyt virsin kolmin tuli virketyksi, sointuivat sieluin äänet niin, ett' oisi se palkka runsas joka ansiolle.

Valosta valkeimmasta[174] tanhupiirin pienemmän kuulin silloin äänen kauniin kuin Enkelin, mi Maarille haastoi.

Se vastasi: »Niin kauan säteilevä on rakkautemme, joka meitä verhoon, kuin kestää riemu paratiisin tämän.

Oleva verho on kuin rakkautemme, rakkaus kuin kyky nähdä Luojaa, kyky taas tää kuin armo ylivuotavainen.

Kun ruumis pyhä, kirkastettu jälleen yllemme puetaan, on kaunistuva tää olentomme täydellistyessään.

Siks kasvava on kirkkaus, min saamme ylimmän Hyvän armost' ainoastaan ja jonka kautta voimme nähdä Häntä.

Niin kasvaa täytyy myöskin näkemisen, myös kasvaa rakkauden, mi siitä syttyy, ja kasvaa valon, jonka tuottaa tuli.

Mut niinkuin hiili, josta liekki liehuu, tuon voittaa valkealla hehkullansa, niin ettei himmene sen loisto oma,

niin hohdon tään, mi ympäröitsi meitä, lihamme, joka alla maan nyt makaa, myös kerran voittava on kirkkaudessa.

Väsytä meitä valo ei niin suurkaan, elimet ruumiin koska voimistuvat kaikelle, mistä nautinnon me saamme.»

Niin valmiit oli kuorot kumpaisetkin ja alttiit *amen* tuohon lausumahan, niist' että näkyi ruumistensa kaipuu,

ehk' ei vain omain, mutta maammojenkin ja taattojen ja muiden lempimänsä, heist' ennen kuin nää ikiliekki tuli.

Mut katso! Silloin ympäriltä kirkkaus tasainen yhtyi valoon entiseen kuin koska valkenevi taivaanranta.

Ja niinkuin illan suussa taivahalle heikosti heijastuvat uudet soihtut kuin vuoroin totta ois ne, vuoroin harhaa;

minusta tuntui niin, ett' aloin nähdä ma uutten olentojen karkelohon tuon kaksoispiirin ympärille käyvän.

Oi, Pyhän Hengen tosi leimahtelu! Se kuinka äkkiä ja kirkkahana mun silmihini häikäistyihin sattui!

Mut mulle näyttäytyi Beatrice kaunis, hymyileväinen niin, hän että multa jää niiden joukkoon, joit' ei muisti tapaa.

Samalla silmäni taas saivat näön ja näin ma siirtyneeni korkeampaan autuuteen yksin kera vallattaren.[175]

Tajusin hyvin, että noussut olin, ma kiihkeästä tuikannasta tähden mi tavallista palavammin puunsi.

Kaikesta mielestäin ja kielelläni kaikille yhteisellä kiitin Luojaa vuoks armon uuden tään nyt hartahasti.

Eik' ollut sammunut viel' uhriliekki mun sydämeni, ennen kuin jo tunsin sen olleen Jumalalle otollisen.

Sisältä kahden säteen hohtavia punertui loistoja näät silloin; huusin: »Oi, valo-Luoja, kuinka heidät puet!»

Kuin linnunrata tahdin suurin, pienin välillä välkkyä maailmoiden napain, niin että on se ihme oppineille,[176]

niin säteet tähti-kirjaellut merkin tuon pyhän piirsi Marsin syvyytehen kuin ympyrähän kaksi ristin viivaa.

Nyt muistin voima voittaa nerouteni; ristillä tuolla salamoi näät Kristus, niin etten kuvaa arvokasta löydä.

Mut ristinsä ken ottaa, Häntä seuraa, on anteeks suopa, mit' en kerro, silloin kun hälle näkyy salamassa Kristus.

Ylhäältä alas, kahtahalle myöskin tuon ristin viivaa valot liikkui, loistain kirkkaammin ohimennen ynnä yhtyin.

Noin tomuhiukat suorat taikka vinot, nopeat, hitaat, pitkät, lyhyet, aina vivahtavaiset sätehessä liikkuu,

mi usein leikkaa hetkiseksi varjon, jonk ihmislapsi suojaksensa laatii älyllä ynnä työllä taidokkaalla.

Kuin viulut, harput monikielisellä sointunsa suloudella senkin hurmaa,[178] ken ymmärrä ei nuotin merkitystä;

niin valot, jotka siirtyi silmissäni, soi pitkin ristiä niin armahasti, ett' tenhouduin, ma vaikk' en virttä kuullut.

Tajusin hyvin hymnilauluks äänet, näät sanat '*Nouse, voita!*'[177] saapui mulle kuin sille, jok' ei ymmärrä, vaan kuulee.

Niin iki-ihastuin ma lauluun tuohon, mua ettei mikään siihen saakka ollut sitonut kahleilla niin suloisilla.

Puheeni ehkä rohkealta tuntuu ja hylkivältä silmäin hurmaa, jotka on mulle lepo katsehen ja kaipuun.

Mut joka huomaa, että leimat kaiken kauneuden yltyy ylemmäksi nousten ja etten silmiään viel' ollut nähnyt,

suo anteeks, mistä itseäin ma syytän syyn torjuakseni, ja myöntää totta mun haastavan; näät täällä pyhä ilo

ei pääty, vaikka puhdistuu se nousten.

Viidestoista laulu

Nyt hyvä tahto, jok' on tunnusmerkki rakkauden oikean ja suoran, kuten on väärän tunnus omanvoiton pyynti,

pysäytti kaiustaan tuon lyyryn kauniin[179] ja pyhät hiljensi sen kielet, joita kädellään Taivas virittää ja soittaa.

Oikeille pyynnöille kuink' olla kuurot olennot vois ne, jotka rohkaistakseen mua pyyntöön, vaikenivat kaikk' yhtäikää?

On oikein, että tuskaa ääretöntä se saa, ken rakkaudesta ajalliseen tuon ikerakkauden yltään riisuu.

Kuin taivaall' illan tyynen, seijaan joskus äkisti nähdään tulen tuikahtavan, niin että silmä, äsken varma, säikkyy,

ja näyttää niinkuin tähti muuttais majaa, mut sieltäpäin, se josta syttyi, sammui, näy yhtään hävinneen ei valkeutta;

niin kädelt' oikealta juureen saakka tuon ristin näkyi juoksevaksi tähti sikermästään sen päälle paistavasta.

Eronnut kehästään ei hohtokivi, vaan välkkyvätä laitaa kiiti, näyttäin tulelta, jota alabaster peittää.

Niin näytti hellältä Ankiseen varjo, kun kohtas poikansa Elysiumissa;—[180] jos suurint' uskoa voi laulajaamme.

»*O sanguis meus, o superinfusa gratia Dei! Sicut tibi, cui bis unquam coeli janua reclusa.*»[181]

Näin valo tuo; ma ensin katsoin häneen ja sitten käännysin valtiattareeni, mut molemmista hämmästyin ma heistä.

Näät hymy paistoi hänen silmistänsä sellainen, että luulin katsovani ma pohjaan autuutein ja Luojan armon.

Iloisna näkemään ja kuulemahan lisäsi henki äskeiseen nyt jotain niin syvällistä, etten ymmärtänyt.

Eik' ehdontahdon piiloillut hän multa, sen pakko aikaan sai; näät aatoksensa pään yli kulki kuolevaisen miehen.

Ja koska tunne-palon kaari oli senverran jäähtynyt, ett' ihmiskyvyn mitalle lausehensa laskeutuivat,

tään hätä ensiksi mä kuulin: »Ollos siunattu Sinä, Kolmess' Yksi, joka niin olit laupias mun siemenelle!»

Ja sitten: »Poika, janon pitkän,[182] armaan, min antoi lukeminen kirjan suuren, sen, joss' ei valkea, ei musta muutu,

tulosi viihtänyt on liekin tämän sisällä, josta haastan; kiitos Naisen, ken lentoon korkeaan soi siivet sulle.

Sa uskot, että aattees saapuu luoksein Ens-aattehesta niinkuin ykkösestä säteilee viisahalle viis ja kuusi.

Ja siks et kysy, ken ma oon ja miksi iloisemmalta kuin on kukaan toinen ma näytän tässä seurass' iloisien.

Ja uskot oikein; eläväiset täällä vähemmät taikka suuret, peiliin katsoo, miss' ennen mietintää jo miete näkyy.

Mut että pyhä rakkaus, joss' aina ma valvon sielun silmin, saaden tuosta suloisan kaihon, pääsis täyttymykseen

suin suorin, liedoin, pelkäämättä puhu ja lausu tahtos, lausu julki kaipuus; on siihen vastaus jo valmis mulla.»

Beatriceen katsoin; tämä kuuli ennen kuin puhuinkaan ja mulle merkin hymyi, mi siivet tahtoni sai kasvamahan.

Ma sitten aloin:[183] »Tunne ynnä järki tulivat teillä tasapainoon silloin, kun ilmestyi Ens-Tasapaino teille.

Näät Auringossa, jok' on lämmittänyt, valaissut teitä, niin ne tasan ovat, ett' uupuu vertaukset kaikki siinä.

Mut kuolevaisten viisaus ja tahto on eri-sulkahinen siiviltänsä, syyn vuoksi, jok' ei teille tuntematon.

Siks kuolevaisna epäsuhdan tunnen tuon povessain ja nyt vain kiitän miellä hartaalla isän-tervehdyksestänne.

Topaasi kirkas, joka kallehinta kaunetta tätä kaunistat, ma pyydän, nimesi että minun kuulla soisit.»

»Vesani oi, min varronnasta mulle jo ilo versoi, kantataattos olen!» Näin loihe lausumahan hän mulle ensin.

Ja sitten:[184] »Hän, jost' ottanut on heimos nimen ja joka kauemmin kuin vuosisadan jo kiertää vuoren ensi reunaa, oli

mun poikani, sun isäs-isän isä; siis hyvin sopii, että teoillasi lyhennät hänen väsymystään pitkää.

Firenze, muurin vanhan saartamana, se josta vieläi kellonlyönnit kuulee, siveä oli, raitis, rauhallinen. [185]

Diademit puuttui, käsikäädyt silloin, prameilu naisten, vyötkin jotka ovat kauniimmat katsoa kuin kantajansa.

Kun tytär syntyi, peljännyt ei isä avio-ijän ynnä myötäjäisten menevän oikeasta määrästänsä.[186]

Taloja ihmistyhjiä ei ollut, viel' osoittanut Sardanapal ei myöskään, kuin komeaksi huoneen tehdä saattaa.[187]

Viel' ylipäässyt Montemalon ollut Uccellatoio ei, mi rappiossaan tulevi voitetuks kuin nousussaankin. [188]

Bellincion Bertin näin mä käyvän soljin vain luisin, nahkaisin, ja puolionsa palaavan peililt' ilman maalin kuorta.[189]

Ja näin ma Nerlojen ja Vecchioiden[190] vain nahkajakkuun tyytyvän ja heidän vaimoinsa värttinään ja rukkipyörään.

Oi onnen naiset! Kukin varma oli hautansa paikasta eik' autiossa vuoteessa maannut Ranskan vuoksi kukaan.[191]

Yks valvoi kedoll' uutterasti, lastaan kielellä sillä laulattain, jost' isän on ilo ynnä riemu äidinrinnan.

Taas toinen värttinätä väänsi, kertoi perheelle hiljaa kuulevalle tarut nuo Troijalaisten, Fiesolen ja

Roman.

Cianghella, Lapo Salterello joku pidetty silloin yht' ois ihmehinä kuin nyt Cornelia tai Cincinnatus.
[192]

Niin kauniin, uskollisen kansan keskeen, niin rauhallisen kansalaisen eloon ja kotihin niin suloiseen Maria,

manattu huudoin äänekkäin, mun antoi jo kasteheassa Battisteron vanhan nimeksi pantiin mulle Cacciaguida.[193]

Moronto oli veljeni ja toinen ol' Eliseo; naisen, josta sukunimes sinäkin sait, Pon-laakso mulle antoi.

Samosin Konrad keisarin jo sotaan ja hän mun otti ritareinsa parveen, niin miekantyöni häntä miellyttivät.

Ma hänen kanssaan sodin vasten saastaa tuon opin, jonka joukko oikeutenne jo valtaa; vaan syy Paimenen on siinä:

Ja siellä kansa paha tuo mun päästi viekkaasta maailmasta, jonka rakkaus niin monta sielua vie turmiohon:

marttyyrina ma tähän saavuin rauhaan.»

Kuudestaista laulu

Oi raukka veren-aateluus, ei ihme minusta enää milloinkaan, jos täällä alhaalla, joss' on turta tuntehemme,

sa ylvästelyyn heimot houkuttelet: myös siellä, missä vaiston tie on varma, taivaassa, tarkoitan, ma ylvästelin.

Oot vaippa, vaikka nopsaan lyhentävä; jos joka päivä jatketa ei sitä, sen aika leikkaava on sakseillansa.

Sanalla *te*, [194] jot' ensin Rooma sieti, mut vähemmän nyt kannattaa sen kansa, kohotin ääneni ma vastaukseen.

Beatrice, syrjempänä hiukan, tuota hymyili lailla tyttösen, mi yski ens erheelle Ginevran romaanissa.
[195]

Näin lausuin: »Taattoni te ootte, suotte rohkeuden kaiken mulle haastamahan ja itseäni enemmäks mun teette.

Niin monet riemun virrat täyttää mielen minulta, että iloitsee se itse, kun kestää voi sen eikä siitä halkee.

Puhelkaa, kallis kantataatto, ketkä ol' esi-isänne ja mitkä vuodet lapsuudessanne muistiin merkittihin?

Ja kuinka suuri Johanneksen Pyhän [196] ol lauma silloin, ketkä arvokkaimmat olivat siellä toimiin ylhäisimpiin?»

Kuin tuulen puhaltaissa leimahtavi tulehen hiili, näin ma valon tämän heleemmin loistavan mun hellyydestäin.

Ja niinkuin kaunistui se katsehelle, niin äänin vienommin ja lempeämmin, mut kielellä ei nykyisellä tällä, [197]

se lausui: »Päiväst' asti *Aven* suuren ain päivään, jona äitini, nyt pyhän vapautui kohtu mua kantamasta, [198]

viissataa kertaa, vielä kymmeniä kahdeksan, kääntyi Leijonaan tää tähti sen jalkain juuress' syttyäkseen jälleen.

Isäni lailla paikass' synnyin, missä vuotuisten kilpa-ajoin kilpailija kaupungin viime kuudennekseen saapuu.

Tää isistäni riittäköön; he keitä olivat, mistä sinne tullehia, siistimpi siit' on vaieta kuin haastaa.[199]

Sen ajan aseelliset, jotka asui välillä Kastajan ja Marsin, oli nyt siellä elävistä viides osa.[200]

Mut kansalaisto, jonka sekoittanut nyt Campi on, Certaldo ja Figline,[201] viel' oli puhdas viime seppäniekkaan.

Parempi kuinka oiskaan moinen kansa nyt naapureina ja ett' oisi rajat kaupungin vain Galluzzoon, [202] Trespianoon,

kuin ett' on sisäpuolia se, ja sietää Aguglionen,[203] Signa-konnan katku, jatk' on jo valmiit virkojanne myömään!

Tuo josp' ei joukko, enin turmeltuva,[204] ois emintimä keisarille ollut, vaan suopea kuin pojallensa äiti,

mies Simifontin, nyt Firenzen, rahaa mi vaihtaa, kaupustaa, ois mennyt kotiin, miss' iso-isänsä ol' kerjäläinen;

suvulla Contin viel' ois Montemurlo, Aconessa myös Cerchit vielä asuis ja Grave-laaksossa kai Buondelmontit.

Sekoitus kansan aina ollut alku on kaupunkien kurjuuteen, kuin ruumiin on rappiohon ruoka liian runsas.

Rutommin usein sokko sonni kaatuu kuin sokko lammas, ja yks miekka purra voi viiltävämmiin, paremmin kuin viisi.

Jos vaarin otat, kuink' on käynyt Lunin ja Urbisaglian ja kuinka heidän rataansa seuraa Chiusi ja Sinigaglia,[205]

et oudoksu, et kummaksu sa kuulla, mitenkä sukukuntain surma koituu, kun kaupungeillakin on perikato.

Kaikk', kaikki, mik' on teidän, kuolee kerran kuin tekin; vaan on elon aika lyhyt, ja pitkä-ikäiseen jo kuolo piilee.

Ja niinkuin rannan paljastaa tai peittää kuun-taivaan kierto lakkaamatta,[206] samoin on kohtalo Firenzen kaupunginkin.

Siks ällös ihmettele, jos ma kerron sinulle suurista Firenzen, joiden jo maine kätkeynyt on ajan kera.

Oon nähnyt[207] Ughit, Alberichit, Grecit, Filippit, Catellinit ja Ormannit, nuo vaipuissaankin kuulut kansalaiset.

Oon nähnyt vanhat suvultaan ja suuret della Sannellat niin kuin myös dell' Arcat, Ardinghit, Soldanierit ja Bostichit.

Vierellä portin,[208] jota kuulumaton nyt painaa rikos raskas niin, se että voi aikaansaada haahden haaksirikon,

asuivat Ravignanit, joista heimo on kreivi Guidon ynnä muiden, jotka perivät suuren Bellincionen nimen.

Tais hallituksen taidon della Pressa ja suvussa jo Galigajon oli kultainen kahva sekä miekankannin. [209]

Jo suuri pylväs oli Kärpän, suuret Sacchettit, Giuochit, Gallit ja Fifantit, Baruccit, häpeilevät Chiaramontesit.

Puu, josta polveutui Calfuccit, oli jo suuri, ja jo Arriguccit, Sizit valitut oli neuvos-istuimille.

Oi, millaisina heidät näin, nyt syöstyt vuoks ylpeytensä! Ja Firenzen kaune[210] ol' luodit kultaiset, kun suurta tehtiin!

Tuo oli isäntäni niiden, jotka nyt piispanhiipan vapaaks tullen kertyy lihaansa lihoittamaan konsistoriin.[211]

Se suku julkea,[212] mi kyynä vainoo pakenevaista, vaan jo lampaaks leppy, jos sille näyttää kukkaron tai hampaat,

jo nousi, vaan niin alahalta, että pahaksi pani Ubertin Donato, kun appi hälle suvun moisen antoi.

Luo vanhan tarun Fiesolesta tullut jo oli Caponsacco, ja Giuda ja Infangato kuului kansalaistoon.

Sanani tosi on, vaikk' uskomaton: se portti, josta sisäkaupunkihin käy tie, sai nimen Pera-perheen[213] mukaan.

Jokainen, joka kilvessänsä kantaa suurherran[214] vaakunaa, min maine vielä vuotuisin Tomas-juhlin uudistetaan,

sai hältä oikeudet ja ritar-nimen; vaikk' kansanpuolueesen kallistuvi se, jonka kilven kultajuova kiertää.

Jo oli Gualterottit, Importunit ja vielä rauhallisemp' oisi Borgo,[215] jos häirinneet ei naapurit ois uudet.

Se talo, josta teille tuska tuli vuoks vihan oikean, mi kylvi surmaa ja päätti teiltä kaikki päivät liedot,

se sukuinensa oli kunniassa: Oi Buondelmonte, kuinka pahoin teitkään, kun muiden neuvosta sa immen petit!

Iloitsis moni, joka suree, Luoja jos ois sun hukuttanut Ema-jokeen, ens kerralla kun kaupunkiin sa tulit.

Mut vartijalle Vanhan sillan, tuolle patsaalle katkenneelle, uhri tuoda Firenzen täytyi viime rauhassansa.

Sukujen näiden ynnä muiden aikaan niin onnellisna nähnyt oon Firenzen, sill' ettei ollut edes syytä surra.

Sukujen näiden aikaan kunniassa, hurskaana näin sen kansan, eikä kukkaa Firenzen[216] vienyt vainolaisen peitsi,

ei puuntanut se puolueiden vihaa.»

Seitsemästoista laulu

Sellaisna kuin luo Klymenen hän, joka viel' itaroittaa isät lapsillensa, kyselemähän saapui synnyntäänsä,[217]

ma siinä seisoin; sellaisena näki Beatrice hänet ja tuo soihtu pyhä mi vuokseni jo vaihtanut ol' paikkaa.

Siks Valtiattareni virkkoi: »Päästä sanoiksi kaihos hehku, jotka kantaa sun oman sielus leimaa leimuavaa.

Ei niin, ett' tietoaamme kartuttaisi sun puhees, vaan ett' tottuisit sa julki janosi tuomaan sammutettavaksi.»

»Oi kallis juureni, niin ylhä, että näät ennen luomista jo luodut seikat tajuten pisteen,[218] missä ajat kaikki

on nykyisiä, niinkuin ymmärtävät maan lapset, ettei koskaan kolmioon voi mahtua kuin yksi tylsäkulma!

Kun seurassa Vergiliuksen olin vuorella, jolla sielut lääkitähän, ja matkallani kuolon valtakuntaan,

ma vastaisuudestani ankaria sanoja kuulin,[219] vaikka pantsaroitu hyvinkin olen vastaan kohtaloa.

Toiveeni täytyis siksi nyt, jos kuulla ma saisin, mikä mua vartoo arpa, näät nuoli tietty satu ei niin syvään.»

Valolle samalle näin virkoin, ennen mi mulle oli haastanut, ja ilmi toiveeni toin Beatricen mielen mukaan.

Eik' arvoituksin,[220] jotka houkkaa kansaa kietoivat ennen kuin ol' kuollut Luojan karitsa, kantaja maailman synnin,

vaan sanoin säntillisin, selvin vastas minulle isän-rakkaus, hunnutettu ja näkyväinen autuus-hymyilyssään:

»Ajallinen, mi ainehenne ärten ja mittain ulotu ei ulkopuolle, kuvastuu kaikki Luojan katselmukseen.

Mut siit' ei välttämättömyyttä voita se enempää kuin pursi virran viemä katseesta, johon heijastuu sen kulku.

Ja sieltä, niinkuin urkuin harmoniat suloiset saapuu korvahan, nyt näkyy silmäni aika, joka kypsyy sulle.

Kuin jättää sai Hippolytus Ateenan[221] vuoks emintimän häijyn, julman, viekkaan, niin sunkin pakko jättää on Firenze.

Sit' tahdotaan ja siihen pyritähän; ken tuota tuumii, koht' on onnistuva, miss' itse Kristus joka päivä myödään.[222]

Syyn saapa kansan suussa on, ken hävii, kuin tavallista; mutta todistaja oleva toden loukatun on kosto.

Sun kaikk' on jätettävä kalleimpasi, syvimmin lempimäs; ja tää on nuoli maanpaon jousen sulle ensimmäinen.

Kokea saat sa, kuinka syödä karvas on leipä muiden sekä kuinka raskaat on nousta, laskeutua mieron portaat.

Mut enin painava sun hartioitas on seura huono,[223] tuhma, jonka kanssa kurjuuden alhoa tuot' astuskelet.

Ilkeyttä houkkain, kiittämättömyyttä sa heiltä niität; vaan senjälkeen pian punertuu otsa heiltä eikä sulta.

On heidän raavas-raakuutensa käypä niin julki, ett' on sua kaunistava, kun ollut olet oma puolueesi.

Tyyssijas, ensi lietes lämpö suopeus oleva suuren on Lombardialaisen,[224] mi ylös portaita vie kotkaa pyhää

ja jok' on hoitava niin hyvin sua, ett' teillä pyyntö ja sen täyttäminen jää toiseen järjestykseen kuin muilla.

Sa hänen luonaan tapaat sen, min syntyyn tää tähti vankka vaikutti niin syvään, tekonsa että kuuluisiksi tulee.

Vuoks nuoruutensa huomattu ei vielä hän ole, sillä yhdeksän vain vuotta nää häntä kiertäneet on piirit pyhät.

Mut ennen kuin Gascognelainen pettää ylevän Henrikin, lyö tulta hänen kykynsä halveksua rahaa, vaivaa.

Tekonsa jalot tunnetuiksi tulee, niin ettei niistä kieliänsä vaiti voi pitää hänen vainolaisensakaan.

Sa häneen usko ynnä suosioonsa; monien kohtalot hän muuttaa, vaihtaa rikasten sekä kerjäläisten osat.

Tuo muistoos kirjoitettu olkoon, mutta sit' älä sano...» Ja hän kertoi paljon, jot' tuskin uskoo, ken sen itse kokee.

Ja jatkoi: »Poika, selitys on tässä sen, mitä sulle lausuttiin; nää paulat aurinkokierron harvan taa vain piilee.[225]

Sua tahdo silti vihaamaan en kansaas; näät elos jatkuva on siitä yli kuin heidän vilppinsä saa rangaistuksen.»

Kun vaieten tuo pyhä sielu näytti valmiilta kankaan kudontaan, min hälle ma olin virittänyt kangaspuille,

ma aloin niinkuin se, mi neuvon vielä epäillen vaatii joltakulta, joka rakastaa, näkee, tahtoo vilpittöntä:

»Näen, taatto armas, kuinka ratsastavi mua vastaan aika antaaksensa iskun, mi tuntuvin on sille, ken ei torju.[226]

On silloin paras olla kaukaa viisas, menetä muita etten lauluillani, jos multa riistetähän paikka rakkain.

Ma maailmassa tuskan äärettömän ja vuorella, min sulokukkulalta mun tänne nosti silmät Naisen kauniit,

valosta valoon sitten halki Taivaan oon kuullut moista, joka, jos sen kerron, monelle maistuva on katkeralta;

mut jos ma pelkään totta tuoda julki, epäilen, saanko elää niiden kesken, oleva joille on tää aika vanha.»

Se valo, jossa loisti löytämäni tuo kalleus, nyt vasta leimahtikin kuin kultapeili, johon päivä paistaa.

Ja vastas: »Varmaan omatunto, oman häpeän taikka muiden hämmentämä, sanasi arvaava, on ankariksi.

Mut silti jätä kaikki sievistely, tuo julki kaikki, mitä nähnyt olet, ja kynnet tuntekoon se, joss' on syyhy.

Näät laulus vaikka karkealta soiskin ens kuulemalla, jättää terveellisen ravinnon voi se vatsaan sulattajan.

Siks olkoon huutos niinkuin myrskytuuli, mi enin puskee puita korkeimpia; tää koituva on sulle kunniaksi.

Siks sulle näytetty on taivahissa ja vuorella ja syvyyksissä vaivan vain olentoja, jotka tuntee maine.

Näät kuulijan ei mieli tyydy eikä hän usko esimerkkiin, jonka juuret on tuntemattomat ja piilotetut, ei epäselviin todistuksiin myöskään.»

Kahdeksastoista laulu

Nyt itseksensä pyhä sielu[227] nautti sanoistaan; omastani nautin minä, suloisen sekoittaen katkeralla.

Ja Nainen, joka Luojan luo mua johti, nyt virkkoi: »Muuta mieti, muista, olen lähellä kaiken väärän keventäjää.»

Päin käännyn ääntä hellää lohdutuksen, mut ryhdy kuvaamaan en rakkautta pyhäistä, joka silmistänsä paistoi.

Epäile vain en valtaa sanojeni, vaan muistoakin, jok' ei itsens' yli avutta toisen voi niin loitos lentää.

Niin paljon kertoa ma saatan toki, ett' tunteheni häntä katsellessa muut toivot kaikki tuntui unohtaneen,

niin kauan kuin tuon ijäisyyden ilon, Beatricesta mi suoraan loisti, mulle auvoksi heijastivat kasvot kauniit.

Mun hurmas hymyllään hän kirkkahalla ja lausui: »Käänny, kuuntele, ei yksin mun silmissäni paratiisi ole.»

Kuin kasvoin ilmehestä joskus näkyy maan päällä tunne, jos se on niin suuri, se että sielun kokonansa valtaa,

niin leimunnasta pyhän liekin, jota nyt kohti käännyn, näin ma tahdon haastaa minulle vielä asioita muita.

Hän näin:[228] »Tää viides aste puun, joll' elon on lähde latvassaan ja heelmää kantaa pudottamatta koskaan lehtiänsä,

on asuinsija autuaiden, ennen taivaaseen tuloaan niin kuuluisien, heist' että runottaret kaikki hyötyi.

Siks katso ristin poikkipuuta: kenet ma nimitänkin, sulle ilmestyvi kuin ukonvaaja nopsa pilvest' iskee.»

Samassa sanoi Josuan hän nimen; välähdyks pitkin ristinpuuta kulki eik' ollut valo hitaampi kuin ääni.

Nyt ylväs Makkabeus mainittihin; näin valon toisen, joka kulki kaartain, ja riemu oli ruoskansiima hyrrän.

Valoa kahta tähystin ma tarkkaan kuin silmä seuraa haukkaa lentävätä; ne oli Roland sekä Kaarle Suuri.

Senjälkeen Renouard ja Vilhelm veti katseeni pitkin ristinpuuta, vielä Robert Guiscard ja myöskin herttu Gottfrid.[229]

Nyt sielu, joka haastanut ol' äsken, valoihin muihin liittyi, mulle näytti, mik' oli taituri hän taivas-kuoron.

Taas käännyin oikealle saadakseni Beatricen sanoista tai liikkehistä lähimmän tehtäväni osoituksen.

Ja näin niin seijahina silmät hänen, niin riemukkaina, että entisetkin näkönsä voitti hän ja viimeisenkin.

Kuin ihminen, mi hyvää tekee, tuntee ilostaan joka päivä kasvavasta, hyveensä että edistyy ja varttuu, niin huomasin ma oman kiertotieni avartunehen kera Taivaan, koska näin ihanampana tuon Ihmettären.

Ja niinkuin tuokiossa naisen posket taas vaihtuu valkeiksi, kun kasvoiltansa ujouden punan poistunut on kuori,

niin näkyi silmääni, kun käännyin, katsoin tään tähden valkeutta hillittyä, kuudennen,[230] joka sisälleen mun otti.

Näin tässä sainiossa Jupiterin siin asuvaisen lemmenliekin kieltäin omaani[231] silmihini kirjoittavan.

Kuin linnut, rantamalta pyrähtäneet, ravinnost' onnitellen toistaan, pitkään tai pyöreähän parveen järjestyvät,

sisällä valojen niin sielut pyhät nuo kiersi laulain ynnä kirjaimiksi D:n, I:n ja L:n kirkkahiksi yhtyi. [232]

He ensin tanhus oman laulun mukaan; taas hetkeks seisahtivat, vaikenivat, tekivät noista kuvioista yhden.

Oi laulun Luojatar, mi pitkän ijän neroille suot ja kunnian ja heidän taas kauttaan kaupungeille, valtioille!

Säteesi salli mulle, että voisin näyt piirtää muille niinkuin näin ne itse; sun voimaas kertokoon nää säkeet niukat!

Viis kertaa seitsemän he näyttäytyivät näin kerakkein ja ääntiöin; ma vaarin niist' otin, mikäli ne piirtyi silmään.

Diligite iustitiam ol' alku tuon kirjoituksen, mulle kirkastuvan; ja loppu näin: *qui iudicatis terram*.

M-kirjain sanan viidennen taas heidät keräsi järjestykseen niin, ett' tähti hopeina paistoi, kulta kulmillansa.

Valoja vaipuvan näin muita sinne,
M missä kärjistyi, ja jäävän laulain
Hyvyyttä kiittämään, mi luokseen vetää.

Ja sitten—niinkuin kekäleitä lyöden tuhansin kipinöitä tuikahtavi, joist' ennustusta houkat joskus etsii —[233]

valoja samoin sieltä sinkoavan ma näin, ja nousevan sen mukaan, minkä suo mitan Aurinko, mi niitä syttää.

Kun paikallensa palanneet ne oli, näin kotkan pään ja kaulan ilmestyvän hohteessa tuossa eriskummaisessa.

Ei tarvis mallia sen Taideniekan, on itse mallinsa, ja hältä tulee, se vaisto lintujen, mi pesät muovaa.

Ja toinen parvi autuas, mi ensin liljoina näytti M:ään liittynehen, vain vähin liikkein täydensi tuon

kuvan.

Ah, sulotähti, mitkä jalokivet osoitti mulle siellä, oikeutemme ett' anti taivaan on sun kaunistamas!

Rukoilen henkeä, mi sun on liikkees ja voimas alku, katsomaan, mist' tulee se savu,[234] joka himmentää sun hohteas;

ett' toisen kerran vielä suuttuis niille hän, jotka kauppaa temppelessä käyvät, marttyriverin, ihmein muuratassa.

Oi taivaan sotajoukko, jonka näen, rukoile niiden eestä, jotka harhaan maan päällä johti esimerkki paha!

Miekoilla muinen sodat käytiin; nytpä se leipä riistämällä sieltä täältä, jot' Isä armias ei kiellä keltään. [235]

Mut sa,[236] mi kirjoitat vain ansaitakses, viel' elää, muista, Paulus, Petrus, kuolleet sun tarvelemäs viinitarhan tähden!

Voit vastata: »Niin mull' on mielihalu hänehen, joka yksin elää tahtoi[237] ja kuoli naisen tanssin vuoks', ett' tunne,

en Kalastajaa enkä Paavalia.»

Yhdeksästoista laulu

Tuo näkyi avosiivin kaunis kuva[238] mun eessäin, nautintohon autuaasen iloiset sielut kaikki yhdistäen.

Jokainen näytti rubinilta, jossa niin kirkkahana säde päivän paloi, se että heijastui mun silmihini.

Mit' on mun kuvattava nyt, ei koskaan sit' ääni soinut, muste kirjoittanut eik' uneksinut fantasia ole.

Puhuvan näin ja kuulin kotkan nokan, sanovan äänellänsä *mun* ja *minä*, kun selvään tarkoitti se *me* ja *meidän*.

Se alkoi: »Oikeutta tein, ja hurskas kun olin, nousin tähän kunniahan, jonk' yli toivo korkeinkaan ei lennä.

Maan päälle jätin moisen muiston, että pahatkin kiittää sitä, vaan ei seuraa mun töitäni, joist' aikakirjat kertoo.»[239]

Kuin lämpöä vain yhtä hiilet monet uhoovat, yks vain ääni rakkauden kuvasta kuului monen soivan sielun.

Ma virkoin: »Oi, te kukat aina kauniit ijäisen ilon, jotka tuntemahan mun saatte tuoksunne kuin yksi tuoksuis!

Pois multa puhukaa tää paasto pitkä, min vuoksi kauan nälkää nähnyt olen, kun päällä maan ei ruokaa ollut mitään.

Jos taivahassa, tiedän, Luojan oikeus kuvastuu toiseen valtapiiriin,[240] teidän myös piiriinne se hunnutonna heittyy.

Tunnette, kuinka teitä kuuntelemaan ma tarkistaun ja mikä aikaansaanut epäily on tään hengenpaaston pitkän.»

Kuin haukka, joka hupustansa pääsee, lyö siipiään ja päätä kääntää, tahtoo upeilla sekä uljuuttansa näyttää,

niin näin ma käyttäytyvän kotkan, jonka he muodostivat, jotka lauluin, yksin taivaassa tunnetuin noin kiitti Herraa.

Se alkoi: »Hän, ken mittarinsa käänsi maailman ääriin ja niin paljon siihen salaista, julkistakin järjesteli,

ei voinut voimallaan Hän kaikkeutta niin leimata, ett'ei ois kaiken yli Sanansa jäänyt siinä valtiaaksi.

Tuon varmentaa se, että ensi Ylväs,[241] jok' oli huippu kaiken luomakunnan, kun vartanut ei valkeutta, lankes.

Ja siitä näkyy, kuink' on kaikki luodut alemmat ahtait' astioita Hyvän rajattoman, joll' itsessään on mitta.

Siis tajuvoimanne, jonk' olla täytyy sen ylhäisimmän ymmärryksen säde, mi täyttänyt on luomakunnan kaiken,

luonteensa mukaan voi ei olla moinen, ett' erottais ei Alkuaan se paljon sen tuoltapuolen, minkä silmä näkee.

Vanhurskauteen siis ijäiseen se äly, min vastaan ottaa teidän maailmanne, sisälle tunkee niinkuin silmä mereen.

Näät vaikka rannalta se pohjan näkee, se nää ei syöveriin; on siellä pohja, vaikk' katsehelta verhoaa sen syvyys.[242]

Valoa vain on se, mi ijäisestä seesteestä virtaa, muu on kaikki mustaa ja varjoa tai myrkkyä vain lihan.

Nyt kyllin auk' on sulle kätkö, joka elävän oikeuden peitti sulta, tuon, josta kysynyt jo oot niin usein.

Sa sanoit:[243] 'Syntyy Indus-virran maassa inehmo eikä kukaan siellä puhu, ei lue, kirjoita ei *Kristuksesta*.

Mut tahtonsa ja työnsä ovat hyvät, mikäli ihmisjärki näkee, ynnä sanoissa, elämässä synnittömät.

Hän kuolee kastamatta, uskomatta. Mik' oikeus tuomita voi hänet? Mikä on syntinsä, hän vaikkei uskonutkaan?'

Ken itse oot, mi istut tuomar-tuoliin älysi vaaksoin lyhvin päättämähän tuhanten peninkulmain päästä seikat?

Ken aatteitani viisastellen kysyy, sais kyllin syytä epäilyyn hän siitä, jos Raamattu ei yli teidän oisi.

Voi, madot maan, voi tylsät mielet! Koskaan Ens-Tahto, hyvä itsessään, ei poistu, pois itsestensä, jok' on Hyvyys korkein.

On oikeaa, kanss' sen mi yhteen sointuu; ei sitä kiehdo mikään luotu hyvä, mi synnyttämä on vain Luojan säteen.»

Kuin ruokittuaan poikasensa kaartaa pesänsä päälle haikara ja häneen se katsoo, joka ravinnon on saanut,

niin näkyi—ja niin siihen katsoin minä— tuo lintu siunattu, min siivet liikkui niin monen tahdon leyhyttelemänä,

ja lauloi lennostaan: »Kuin sulle soivat mun säveleeni, joit' et ymmärtele, niin ihmisille ijäinen on Oikeus.»

Kun sitten Pyhän Hengen hehkut kirkkaat kuvaksi samaks oli tyyntynehet, maankuuluiksi mi roomalaiset saattoi,[244]

se jatkoi: »Noussut tähän tähteen ketään ei vielä, uskonut ken Kristuksehen, ei ennen eikä jälkeen ristin-kuolon.

Mut katso, monet huutaa:[245] 'Kristus!' jotka hänestä tuomioll' on kauempana kuin moni, jok' ei häntä tuntenutkaan.

Heit' tuomitsevat Afrikankin kansat,[246] kun kahteen laumaan kaikki jakautuvat, ijäti kurjaan, iki-autuaasen.

Ah, kuninkaanne mitä kuulla saakaan, kun auki Persia sen kirjan näkee, mi kertoo heidän halpuutensa kaikki!

Näkyvä sieltä on Albertin töistä[247] se että hävittää hän Böhmin; pian tuo Luojan kynän liikkumaan on saapa.

Näkyvä murhe on, min Seinen yli tuo saatava on rahan-väärentäjä, mi kuolee ryntäyksestä metsäsian.

Näkyvä korska on se vallanhimo, mi miehet Englannin, Skotlannin huumaa, niin ettei maissaan

toisiaan ne kärsi.

Näkyvä komeilu ja veltot tavat Espanjalaisen, samoin Böhmin herran, mi hyvettä ei tunne eikä tahdo.

Näkyvä merkiss' I:n on hyvyys Jerusalemin Ramman tuon, mut hänen paheensa kuvattuina M:n merkkiin.

Näkyvä tuon on itaruus ja halpuus, mi hallitsee nyt tulisaarta, missä Ankises päätti päivät pitkän ijän;
ja hänen pienuuttansa ilmi tuomaan paperi pieni mahduttaa saa paljon, niin ett' on teksti lyhennetty tarpeen,

ja ilmi ilkityöt se tuopi veljen ja sedän, jotka vetäneet on lokaan kaks kruunua ja suvun kunniakkaan,
ja Portugalin kuningas ja Norjan sielt' ilmi käy, ja Raschian herra, joka Venetsian rahan leimaa väärinkäytti.

Oi onnen Unkari, jos salli sortaa et enää itseäs! Oi myös, Navarra, takana vuorten ase-onnes piilee!

Ja kukin uskokoon tään entehenä, jo että Nicosia, Famagusta vuoks hirviönsä vaikeroi ja huutaa,
mi eroa ei muista vertaisistaan.»

Kahdeskymmenes laulu

Kun se, mi valaisee maailman kaiken, pois painuu pallonpuoliskolta meidän ja päivä kaikkialta katoavi,

näkyvi äkkiä taas taivas, valoin tuhansin, vaikka yhtä heijastavin, joit yksin äsken sai se valkeutensa.

Tuo taivas-ilmiö mun muistui mieleen, kun maailman ja kuninkaitten kuvan tuon vaikenä taas pyhä valtanokka.

Ja valot vilkkaat, vielä kirkastuen säkeitä haihtuvia, haihtuneita mun muistostani, loihe laulamahan.

Oi, sulorakkaus, hymy-hunnullinen, sa kuinka paloit noissa kynttilöissä, vain täyttämässä ajatusten pyhään!

Kun laanneet oli enkel-lauluistansa nää kalliit hohtokivet, joilla näin ma koristetuksi kuudennen sen tähden,[248]

ma kuulin niinkuin virran kuohun kirkkaan, mi vierii paaterelta paaterelle ja osoittaa, kuink' on sen lähde runsas.

Kitaran kaulassa kuin ääni saapi sointunsa ynnä puhallettu ilma saa muodon päästen reikiin säkkipillin,

niin äkkiä ja arvaamatta kohu tuo kumma kulki pitkin kotkan kaulaa, mi soi kuin ontto ois se ollut aivan.

Se siinä ääneks muuttui, siitä lähti sanoina kautta nokan, joita sydän, ma kuhun kirjoitin ne, juuri vartoi.

»Sit' osaa minusta», soi laulu, »joka maisissa kotkissa voi sietää päivän säteitä,[249] katsele nyt tarkkaavasti.

Valoista, jotka minut muodostavat, näät silmistäni sinkoovaiset ovat korkeimmat koko tässä asteikossa.

Se, joka säihkyi silmäteränäni, ol' lauluniekka Pyhän Hengen,[250] kantoi hän arkin kaupungista kaupunkihin.

Nyt laulunsa hän arvon tuntee, oma mikäli siinä tahtons' ilmi tuli, siit' yhtä arvokkaan kun saa hän palkan.

Viidestä, jotka kulman kaaren viittoo, se, joka lähinnä on nokkaa, kerran lohdutti leskeä, mi suri lastaan.

Nyt tietää hän, kuink' kallihiksi käypi Kristusta olla seuraamatta, auvon koettuaan ja auvon

vastakohdan.[251]

Seuraava kaassa mun kertomassain ylemmän kulmakarvan, lykkäystä sai kuolostaan,[252] kun syvästi hän katui.

Nyt tietää hän, ett' iki-oikeus Taivaan ei muutu, vaikka tehdä arvon rukous maan päällä päivän tään voi huomiseksi.

Seuraava,[253] tilaa Paimenelle tehden, kerällä lain ja minun kreikkalaistui; tarkoitus hyvä pahan heelmän kantoi.

Nyt tietää hän, ett' työnsä hyvän seuraus tuo paha hänt' ei vahingoita, vaikka se turmelusta tuotti maailmalle.

Ja se, min kaaren alapäässä näet, ol' Vilhelm,[254] jonka surmaa maa se itkee, mi suree, että Karl ja Fredrik elää.

Nyt tietää hän, kuink' kuningasta Luoja rakastaa oikeaa, ja hohtavalla hän hahmollaan sen kyllä ilmi tuokin.

Ken uskois erheen maailmassa siellä, kehässä tässä että Troijan Rifeus on viides kaune valosarjan pyhän.

Nyt Luojan armosta hän paljon tietää mik' outoa on maailmalle, vaikka näkönsä kannakaan ei saakka pohjaan.»[255]

Kuin kiuru alla avaruuden laulaa sitten vaikenä tyytyväisnä, sulouteen viime virren uuvahtaen, niin näytti minusta nyt leimakuva tuo iki-ilon, jonk' on toivo tehnyt jokaisen seikan semmoiseksi kuin on se.

Ja vaikka olin epäilyyni nähden kuin lasi värin peittämänsä suhteen, en vaiti varrota ma voinut, suusta nää sanat: »Mitä mahtaa olla tämä?» omalla voimallansa tunkeutuivat; ja silloin sielut kirkkahemmin juhli.

Nyt silmin vielä säihkyvämmän vastas minulle pyhä lintu, etten jäisi ma kauan kummastuksen kuorman alle:

»Nään, että uskot, mitä virkan sulle, mun vuoks, et tietäin, kuin ne tapahtuvat, siks, vaikka uskot, salass' on ne sulle,

teet niinkuin mies, mi hyvin tuntee seikan nimeltä, vaan ei olemukseltaan, jos sitä selvitä ei toinen hälle.

Regnum coelorum[256] väkivaltaa sietää rakkauden kuumen taikka toivon hartaan, mi voittaa saattaa Jumalankin tahdon;

ei niinkuin kuolevainen kuolevaisen, vaan Taivas tahtoo voitetuksi tulla ja voitettuna voittaa hyvyydellään.

Ens sielu silmäkulman ynnä viides sua kummastuttaa, koska heillä näet koristetuksi tämän enkel-kodin.[257]

He kuolleet pakanoina ei kuin luulet, vaan kristittyinä, uskoin Vapahtajaan vast'edes kärsivään tai kärsineesen.

Näät helvetistä, joss' ei käänny kukaan hyvähän tahtoon, luustoonsa tuo palas, ja palkka toivon palavan se oli;[258]

tuon toivon palavan, mi voimin kaikin rukoili luojaa, että ruumistuis hän ja muuttua vois vielä tahto miehen.

Se sielu mainehikas, josta puhun, lihaansa palas, siinä hetken oli ja uskoi Häneen, joka voi hänt' auttaa.

Ja uskoen hän tuleen moiseen syttyi rakkauden toden, että riemun tämän hän ansaitsi, kun toisen kerran kuoli.

Kautt' armon, joka lähtehestä läikkyy syvästä niin, ett'ei sen alku-aaltoon viel' ole koskaan luodun silmä nähnyt,

tää toinen rakasti niin oikeutta, ett' armost' armoon Luoja hälle katseen valisti lunastukseen vastaisehen.[259]

Hän siihen uskoi, sietänyt ei enää hajua pahaa pakanuuden kansain, vaan moitti, soimas heidän turmelustaan.

Ne kolme naista, jotka oikealla sivulla vaunun näit, ol' hälle kaste jo tuhat vuotta ennen kasteen aikaa.

Oi, armon-valitseemus, kuink' on juures etäällä niiden katsehilta, jotka ei syytä ensimmäistä täysin näe!

Ja teidän, kuolevaisten, arvostelmat on ahtaat; mekin, jotka Luojan näämme, viel' emme tunne joka valittua.

Mut meist' on suloinen tuo puute, sillä tässä' autuudessa autuutemme kasvaa, me että samaa tahdomme kuin Luoja.»

Näin kuva jumalallinen tuo mulle sulaisen rohdon antoi, että lyhyt näköni siitä selväks seijastuisi.

Ja niinkuin kielten helinällä hyvää säestää laulajata luutun-lyöjä, niin että laulu soreammin sointuu, niin muistan, että hänen haastaessaan nuo valot autuahat kaksi,[260] niinkuin molemmat silmät räpäkseen yhtyy, säesti heitä helohohtehillaan.

Yhdeskolmatta laulu

Taas kasvoihin jo valtiattareni ma olin silmät kiintänyt ja sielun, kaikista muista miettehistä vapaan.

Mut hän ei hymyillyt, vaan virkkoi mulle: »Jos nyt ma hymyilisin, vois sun käydä kuin kerran Semelen, mi tuhaks paloi.[261]

Näät kauneuteni, kuten nähnyt olet, sikäli sytty, kasvaa kuin me noustaan palatsin ijäisen tään portahia,

ja hehkuu niin, jos hillitä ei sitä, ett ihmisvoimas ois sen leimunnalle kuin lehvä, johon tuli taivaan iskee.

Olemme nousseet soihtuun seitsemänteen,[262] mi Jalopeuran povell' liekkivällä säteilee kirikkaammin sen voimaa juoden.

Suo mieles seuraella silmiäsi, tee niistä peilit kuvion sen kuultaa, mi tässä peiliss' sulle kangastuvi.»

Jos joku tietäis, kuinka katseheni näöstä nautti autuaasta hänen mun kääntyessä esineihin muihin,

hän ymmärtäis, mik' onni sentään oli totella taivaallista saattajaani, jos vastakkain hän vaa'itsee nuo seikat.

Kristallissa, jok' kiertäin maailmata nimeä kantaa päällikkönsä kuulun,[263] min hallitessa paha kaikki nukkui,

näin kullanväriset ma portaat[264] ylös kohoovan, valon läpivälkyttämät, niin ylös, ettei nähdä voinut silmä.

Ja alas asteita sen käyvän näin ma niin monta loistoa kuin kaikki valot taivaalta oisi siihen siroitetut.

Kuin päivän ensi koittehella naakat kokoontuu luonnonvaiston mukaan ynnä lyö lämmetäkseen ilmaa siivin kylmin,

ja osa lentää pois eik' enää palaa, taas toiset kääntyy samaan lähtöpaikkaan ja siihen kaartamahan jäävät toiset;

niin näytti minusta, kun katsoin hehkuun säenten, yhdessä' saapuvaisten, koska ne heljät heittyi porras-astehelle.

Ja se, mi seisoi meitä lähimpänä, niin loisti, että lausuin itsekseni: »Tajuan hyvin rakkautes ma

merkin.»

Mut hän,[265] joit' aikaa ynnä tapaa varron puheen ja vaitiolon, seisoo hiljaa; siks vasten toivoani viel' en kysy.

Siks hän, mi näki, kuinka vaikenin ma sen katselmuksissa, mi kaikki näkee, näin virkkoi: »Tyydytä jo kuuma halus!»

Ma virkoin: »Tosin vuoksi ansioni en oman vaatia voi, että vastaat; mut hänen vuoks, mi mulle sallii sanan,

ah, sielu autuas, mi piilet riemus sisällä, tee nyt mulle tiettäväksi, mik' on sun saattanut niin liki mua.

Ja lausu, miks ei tässä taivahassa soi Paratiisin sulosoinnut, jotka niin hartahina alemmissa helkkää.»

»Sun kuulos kuolevaisen on kuin näkö», hän vastas; »syystä siitä[266] ei soi laulu, mist' ei myös hymyile Beatrice täällä.

Pyhiä käynyt olen portahia näin alas vain sua ilahduttaakseni puheellain ynnä valo-vaipallani.

Ei rakkaus suurempi mua kiirehtänyt, se hehkuu yhtä suurna, suurempana tääll' ylhäällä, kuin näät sen leimunnasta;

vaan tunne rakkauden, mi meistä tekee maailman-kaitsemuksen orjat alttiit, tääll' arvat jakaa, kuten oivaltanet.»

»Nään kyllä», virkoin, »pyhä soihtu, rakkaus näiss' että kartanoissa riittää vapaa jo totteluhun ikikaitsemuksen.

Mut se on ymmärtää mun työläs, kuinka sa yksin juuri kumppaneistas tähän tekohon ennen muita määrättihin.»

Sanaani viimeiseen en päässyt vielä, kun valo kiertäin keskipistettänsä, nopean myllynkiven lailla pyöri.

Ja vastas rakkaus, mi asui siinä:[267] »Jumalan valkeus mun yltä valaa ja läpituunee kotelon, miss' olen.

Ajuuni omaan yhtyneenä voima sen kohottaa mun niin, ma että näen Ylimmän Olennon, jok' on sen lähde.

Säteilemäni riemu siitä johtuu; mikäli kirkastuu näät sielun-silmäin, sikäli loistan Luojan rakkautta.

Mut sielu kirkkainkaan ei taivahissa, serafi ei, jok' enin näkee Luojan, voi selitystä kysymyksees antaa.

Näät ikisäätämyksen onkaloihin syvälle niin sen tutkain tunkee, että ei sinne silmä kuolevainen kann.

Ja päälle maan kun jälleen saavut, kerro tää siellä, ettei julkeneisi kukaan päämäärää tuota kohti käydä enää.

Valoisa tääll' on sielu, siellä tumma; siis päätä, kuinka päällä maan se mahtais, mit' ei se voi, sen vaikka Taivas korjaa.»

Sanansa mulle pani paalut moiset, ma että rajoituin vain kysymähän häneltä nöyrästi, ken ol' hän itse. [268]

»Niin nousevat Italian kahden rannan välillä vuoret kotiseutus luona, ett' ukkonen käy niitä alempana.

Ne Catria-kukkulaksi siellä kaartuu; sen alla luostari on yksinäinen ja vihitty vain kaitsemuksiin pyhiin.»

Näin kerran kolmannen hän mulle haastoi ja sitten jatkoi: »Palvelukseen Luojan lujenin siellä niin, ett' tyydyin ruokaan

mehusta öljyyn vain valmistettuun, keveesti kestin kylmän, kuuman ajat ja elin elämäni miettiväistä.

Tuo luostar' runsaat näille taivahille hedelmät kantoi; nyt ei kann mitään, niin että pian selvinnee

sen turhuus.

Pier Damiano olin siellä; Neitseen majassa rannall' Adrian kun asuin, nimeni Pietar' Syntinen taas oli.

Maist' elämäni vähän jäljell' oli, kun mulle tyrkättiin tuo hattu, joka pahasta pahempaan vain päähän vaihtuu.

Laihoina, avojaloin saapui Cephas[269] ja astia tuo Pyhän Hengen suuri jokaisen töllin ruokaan tyytyväisnä.

Mut raskaat nykypapit[270] tahtoo yhden, mi tukee toisen, joka heitä ohjaa, ja kolmannen, mi vielä liepeen kantaa.

He ratsunsa niin verhoo vaipoin, että eläintä kaks käy saman peiton alla: oi pitkämielisyys, mi moista siedät!»

Hän päätti. Näin nyt valoparvein aste asteelta alas kiertävän ja käyvän ja joka kierrokselta kaunistuvan.

Ne pysähtyivät hänen ympärilleen ja huudon päästivät niin kovan,[271] että ei siihen verrata voi mitään; minut

älyttömäks myös ukkonen tuo huumas.

Kahdeskolmatta laulu

Kuin laps, mi aina sinne juoksee, missä sen lohtu varmin on, ma tyrmistynyt myös käännyin oivaan ohjaajattareeni.

Ja hän kuin äiti, joka rientää pojan avuksi kalpean ja huohottavan ja haastaa äänin tätä tyyntäväisin,

nyt mulle: »Tiedät, olet Taivahassa, ja että Taivahass' on kaikki pyhää ja mitä tehdään, rakkaudesta tehdään.

Kuink' oiskaan laulu ja mun hymyilyni sun muuttaneet, nyt arvaat, koska tää huuto noin on sua hirvittänyt.

Tajunnut jos sen rukoukset oisit, sa tietäisit jo Herran koston, jonka näkevä olet ennen kuolematas. [272]

Korkeuden kalpa lyö ei liian varhain, ei liian myöhään, vaikka niin ehk' uskoo, ken sitä vartoo toivoin taikka kauhuin.

Mut käänny nyt myös puoleen näiden, olet näkevä heissä monet kuulut henget, jos, kuten sanon, silmäs sinne suuntaat.»

Ma katsoin, kunne käskei hän, ja sata näin pyörylätä, jotka toisiansa säteilyin keskinäisin kaunistivat.

Ma seisoin niinkuin mies, mi itsehensä toiveensa kärjen painaa eikä tohdi kysyä, ettei työlästyisi toinen.

Ja suurin, heljin noista helmilöistä nyt esiin astui vastauksellansa vain tyydyttämään minun tahtoani.

Sisältä sen ma kuulin:[273] »Jos mun lailla näkisit rakkauden, mi meissä palaa, sa ilmi tuonut oisit aatoksesi.

Mut että vartoen ei viipyis sulta päämääräs korkea, ma kohta vastaan sun mietteeseesi, jota niin sa varot.

Huipulla vuoren sen, min rinne kantaa Cassinon, kulki paljon kansaa ennen erehtynyttä, tietävää ei toden.[274]

Ma ensimmäisnä siellä julki lausuin sen nimen, joka kuolevaisten maahan totuuden toi, mi niin nyt meidät nostaa.

Ja päälleni niin runsas paistoi armo, ma että harha-uskonnosta, joka maailman kiehtoo, pelastin sen seudun.

Muut valot nää kaikk' yksin-miettiviä ol' ihmisiä; heissä hehkui lämpö, mi kukat kasvattaa ja heelmät pyhät.

Tää on Macarius, tää Romualdus,[275] nää veljiäni, jotka luostareissa eläen sydämensä säilyttivät.»

Ma hälle: »Hyvyys, jota haastamalla osoitat mulle, ynnä hohtojenne katsanto kaunis, jonka nään ja huomaan,

mun luottamuksein niin on laajentaneet kuin ruusun Aurinko, min aukaisevi niin paljon se kuin aueta se jaksaa.

Siks pyydän, ja sa, taatto, vastaa mulle, niin suuren armon voinko saada, että näkisin sinut kasvot paljahina.»[276]

Ja hän: »Ah, veli, ylväs toivehesi toteutuva on viime taivahassa, muut kaikki missä täyttyvät, myös minun.

On siellä täysi, kypsä, täydellinen jokainen toivo; vain sen piirin osat ijäti pysyy paikallansa kukin.

Näät niill' ei paikkaa ole eikä napaa ja niihin saakka portahamme nousee, siks sinne ei sun kannata katsehesi.

Niin korkealle patriarkka Jakob kohoovan näki tikapuiden huipun, kun kulki Enkelit niit' ylös, alas.

Mut maasta jalkaansa nyt nosta kukaan[277] ei niitä noustakseen, ja luostar-säännöt paperin haaskuuta maan päällä ovat.

Ne muurit, jotka oli Herran majat, pesiksi paheen tulleet on, ja hiipat ne säkkejä vain jauhun tärveltyneen.

Mut koronkisko kovinkaan niin loukkaa hyvytt' ei Luojan niin kuin saalis, joka sydämet munkkien nyt hulluttavi.

Näät kaikki, mitä Kirkko tallettavi, on niiden, jotka 'Luojan tähden' kerjää, ei suvun eikä vielä pahempien.

Mut liha kuolevaisten on niin heikko, ett' enempää ei kestä alku hyvä kuin tammen synnystä on terhoon saakka.

Kullatta, hopeatta Pietar' alkoi, ma aloin paastoin, rukouksin, nöyryys perustus oli Franciskankunnan.

Ja kummankin jos alkujuurta katsot ja näet, niissä niiden nyt on meno, sa huomaat: valkeast' on musta tullut.

Mut taapäin että Jordan kääntyi, että pakeni meri Luojan tahdon mukaan, ol' oudompaa kuin hän ett' tässä auttais.»

Näin mulle hän; ja sitten seurahansa hän liittyi, seura kaikki kokoon kertyi, kohosi tuulispäänä korkeutehen.

Tuo sulo Nainen heidän jälkeen ohjas vain viitaten mun noita portahia; niin luontoni hän voitti voimallansa.

Ja verrattava vauhtiin siipieni maan pääll' ei ole liike nopsin, missä on nousu ynnä lasku luonnollinen.

Lukija oi,[278] kuin totta toivon tuohon hartaaseen voittokulkuun, jonka vuoksi lyön rintaani ja itken syntejäni,

niin ennemmin et saanut sormeasi tulehen ois ja pois, kuin kaksoisien ma merkin näin ja siinä itse olin.

Oi, tähdet kirkkaat, oi, sa valkeus, voiman valtaisan täyttämä, ma jolle kaiken neroni velkaa oon, kuin olleekin se!

Keralla syntyi, kera teidän piili hän, jok' on taatto kaiken maisen elon, kun ensin hengitin Toskanan ilmaa.

Kun mulle sitten armo suotiin päästä sees-piiriin korkeaan, mi teitä kiertää, sain onnen tulla taivahanne tarhaan.

Hartaasti teidän puolehenne huokaa nyt sieluni, se että saisi kyvyn nousuunsa vaikeaan, mi viitto, viehtää.

»Ylintä autuutta niin lähell' olet», Beatrice virkkoi, »että silmäis täytyy terävät olla nyt ja nähdä selvään.

Siks ennen kuin sa enempi astut siihen, luo alas katsees, näe, kuinka paljon oon maailmaa jo jalkais juureen pannut;

niin että esiintyisit mielin liedoin, mikäli voit, tuon eessä voittoparven, mi riemuin saapuu ikipiiriin tähän.»

Ma katsoin taapäin kehään seitsemähän ja tämä taivaankappaleemme näytti niin pienelt', että hymyilin ma sille.

Ja viisain on se, ken sen piennä pitää, ja joka muuta mieltii, toista toivoo, sen vasta mainita voi järkeväksi.

Latonan tyttären[279] näin hehkussansa, vapaana varjosta, min vuoksi uskoin ma muinen harvaks sen ja tiivihiksi.

Sun poikas näyn, oi Hyperion, siedin ma siellä, näin sen lähistöllä Majan, Dionen taivahisen piiritanhun.[280]

Näin sitten, kuinka isää ynnä poikaa Jupiter välittää, ja siellä selves minulle, miten majaansa ne muuttaa.[281]

Ja kaikki seitsemän ne näytti mulle niin nopeutensa kuin myös suuruutensa ja kuinka mitatut on matkat niiden.

Se soppi, josta meill' on kiista tuima,[282] myös näkyi merineen ja vuorinensa, kun kiersin kanssa iki-Kaksoisien.

Taas sitten kauniit näin ma silmät Naisen.

Kolmaskolmatta laulu

Kuin lintu, jok' on lehvän suojass' armaan pesässä maannut sulopoikinensa, yö jotka häitä kattanut on kaikki,

ja kaivatut nuo hahmot nähdäksensä ja niille ruokaa löytääkseen, mi vaiva samall' on vaikea ja hertas hälle,

jo ennen aikaa oksall' avoimella odottaa Aurinkoa innoin hartain ja tähtää tarkkaan, eikö aamu nouse;

niin pystyss' seisoi Valtiattareni ja tarkkas, kääntyneenä taivaan osaan nyt siihen, miss' on Päivän kulku hitain.[283]

Kun hänet näit tuoss' ikävöimisessään, ma tunsin niinkuin se, mi kaihoin toivoo ja luottaa toivehensa täyttymiseen.

Mut vähän kesti väli-aika niiden, tarkoitan varrontaa ja Taivaan kaiken kirkastumista eessä katseheni.

Beatrice lausui: »Katso, siin' on laumat Kristuksen riemukulun ynnä koko hedelmä kierrännästä näiden piirein!»[284]

Kasvonsa kaikki hehkuvan nyt näytti ja silmistänsä ilo moinen säihkyi, sivuuttaa että vaieten se täytyy.

Kuin kirkkain täysikuudan-illoin Trivia hymyilee keskell' impein ijäisien,[285] jotk' kaunistavat joka puolta taivaan,

niin päällä tuhattien tuikkehien näin Päivän, josta valon sai ne kaikki kuin tähtösemme meidän auringolta.[286]

Ja halki noiden valomerten paistoi olento valoisa ja häikäisevä, niin ettei sietää sitä voinut silmä.

Beatrice, ah, sa opas armas, kallis!... Hän virkkoi: »Voima, joka voittaa sinut, niin suur' on ettei sitä

suista mikään.

Tass' on se viisaus, täss' on se mahti,[287] mi ladut laittoi väliin maan ja Taivaan, joit' ennen toivottiin niin kauan turhaan.»

Kuin ukonvaaja pilvest' iskee siksi ett' avartuu eik' enää mahdu sinne, ja luopuu luonnostaan ja maahan kirpoo;[288]

niin suurtui sieluni näist' armauksista ja siirtyi ulos itsestänsä, enkä menoa tapauksen voi muistaa enää.

»Aukaise silmäs, olemustain katso! Oot nähnyt seikkoja, jotk' on sun tehneet hymyni kestäväksi.»

Ma olin niinkuin mies, mi aavistavi viel' untaan mennyttä, mut turhaan, tuota taas mieleen johtaaksensa, ponnistele,

kun sain tuon käskyn, joka kiitostani niin suurta ansaitsi, ett'ei se koskaan hävitä kirjasta voi menneisyyden.

Jos avuksein nyt kaikki kielet soisi nuo, joita Polyhymnia siskoinensa on sulomaidoin enin maistattanut,

sadatta osaa lauletuks en saisi totuudesta tuon hymyn taivahisen ja kuinka seesti sitä hahmo pyhä.

Näin kesken Paratiisin kuvailua hypätä täytyy pyhän laulunikin kuin sen, min eessä tie on noussut pystyyn.

Mut ken jos muistaa aiheen arvon ynnä harteiden heikkouden tään kuorman alla, ei moiti, jos ne siitä vapisevat.

Ei pikku pursille se väylä luotu, tää haaksi jota halkoella tohtii, ei miehille, jotk' itseänsä säästää.

»Sa kuinka rakastut niin kasvoihini, kaunista ettet katso yrttitarhaa, säteissä Vapahtajan kukkivata?

On tässä ruusu, jossa lihaks tuli Jumalan Sana; tuoll' on liljat, jotka hyvälle tielle tuoksullansa johtaa.»[290]

Beatrice näin. Ma, joka altis aivan hänt' olin tottelemaan, käännyin jälleen sotahan, jota silmät heikot kävi.

Kuin joskus nähnyt, vaikka varjoss' itse, oon kukkaniitun päivänpaistehessa, mi pilven haljennehen puhki säihkyä;

niin monet valohenkein laumat näin ma säteissä säihkyvissä korkeuden, en alkulähdettä, ne josta läikkyi.

Oi voima lempeä, mi niin ne leimaat! Sa ylös nousit, suoden silmilleni näin kyvyn nähdä, jok' ois niiltä mennyt.

Tuon kukan kauniin nimi,[291] illoin, aamuin rukoilemani, sitoi mielen multa, niin että valoon suurimpaan vain katsoin.

Kumpaankin silmääni kun kuvautunut ol' laatu ynnä koko tähden kirkkaan, mi voittaa sielläi niinkuin voitti täällä,

taivaasta alas liiti soihtu pieni,[292] kehäksi muovaeltu kruunun tapaan, mi sitä saarsi ja sen ympär' kaarsi.

Sävelet maiset sulosointuisimmat ja enin ihmismieltä kiehtovaiset sois suulla särkyneen vain ukkospilven

tuon verrattuna lauluun luutun, jolla safiri se nyt päänsä seppelöitsi jost' taivaan kirkkaan on safiri-sini.

»Oon enkel-lempi, joka kierrän pyhää iloa, helmastasi huokuvaista, jok' oli majapaikka kaiken kaipuun.

Ja olen kiertävä sua, *Donna* Taivaan, sikskunnes poikaasi sa seuraat piiriin ylimpään, jonka siitä kasvaa kauneus.»

Näin päättyi seppeleen tuon laulu, sitten muut valot kaikki valtavirteen yhtyi nimeä *Maarian* nyt ylistämään.

Kuningasmantteli,[293] mi kaartuu kaiken maailman yllä, jota henki Luojan ja täydellisyys elähyttää enin,

yllämme kaartui sisäpintoinensa niin vielä loitolla, ma etten nähdä sen kauneutta voinut paikastani.

Eik' ollut silmilläni voimaa myöskään tuon seppel-liekin tietä seuraamahan, mi nousi siemenensä läheisyyteen,[294]

ja niinkuin lapsi, äitiään mi kohden imettyänsä ojentaapi kädet tunteesta, joka ulkoliikkeeks syttyy;

niin valkeudet nuo ojentuivat kaikki nyt ylöspäin, ja siitä näin ma kuinka heill' oli lempi syvä Maariahan.

Mut näköpiirissäni ne viipyi sitten *Regina coeli*[295] ihanasti laulain; sen muisto mult' ei ole mennyt koskaan.

Kuink' onkaan suuri runsaus, mi mahtuu lippaisiin pyhiin näihin, jotka oli maan päällä kylvämään niin laaja-kädet!

Tääll' elo on ja itkun aarteest' ilo, mi saatiin Babylonin vankeudessa, kun kultaa kerran ylönkatsottihin.[296]

Ja täällä juhlii voittoansa, luona Jumalan ynnä Neitseän Poian ylvään, kerällä vanhan ynnä uuden liiton

hän, jolla avaimet on auvon tämän.[297]

Neljäskolmatta laulu

»Valiovieraat Lampaat ehtoollisen[298] tuon pyhän, joka ravitseepi teidät, niin että toivehenne aina täyttyy.

Jos Luojan armo hänen suonut maistaa on siitä, mikä pöydältänne putoo, jo ennen aikaa, jonka kuolo määrää,

pyyteensä ääretön te nähkää, suokaa hänelle pisara: te juotte aina lähteestä, josta aatoksensa tulee.»

Beatrice näin. Ja sielut liedot kääntyi kuin piirit ympär' kiintopisteittensä ja leimusivat niinkuin pyrstötähdet.

Ja kuten rattaat koneistossa kellon niin kiertää, että ensimmäinen näyttää kuin seisoi se ja viimeinen kuin lentäis;

niin valopyörät, karkeloiden eri tavoilla, mulle autuudestaan antoi hitaamman taikka nopeamman tunnun.

Ma siitä, jonka kauneimmaksi katsoin, näin liekin liehuvan niin onnellisen, sen etten kirkkautta nähnyt kellään![299]

Ja kolme kertaa ympäri Beatricen se kiersi, laulaen niin tenhoovasti, sit' ettei mielikuviutus voi todistaa.

Siks sit' en kirjoita, ei sulka suihka, kun kuvat mielen, sanat kielen liian räikeit' on moiseen laskosmaalaukseen.[300]

»Oi, pyhä siskosein, mi hurskahasti niin pyydät, kautta lempes hehkun minut erotat kaunihista piiristäni.»

Pysähtyi sitten pyhä liekki, kääntyi ja henkäs puoleen Valtiattareni nää sanat, jotka mainitsin ma yllä.

Ja hän: »Oi ikivalo miehen suuren, mi Luojalta sai autuutemme ihmeen avaimet, joita hän maan päällä kantoi!

Hänt' tutki helpoista—ja vaikeistakin, jos tahdot—kohdistu sen Uskon, joka soi muinoin voiman sulle merta käydä.[301]

Häll' onko rakkaus, toivo, usko vankka, sa ilmi saat, min silmä sinne kantaa, miss' seikat kaikki selvään kuvastuvat.

Tää valtakunta kosk' on kansoittunut kautt' uskon toden, hyvä on, häll' että on tilaisuus sen ylistystä laulaa.»

Kuin pulmaa miettiessä oppi-isän puhele teini[302] ei, vaan asestautuu todisteluhun, ei sen ratkaisuhun;

niin kaikin järkisyin jo jännittäysin ma hänen haastaessaan käydäkseni kysyjän moisen eessä moiseen rippiin.

»Sa, rakas kristiveli, virka: mikä on usko?» Kohotin ma pääni kohden valoa, josta sanat huokui nämä.

Beatriceen käännyn, joka merkit mulle nopeat viitto, että läikyttäisin sisäisen lähteheni vettä ulos.

»Se armo», aloin, »joka korkealle Ens-Päällikölle suo mun tunnustauta, myös auttakoon nyt muotoon aatokseni.»

Ja jatkoin: »Kuin on totisesti meille, oi taatto, kirjoittanut veljes rakas,[303] mi oikeaan sun kanssa johti Rooman,

on usko uskallusta toivottuihin ja vakaa varmuus näkymättömistä; se minun mielestäin on uskon ydin.»

Ma silloin kuulin: »Oikein ajattelet, jos ymmärrät, miks ensin usko hälle ol' luottamusta, sitten varmuus vakaa.»

Ja minä: »Seikat syvät, jotka eessäin tässä avartuvat, kätkeyt niin kauas on katsehelta heimon kuolevaisen,

ett' uskossa vain olemus on niiden, min päällä toivo kaunis, ylväs kaartuu; siks lujittuu se luottamuksen muotoon.

Ja tästä uskosta taas täytyy päättää pitemmä, vaikka silmä nää ei mitään; sentähden varmuudeks se vahvistuvi.»

Ma silloin kuulin: »Noin jos ymmärretty maan päällä oppi kaikki ois, ei tilaa sofistain nerouksille siellä oisi.»

Näin henkäsi tuo liekki rakkauden ja jatkoi: »Tutkittu jo kyllin tarkkaan on laatu ynnä paino myntin tämän.

Mut lausu, onko se sun kukkarossas!» Ma hälle: »On, niin seesnä, ehjänäkin, epäillä ettei voi sen leimasinta.»

Syvästä tuosta valohohtehesta soi sanat nyt: »Sa kuinka saitkaan kalliin sen aarteen, jok' on pohja kaiken hyveen?»

Ma hälle: »Pyhän Hengen runsas sade, mi vuotanut on pergamenttein vanhain ja uutten yli, johtopäätös-sarja[304]

se mulle ollut on, mi todistanut tuon mulle niin on, ett' on mulle kaikki muut todistelut sitä vastaan tylsät.»

Ma sitten kuulin: »Liitonkirjan vanhan ja uuden, jotka niin sun vakuuttavat, sanana Luojan kuinka voit ne pitää?»

Ja minä: »Etten erehdy, sen ihmeet takaavat, sillä niiden vuoks ei luonto lie lyönyt rautaa eikä tehnyt pajaa.»[305]

Soi vastaus: »Virka, mikä vakuuttaa sun, ett' totta on nää ihmeet? Ehkä siihen, mi juur' on todistettava, sa vetoot?»[306]

»Maailma kääntynyt jos kristin-uskoon», ma virkoin, »ilman ihmeitä on, se ihme jo satakertaa suurempi on muita.

Näät köyhänä ja paastoten sa tulit kedolle, kylvääksesi taimen hyvän, mi muinen oli viinipuu, nyt piikki.»

Kun tämä päättyi, kaikki kaaret Hovin tuon pyhän kaikui '*Kiittäkäämme Luojaa*' sävelin, soivin siellä

korkeudessa.

Ja hän, tuo ylhäinen, mi tutkimalla mua oksa oksalt' oli vienyt lehtein lähelle viimeisien, jatkoi jälleen:

»Jumalan armo, joka mieltäs hellii, avannut tähän saakka puhumahan on suusi, mitä puhua sen sopii.

Hyväksyn siis, se mit' on julki tuonut; mut nyt sun täytyy selittää, mit' uskot ja mikä syy sun uskomaan on saanut.»[307]

»Oi pyhä taatto, henki oi, mi näet sen, johon uskoit niin, sa että voitit päin hautaa juosten jalat nuoremmatkin»,

ma näin, »sa tahdot eessäs esittämään nyt olemusta uskoni tään alttiin ja myöskin syytä sen sa tiedustelit.

Ma vastaan: Uskon Luojaan ainoahan, ijäiseen, vankkumattomaan, min rakkaus ja kaiho kiertämään saa kaikki taivaat.

Syyt uskon tään ei ole fyysilliset tai metafysilliset yksin, sillä sen toistaa totuuskin, mi virtaa alas

Moseksen, profeettain ja psalmein kautta[308] ja evankeliumin ja teidän, jotka sen kirjoititte Pyhän Hengen hehkuin.

Ja ijäis-olentoon ma uskon kolmeen, jatk' on yks kolmessa ja kolmess' yksi, niin että sanoa voi: *on* ja *ovat*.

Ja tämä syvä jumaluuden yhteys, jota nyt kosketan, on usein mieltäin valaissut oppiin evankeliumin.

Siin' alku on ja säen siinä, sitten mi liekiks suuremmaksi laajenneena minussa tuikkii taivaan tähden lailla.»

Kuin isäntä, mi iloviestin kuulee, syleilee palvelijaa, onnitellen tään vaiettua häntä uutisesta;

niin siunaten ja laulain kolme kertaa mua kiersi, koska vaikenin, tuo liekki apostolin, min määräyksestä olin

puhunut; niin hän puheeseeni mieltä.

Viideskolmatta laulu

Jos tapahtuu, tää että laulu pyhä, min myötä-luoneet ovat maa ja taivas, niin että vuosiks siitä laihduin, voittaa

tuon vainon, joka lammashuoneen[309] kauniin mult' estää, missä nukuin karitsana, vihaten susia, sen sortajia;

palaava toisin äänin, toisin hapsin oon silloin, otan laulun laaker-lehvän ma luona kasteheni pyhän paikan.

Siell' astuin Uskoon näät, mi kuolevaisen lähentää Jumalaan ja jonka vuoksi niin Pietari mua kiersi kolme kertaa.[310]

Vastaamme liikkui valo toinen[311] kehän tuon saman, josta ensimmäinen saapui Kristuksen jättämistä sijaisista.

Iloiten lausui Valtiattareni: »Kas, katso ylhäistä, min vuoksi vieläi maan päällä käydään niin Galiziassa!»

Kuin kyyhky painauu luo puolisonsa ja toinen toista kuhertaa ja kiertää ja tahtoo tuolle hellyyttänsä näyttää;

niin näin nyt, kuinka toinen toistaan suuret nuo vallat tervehtivät kunnioittain ja kiittäin ruokaa, jota siellä syödään.

Mut koska päättyneet ol' onnittelet, eteeni vaieten he jäivät, hehkuin, niin ettei kestää sitä silmä voinut.

Hymyillen silloin Beatrice sanoi:[312] »Oi, kuulu henki, joka rikkaudesta oot kirjoittanut meidän

temppehimme!

Tää korkeus kaiuta taas Toivon äänin; kuvailevas niin usein tiedät sitä kuin Jesus seestyi nähdä kolmen miehen.»

»Kohota pääs ja rohkaise nyt mieles, näät kaiken, mikä maasta kuolon saapuu, tääll' loistostamme täytyy tuleentua.»

Tuon lohdunsanan liekki toinen saattoi; kohotin silloin silmät kukkuloille,[313] jotk' äsken kuormallaan ne painoi alas.

»Kun tahtonut on Keisarimme[314] laupeus ett' ennen kuolemaas saat uskottunsa tavata pyhimmässä pylväistössä,

tään Hovin tarkoin nähdäkses ja Toivon tuon vahvistaakses itsessäs ja muissa, maan päällä joka hyvään lempeen liehtoo;

siis virka, millainen se on ja kuinka se kukkii sielussas ja mistä sait sen.» Näin jatkoi puhettansa toinen liekki.

Ja Nainen hurskas, joka johti lentoon näin korkeahan sulat siipieni, ehätti eestäni nyt vastaamahan:

»Pojista taistelevan Kirkon kukaan ei toivo niin kuin hän; se kirjoitettu on armeijamme valoon, Aurinkohon.[315]

Siks suotu hälle on Egyptist' ennen Jerusalem tää tulla näkemähän[316] kuin päättynyt on ase-aika hältä.

Kaks seikkaa muuta,[317] hältä kysyttyä, ei vuoksi tietämisen, vaan ett' toistais hän siellä, kuin sua miellyttää tää hyve,

ne hälle jätän; vaikeat ei ole eik' kerskuttavat ne. Hän vastatkohon, ja auttakoon hänt' armo Herran siihen!»

Kuin oppilas, ken mestarille vastaa vapaasti, alttihisti, minkä tietää, ett' etevyytensä vain ilmi tulis,

ma virkoin:[318] »Toivo odotust' on varmaa tulevan kunnian, min Luojan armo ja ansio myös ennen tehty tuottaa.

Tään valon mulle moni tähti antaa; mut ensin mieleeni sen valoi herran tuon korkeimman korkein lauluseppo.

Sa olet toivo kaikkein niiden, jotka nimesi tuntee, laulaa tuon psalmista ja ken ei tienne, että uskon häneen?

Mun kastoit sitten kirjees kastehella, niin että siitä täysi oon ja sataa sateesi annan yli muiden jälleen.»

Näin haastaessain, kuinka loiston tämän ylissä hohtavassa tuike syttyi, salaman-nopsaan saapuen ja mennen.

Soi sitten: »Rakkaus, jota hehkuu vielä hyveeseen tähän, mua seuranneeseen sotani loppuun sekä voitonpalmuun,[319]

mun tahtoo sulle henkimään, sa, joka iloitset siitä, ja mua ilahdutat, jos kerrot, mitä sulle Toivo lupaa.»

Ja minä: »Uudet ynnä vanhat kirjat päämäärän näyttää—ja ma seuraan sitä— sieluille, jotk' on Luojan ystäviä.

Jesaia[320] sanoo, että kaksoispuvun omassa maassa kukin kantakohon, ja heidän maansa on tää armas autuus.

Tään ilmestyksen siinä esittänyt sun veljes viel' on selkeämmin, missä hän puhuu vaattehista valkoisista.»

Nää sanat sain ma sanotuksi juuri, kun kuulin yltä '*Sinuun toivokohon*' ja siihen yhtyi kaikki tanhupiirit.

Niin niiden keskell' liekki kirkas[321] syttyi, ett' talvin ois kuukausi pelkkää päivää, Kravussa jos ois moista kristallia.

Kuin nousee, astuu, yhtyy tanssiin impi iloiten kunniasta morsiamen, ei tähden suinkaan turhamielisyyden;

niin paistavan näin valon vahvistetun kahdelle noille, jotka kiertäin tanhus kuin sopi hehkuvalle rakkaudelleen.

Hän yhtyi lauluun ynnä tanssiin, heistä mun Valtiattareni silmä katsoi kuin morsiamen tyynen, vaiteliaan.

»Sa hänet näät, ken parmahilla ylvään lepäsi Pelikaanimme ja virkaan valittiin arvokkaasen ristin alla.»[322]

Näin Vallatar; mut silmänsä hän piti ain yhtä tarkkaavina jälkeensäkin kuin ennen sanomista näiden sanain.

Kuin se, mi silmät jännittää ja kokee näin nähdä pimennystä aurinkomme, näkemisestä sokeaksi tullee,

näin kävi mun tään viime liekin eessä; sill' aikaa sanat soi: »Miks silmääs kiusaat näkemään täällä, mit' ei täällä ole?»[323]

Ruumiini Maassa maata on ja pysyy keralla muiden siellä, sikskuin määrään lukumme nousee Luojan säätämähän.

Täss' onnen luostarissa puvuin kaksin nuo valot kaks on vain, jotk' ylös nousi; vie viesti tämä teidän maailmaanne!»

Hän päätti; hiljeni jo liekkipiiri ja kanssa sen myös sulo-äännet, jotka pyhästä soivat tuosta kolmikosta;

laill' airoin, jotka äsken vettä viilsi, nyt väsymystä, vaaraa välttääksensä kaikk' yhdessä seisahtaa, kun merkki kuuluu.

Ah, kuinka sydämeni järkkyy, koska ma käännyin katsomaan Beatricen puoleen enk' enää nähnyt häntä,[324] vaikka olin

lähellä häntä, maassa autuaiden.

Kuudeskolmatta laulu

Mun huollen näköäni sammunutta tuo liekki kirkas, joka sammutti sen,[325] puhalsi sanat, jotka tarkkaavaksi

mun saivat: »Sikskuin näköks saat sa jälleen min olet minuun tuhlannut, on hyvä, sen että korvaat suusi haastelulla.

Siis ala, virka, kuhun sielus pyrkii; ja ollos vakuutettu, että näköks hävinnyt sulta ei, vain häikäistynyt.

Näät Naisella, mi sua johtaa kautta tään pyhän niitun, silmässään on kyky, jok' oli kädessään Ananiaalla.»[326]

Ma sanoin: »Tulkoon myöhään taikka varhain tahtonsa mukaan apu silmäin, joista tään tulenpolton toi hän sieluhuni!

Hyvyys,[327] mi on tään hovin riemu, alku ja loppu joka kirjan on, min Rakkaus lukevi mulle kovaa taikka hiljaa.»

Samainen ääni, joka poisti pelon minulta äkki-sokeudestain, vielä taas mulle antain halun haastamiseen

näin jatko: »Seulall' olet hienommalla sa seulottava; nyt sun virkkaa täytyy, ken tähän maaliin suunnannut on jouses.»[328]

Ma näin: »Kai järjen syyt ja arvovalta, mi tulee ylhäältä, tään istuttaneet minuhun rakkauden liekin lienee.

Näät hyvä, jonka hyväks myöntää järki, sytyttää rakkautta, sen suurempata, mit' enemmän se sisältääpi hyvää.

Olento, niin mi ylevämp' on muita, kaikk' että hyvä hänen ulkopuoltaan säteitä vain on hänen valkeudestaan,

muit' enemmän sen täytyy viehtää mielen jokaisen rakkaus, mi tuntee, tietää totuuden, jolla todistus tää lepää.

Tään toden järjelleni kirkastavi hän, joka näyttää, että ensimmäinen ijäisistä on substanseista Rakkaus.[329]

Sen kirkastaa myös Toden ääni itse, mi itsestään näin sanoi Mosekselle: 'Näkevä olet hyvyys-arvot kaikki.'[330]

Sa myös sen kirkastat, kun sanomasi tuon alat ylhäisen, mi maailmalle ylitse muiden huutaa Luojan salat.»[331]

Ja kuulin: »Ihmisjärjen vuoks ja vuoksi myös arvovaltain, siihen sointuvien, Jumala rakkautes on kaiken päämies.

Mut virka vielä, tuntenetko muita hänehen kieliä, ja soios, sua tuo rakkaus kuinka monin hampain puree.»

Tarkoitus pyhä Kristus-kotkan multa ei salaan jäänyt, sillä oivalsipa, hän kunne sanelmani tahtoi saattaa.

Siks jatkoin: »Kaikki hammas-haavat, jotka sydämen kääntää voivat luokse Luojan, mun rakkauttain on yhteis-auttanehet.

Olemus maailman, ja omanikin, ja kuolo Hänen, että eläisin ma, ja toivo joka uskovan, myös minun, [332]

tuon kera kertomani tiedon kirkkaan,[333] mereltä väärän rakkauden mun johtain on opastaneet rantaan oikeahan.

Ne lehdet, joita viinitarha kasvaa ijäisen Viljelijän,[334] mulle kalliit sikäli on kuin Hältä niiss' on hyvää.»

Ma vaikenin, ja kautta taivaan kaikui suloinen laulu; Valtiattareni mukana lauloi: »Pyhä, pyhä, pyhä!»[335]

Kuin valon sattuessa tuiman herää mies vuoksi silmäin kyvyn, kääntyväisen päin hohdetta, mi kalvosta käy kalvoon,

ja kuin hän näkemästään kauhistuvi, kun tiedoton äkin niin hän herää, sikskunnes auttaa häntä arvostelu;

niin silmistäni kaikki suomet ajoi Beatrice säteell' omain silmiensä, tuhannen peninkulmaa tunkevien.

Näät enemmän kuin ennen näin ja kysyin ma hämmästyksin, mik' oi' loiste neljäs, min näin ma siinä meidän seurassamme.

Ja Valtiatar: »Sätehissä näissä imehtii Tekijätään ensi sielu,[336] min milloinkaan on luonut ensi Voima.»

Kuin lehvä, leyhyttämä tuulen, painaa pään alas, nousten jälleen voimallansa omallaan, joka ylöspäin sen nostaa;

niin hänen haastaessaan hämmästyen ma tein; mut sitten varmistuin ma jälleen halusta puheen, joka poltti mua.

Ja aloin: »Oi, sa heelmä, yksin luotu tuotteena kypsänä, oi Alku-Taatto, min tyttäriä kaikk' on morsiamet!

Niin hartaasti kuin voin ma pyydän, että haastaisit; tiedät tahtoni, ja että nopeemmin täytyis se, en virka tuota.»

Useinkin turkis-eläin tuntee siten, ett' tuntehensa ilmi vavahtelee sen seurana mi ruumiinsa on verho;

ja samoin salli alku-sielu minun nyt nähdä läpi peittehensä, kuinka hänt' ilahdutti tehdä mielikseni.

Hän hengähti:[337] »Vaikk' et ilmi tuonut sa tahtoas, sen paremmin ma näen kuin sinä seikkaa, jok' on sulle varmin.

Kuvastimessa totuuden sen näen, mi kaiken heijastavi niinkuin on se, mut jota heijasta ei kukaan, mikään.

Sa tahdot tietää, milloin Herra pani mun siihen tarhaan ylevään, hän missä soi sulle voiman kiivetä näin ylös,

ja kauanko ma sit' ilosilmin katsoin ja tosi syyn tuon suuren eripurin ja mitä käytin kieltä, minkä keksin.

Siis, poikani: puun hedelmän ei syönti ei syy itsessäsä syy ollut moisen paon, vaan yksin yli rajamerkkein käynti.

Vergiliuksen mistä nosti Naises, tuhatta neljä kolme sataa kaksi ma siellä vuotta toivoin seuraan tähän.

Yhdeksän sataa kolmekymment' erää maan päällä Auringon näin palajavan valoihin kaikkiin, jotka on sen tiellä.[338]

Kadonnut kieli oli haastamani jo ennen kuin Nimrodin kansa oli työn alkanut sen, jok' ei valmistunut. [339]

Näät mikään järjen työ ei kestä iki, kun ihmismieli ijäisesti muuttuu taivaiden vaihteluiden tahdon mukaan.

On luonnon työ, ett' ihmisell' on kieli; mut millainen, sen luonto jättää teille niin tehtäväks kuin teitä huvittavi.

Manalan kuiluun ennen kuin ma astuin,
I oli maailmassa korkein Hyvä,
Hän, jolta onni on mua ympäröivä.

Eli se sitten oli; käy se laatuun, näät ihmistapa on kuin lehti oksan, mi haihtuvi ja toinen sijaan tulee. [340]

Vuorella korkeimmalla merten yli, ma elin synnissä ja synnitönnä ens tuokiosta siihen,[341] jolloin Päivän

neljännes muuttuu sekä kuudes seuraa.»[342]

Seitsemäskolmatta laulu

»Soi Isän, Pojan, Pyhän Hengen kiitos!» nyt kautta kaiken paratiisin kaikui, niin että hurmas minut laulun sulo.

Ma mitä näinkin, hymyilyltä näytti maailmankaikkeuden, ja tenhon saman minulle toisti kuulo niinkuin näkö.

Oi, mikä onni, auvo kuvaamaton!
Mik' elo täynnä rakkautta, rauhaa!
Mi runsaus himoton ja turvallinen!

Silmäini eessä soihtua nuo neljä[343] kimalsi, ja se, joka ensin tuli, nyt alkoi loistaa muita kirkkahemmin,

ja muuttui muodoltaan senkaltaiseksi kuin Jupiter,[344] jos tää ja Mars ois tulleet linnuiksi, vaihtain sulkiensa värin.

Kaitselmus, joka siellä jakaa toimet ja hetken kunkin, oli kuoron kauniin jo vaintanut suuntaan jokaisehen,

kun kuulin: »Väriäni jos ma vaihdan, äl' ihmettele, sillä kun ma puhun, väriä vaihtavan näin kaikkein näiden.

Hän, jok on paikkani maan päällä vienyt,[345] mun oman, oman paikkani, mi vapaa Jumalan Pojan kasvojen on eessä,

mun hautani on viemäriksi veren ja loan tehnyt niin, ett' Enkel' Tuonen, mi alas lankes, iloita voi

siitä.»

Värihin pilvein, milloin aamuin, illoin Aurinko niitä vastapäätä palaa, ma näin nyt verhoutuvan kaiken Taivaan.

Ja niinkuin nainen siivo, itsestänsä ijäti turvallinen, mutta toisen erheestä kuullenkin jo arastuva,

niin muutti näköään Beatrice myöskin; pimennys moinen Taivahassa ollut lie silloin, koska kärsi Voima korkein.[346]

Sanansa jatkui sitten, mutta ääni niin oli toinen, ettei kasvonsakaan sen enempätä olleet muuttunehet.

»Kristuksen morsian[347] ei kasvatettu verellä mun ja Linuksen ja Kliton, sit' että käytettäisi kullan tekoon,

vaan hankintaan tään elon autuahan on Sixtus, Pius, Urbanus, Calixtus verensä, kyyneleensä vuodattaneet.

Mielemme ollut ei, ett' oikealla[348] ois jälkeläisistämme ristin kansaa yks osa ollut, vasemmalla toinen;

ei myös, ett' avaimet nuo mulle suodut[349] olisi tulleet merkiks sotalipun, mi liehui vastaan muita kastettuja;

ei että kuvani ois leimaks tullut rahalla myötyin, vääräin valtuuksien, ma joist' oon kalvennut ja punastunut.

Paimenten puvuiss' ahnaat käyvät sudet, kun täältä katsoo, kaikill' laitumilla; ah, Luoja, miksi varjelukses viipty?

Vertamme Cahorsit, Gascognelaiset[350] jo juomaan valmistuu; ah, kauniin alun oleva miksi oli loppu kurja!

Mut Kaitsemus, mi Scipion kautta turvas Roomalle vallan, maineen maailmassa, pian auttava on, kuten toivon, uskon.

Sa, poikani, min ruumis kuolevainen maan päälle taas sun vie, suus auki luo'os ja ällös peitä, mit' en peitä minä.»

Sumuista jäisistä kuin maahan sataa lumena ilmamme, kun sarvi Kauriin taivaalla Aurinkoa koskettavi,

niin seesteen päälläni näin seijastuvan hiuteista[351] voitollisen pilven, joka meit' oli siihen saakka saarreskellut.

Näköä niiden kauan katsoi, seurasi katseeni, sikskuin pituus välimitan sen esti ylemmäksi lentämästä.

Nyt Nainen, nähden, etten enää ylös ma katsonut, näin sanoi: »Alas jo katso, nää, kuink' kääntynyt sa olet!»[352]

Siit' asti kuin ma ensin katsoin alas[353] nyt näin ma siirtyneeni kautta kaaren ens' zonin keskeltä sen päähän saakka,

niin että näin Odysseun harha-uran Cadizin takaa ynnä rannan melkein, Europa missä sulotaakaks tuli.

Viel' enemmän maa-sopeitamme esiin ois käynyt, mutta Päivä riensi tietään minusta monen eläinpiirin-merkin päässä.

Mut mielein lempivä, mi aina kiersi Beatricea, nyt enemmän kuin koskaan katseeni tahtoi palauttaa häneen.

Mit' taide ynnä luonto luoneet ovat lumeiksi silmän, sielun voittaaksensa, inehmo-muodoin tai sen kuvastimin,

kaikk' yhdess' ei se oisi mitään, rinnan sen jumaluuden, joka mulle paistoi, kun käännysin katsantoonsa hymyilevään.

Ja voima, mulle jonka katseens' antoi, pesästä kaunihista Ledan[354] johtain mun saattoi taivahasen nopeimpahan.

Sen osat ylhäiset ja kirkkaat ovat niin samanlaiset, etten voi ma virkkaa, min niistä valitsi Beatrice mulle.

Mut hän, mi hyvin tunsi toiveheni, hymyillen alkoi ja niin riemu-kasvoin kuin iloinnut ois itse Luoja niillä:

»Maaailman liike,[355] joka keskipisteen pitävi hiljaa, pyörittäissä muuta, täst' alkaa niinkuin rajamerkistänsä.

Taivaalla täll' ei paikkaa muuta ole kuin Luoja, jossa rakkaus se syttyy, mi kiertää tään, ja voima, min se kylvää.

Valo ja rakkaus sit' ympär' saartaa kuin tämä muita, ja sen piirin yksin Hän tuntee, joka niin sen vyöksi vyöttää.

Muu mikään määrää ei sen kiertämistä; se määrää kaikki muut kuin kymmen-luvun sen puoli määrää sekä viides-osa.

Ja kuink' on ajan kaikki juuret tässä maljassa, vaikka lehdet sen on muissa, nyt sulle täytynee sen selvä olla.[356]

Voi, ahneus,[357] mi kuolevaiset painat niin syvään kuiluun, ettei jaksu kukaan kohottaa katsettaan sun aalloistasi!

Kukoistaa ihmisissä tahto hyvä; mut alituinen sade[358] tarvelevi hedelmät parhaimmatkin hylkiöiksi.

Viattomuutta, uskoa nyt nähdään vain lapsissa, ja kumpainenkin karkkoo jo ennen kuin on poski parran saanut.

Sopertavainen vielä paastoo,[359] mutta kun kielen saanut suuhun on, hän ahmii jokaisen ruoan jokaisessa kuussa.

Ja moinen sopertava lempii, kuulee viel' äitiään, mut puhumaan kun oppii, tuon toivoo kuolleeksi ja kuopatuksi.

Näin hänen, joka illan, aamun antaa, myös tyttärensä kauniin tummuu iho, tuo valkea niin ensi katsannolla.[360]

Ja sinä, ettet hämmästyisi, huomaa, maan päällä ettei ole hallitsijaa![361] Siks ihmisheimo harhaukin tiellä.

Mut ennen kuin jää tammikuu ei talveen[362] vuoks sadas-osan, jonka laiminlyötte, niin jyly käyp' on ylätaivahissa,

ett' tuulispää, niin odotettu kauan on perään kääntävä, nyt miss' on kokka, ja lautan luotsaileva oikeahan;

ja kukka kantava on heelmän toden.»[363]

Kahdeksaskolmatta laulu

Kun hän, mi Paratiisiin johti minut, näin oli kurjain kuolevaisten elon nykyisen totuudellaan julkituonut;

sen lailla, jota takaa liekinloimu valaisee ja sen kelle kertoo peili jo ennen kuin sen katse, aatos tietää, ja joka katsomahan kääntyy, totta puhuiko lasi, ja ne näkee yhteen niin sointuvan kuin sävel poljentohon:

niin mulle muisti kertoo tapahtuneen, kun katsoin silmihin ma kaunihisin, joist' Amor oli mulle ansan tehnyt.

Ja kun ma käännysin ja kun katseheni tapasi näkyväistä taivaan tämän, mi sattuu silmään, kun sen kierron huomaa,

näin pisteen,[364] mi niin vahvaa valkeutta säteili, että silmän häikäistyneen sen eessä sulkeutua pakko oli.

Jokainen tähti, pieninkin, sen rinnan näyttäisi kuulta, jos se suhtautuisi sen paikkaan niinkuin tähti tähden viereen.

Kentiesi saman matkan päässä niinkuin kuunkehä kiertää valolähdettensä, mi luo sen silloin, kun on terhen tihein,

tuon pisteen ympär' tulipiiri kiersi[365] niin nopsaan, ett' ois voittanut se liikkeen nopeimman, joka kiertää maailmata.

Ja piirin tämän toinen kiersi, toisen taas kolmas, kolmannen taas neljäs, jota piiritti kehä viides ynnä kuudes;

sen jälkeen seitsemäs, niin laaja, että jo Junon airut liian pieni ollut sen kaarta kokonaan ois yltämähän;

näin kahdeksas ja yhdeksäs; mut kaikki sikäli kiersi hitaammin kuin oli etäällä kukin ensi ympyrästä.

Ja kirkkain oli liekki sen, mi lähin säentä puhdast' oli; luulen, siksi ett' enin totuutta se tuota imee.

Mun Valtiattarein, mi huomaa huolen minussa syvän, virkkoi: »Taivas kaikki ja luonto riippuu pistehestä tuosta.

Lähintä kehää katso sen ja tiedä sen liike siksi ett' on nopein, koska tulisin rakkaus sitä liikuttavi.»

Ma hälle: »Maailma jos järjestetty niin ois kuin nään ma näissä taivahissa, ma oisin tyytynyt jo ennen-nähtyyn;

mut aistimaailmassa nähdä saattaa, ett' tähtitarhain jumalaistuu juhlat, mikäli loittonee ne keskuksestaan.

Siks jos on täyttyvä mun toiveheni tässä ihmetempelissä Enkelien, min rajat vain on valkeus ja rakkaus,

mun kuulla täytyy vielä, miksi kuva ei pidä yhtä kera alkuperän; näät tuota itsekseni tuumin turhaan.»

Näin Vallatar: »Ei ihme, että sormes ei riitä avaamiseen solmun, joka lujennut on, kun koettanut ei kukaan.»

Ja jatkoi: »Ota, mitä virkan sulle, ja siihen kaikki älykeinos käytä, jos tahdot, että täytyy toivehesi.

Maailmat aineen ovat ahtaat taikka avarat mukaan voiman sen, mi niiden osahan jokaisehen jakautuvi.

Suurempi tekee hyvää suurempata; suurempi, jos sen osat täydet ovat, hyvyttä suurempata mahdolltavi.

Niin taivas tää,[366] mi kanssaan kaikki kiertää maailmat, sointuu piirin kanssa yhteen, mi enin rakastaa ja tietää enin.

Ja siksi jos järjelläsi mittaat voimaa, et ulkomuotoa sa substansien,[367] jotk' on sun silmissäsi ymmyrkäiset,

sen huomaat sopusoinnun ihmeellisen suuresta suureen, pienemmästä pieneen, voimansa kanssa joka taivahassa.»

Kuin kirkkaaks seijastuvi kansi taivaan puhaltaessa tuulen[368] siltä puolen sen mistä poski pohjoinen on lempein,

niin että usmat, sitä kaihtavaiset, pois haihtuu, hajoo sekä taivas seestyy hymyillen kaikin kaunein kappaleineen;

niin kävi mun, kosk' oli Valtiatar sanallaan selvällä mun seijastanut, ja totuus paistoi niinkuin tähti taivaan.

Ja kun hän vaikenä, niin lailla raudan sulavan, joka sähköy säkeniä, niin säkenöi nää taivaantarhat kaikki.

Paloa niiden kukin seuras säen, niin että olivat ne lukuisimmat kuin kerrattuina ruudut shakkilaudan. [369]

Kuorosta kuoroon hosianna kaikui päin kiintopistettä, mi paikallansa pysynyt ijäst' ikään on ja pysyy.

Ja hän, mi näki hengen-epäilyni, näin lausui:[370] »Ensimmäistä kehää kaksi serafit ja kerubit muodostavat.

Niin nopsaan seuraavat ne siteitänsä, ett' ois ne pisteen kaltaiset ja ovat, mikäli niiden sielun-silmät seesty.[371]

Muut rakkaudet, niitä kiertäväiset, on valta-istuimia Luojan eessä kun päättävät ne ensi kolmiluvun.

Ja tiedä, että auvostuu ne kaikki, mikäli syventyvi silmä niiden totuuteen, jossa joka järki lepää.

Sa tästä näät, kuink' autuuden on pohja tuo näkö juuri sielun-silmän eikä rakastaminen, joka seuraa sitten:[372]

ja näön mitta ansioksi koituu, min tahto hyvä suo ja Luojan armo; näin edistyy se aste asteelta.

Tuo toinen kolmiluku, kukoistava tässä ikikeväässä, min kauneutta ei hävittää voi Oinaan merkki öinen,[373]

lakkaamatonta hosiannaa laulaa sävelmin kolmin kolmen riemukuoron tään kolmiluvun jotka muodostavat,

on jumaluuksia tään hierarkian: ens kuoro Valtain on ja toinen Voimain, taas kolmas nimeltään on Mahtajien.

Kehässä kahdess' seuraavassa kiertää Päät ynnä Arkki-enkelit; taas piirin viimeisen täyttää leikit Enkelien.

Nää kuorot ylöspäin kaikk' katsoo, alas taas vaikuttaa, niin että kohden Luoja ne kaikki vetäytyy ja kaikki vetää.

Ja Dionysius[374] niitä katsomahan jäi moisin kaihoihin, että lailla minun erotti ne ja nimet antoi niille.

Hänestä kuitenkin Gregorius[375] poikkes; mut koska aukes taivahassa tässä katseensa, itse itselleen hän hymyi.

Ja jos niin suuret salat julkituonut maan pääll' on ihminen, ä! ihmettele! Tuon täällä kertoi hälle se, ken näki,

ja paljon muuta taivahista näistä.»[376]

Yhdeksäskolmatta laulu

Niin kauan kuin Latonan lapsill' Oinas[377] on yllään ynnä Vaaka, uumenillaan taas yhteisvyönä horisontin piiri,

sikskunnes zenith tasapainon panee ja kumpainenkin tuosta vyöstä eroo ja vaihtaa hemisfäärejänsä, niin kauan

Beatrice, hymy kasvoillansa, pysyi nyt vaiti, katsoi tuohon pistehesen, min loistoa en ollut voinut kestää.

Hän sitten lausui: »Kysy en, vaan virkan, min tahdot tietää, siellä nähnyt olen sen, missä yhtyy aika ynnä paikka.[378]

Ei hyvää itsellensä hankkiakseen— mi ei voi käydä—mutta kunniataan Minänsä heijastuksin kuuluttaakseen

ijäisyydessä, ajan ulkopuolla, rajattomasti, mielen mukaan, Rakkaus ijäinen tuli muotoihinsa muihin. [379]

Sit' ennen myöskään horroksess' ei ollut, näät löytynyt ei *ennen* eikä *sitten*, kun vetten yli Herran henki liikkui.[380]

Yhdessä aine ynnä muoto puhdas olennon muodostivat täydellisen kuin kolme nuolta kolmijänne viskaa.[381]

Ja niinkuin lasissa tai kristallissa niin säde säihkyi, että kaikki siinä sen olemus on tulostansa saakka, säteili niin myös Luojan kolmi-voima oliossansa, kaikki-yhteytenä, ja ulkopuolla alun niinkuin lopun.

Substansein kanssa yhteisluotiin, taattiin järjestys, sekä huippupaikan saivat ne, joissa ilmi tuli muoto puhdas.[382]

Puhtaalla aineell' oli paikka alin; keskeltä kiersi aineen ynnä muodon, se vyö, min milloinkaan ei vyöttö laukee.

Kirjoitti Enkeleistä Hieronymus,[383] ett' ennen monta vuosisataa luotiin ne kuin maailma muu tää muodostettiin.

Mut tämän totuuteni kirjoittaneet on monin paikoin Pyhän Hengen miehet, ja sen sa oivallat, jos vaarin otat:

Johonkin määrään myös sen järki näkee, sill' ei se myöntää voi, niin kauan että ois Liikuttajat toimetonna olleet.

Nyt tunnet, missä rakkaudet nää luotiin ja kuin ja koska; siksi kaihos hehkun lie kolme liekkiä nyt sammutettu.

Ei laskein päästä kahteenkymmenehen niin nopeaan kuin osa Enkeleistä järkytti elementtien pohjan.

Muut pysyi, tarttui taiteeseen, min näet, niin iloiten, he että eivät koskaan eroa karkelostaan kauniista.[384]

Sen ylpeys kirottu, min Tuonelassa näit kaiken maailman sa kuormain alla ol' alkusyynä lankeemuksen syvän.

Ne, jotka täällä näet, nöyrin mielin tunnusti Hyvyyden, mi heidät oli niin suureen älyyn kyvykkäiksi luonut.

Siks oma ansio ja armon valo[385] niin ylös nosti heidän katsehensa, heill' ett' on tahto luja, täydellinen.

Äl' epäile, vaan ole varma, että on ansiota armon vastaan-otto, mikäli tunne vain on sille avoin.

Nyt muiden auttamatta yhdyskuntaa voit tätä ympärillä katsastella, sanani jos sa olet ymmärtänyt.

Mut päällä maan kun kouluissanne oppi sellainen luonnosta on enkelien, he että ajattelee, muistaa, tahtoo,

ma lisään, että näkisit sa selvään totuuden, joka siellä himmenevi, kun seikat sekoittavi moinen oppi.

Olennot nuo, jotk' oli onnen saaneet Jumalan kasvot nähdä, kääntänehet ei silmää hänestä, mi kaikki näkee.[386]

Siks katkaise ei heidän katsettansa esine uusi eikä tarvis heidän muistella aatoksia särkyneitä.

Näin valveill' uneksitaan, uskotahan maan päällä, tai ei uskota, mut rikos ja herja suurempi on jälkimmäisten.[387]

Te ette viisaustieteessänne tietä vaella yhtä; niin teit' itserakkaus ja halu näyttää eteviltä hurmaa.

Täällä ylhäällä tuo sentään siedetähän mieluummin kuin jos itse Herran sana siellä ylenkatsotaan ja vääristellään.[388]

Ei muisteta, kuin paljon verta maksaa sen kylvö päällä maan ja otollinen kuink' on, ken nöyryydellä siihen turvaa.

Näkyöksensä kaikki kilpaa keksii väitteitä, jotka sitten saarnatahan, mut Evankeliosta vaiti ollaan.

Yks sanoo, että radaltansa kääntyi kuu kärsiessä Kristuksen ja esti Auringon valon maahan pääsemästä.

Taas toiset, että valo itsestensä noin peittyi ja ett' Intian, Espanjan pimennys ollut ois kuin Israelin.

Firenzessä niin mont' ei houkkaa ole kuin noita jutteloita vuoden mittaan soi siellä kaikkialla saarnastuolit,

niin että palaa laitumelta lampaat nuo tuhmat syönehinä tuulta yksin; se heit' ei auta, ettei nää he vaaraa.

Apostoleille lausunut ei Kristus:[389] 'Menkää ja saarnatkaatte turhuuksia', vaan antoi todellisen pohjan heille.

Se vain soi heidän huuliltaan, niin että sodassa Uskon sytytyksen heille ol' Evankeliumi peitsi, kilpi.

Nyt koukuin, kompasanoin saarnatahan, ja jos vain nauretaan, jo munkki tuosta on pöyhkä: vaadita ei enempätä.

Mut munkin-päähineessä moinen lintu pesivi, että jos hän näkyis, kansa tuon tajuis uskomansa armon laadun,[390]

min vuoksi kasvanut maan pääll' on tuhmuus, niin että juostaan joka lupaa saamaan sen tutkimatta todenperäisyyttä.

Näin Pyhän Antoniuksen[391] porsaat lihoo ja muutkin, pahemmat kuin porsaat, maksain rahalla, josta leimamerkki puuttuu.

Mut koska poikenneet jo loitos oomme, nyt silmäs käännä kohti tietä suoraa, ett' ajan kanssa lyheneisi taival.

Niin korkea on näiden Enkelien luku ja aste, ettei ihmiskieli, ei mieli koskaan sinne saakka pääse.

Ja jos sa muistat, mitä Daniel kertoo,[392] sa näet, ettei tuhansissa hänen lukua myöskään ole määrättyä.

Säteilee kaikkein yli Alku-valo ja heihin virtaa eri tavoin, niinkuin he eri laaduoin ovat yhdistetyt.

Kun Luojan näkeminen määrää tunteen, niin rakkauden sulohehku heissä myös eri tavoin liekehtii ja palaa.

Nyt Iki-Voiman korkeuden sa huomaat ja laajuuden, kun peilit loi niin monet hän itseänsä heijastellaksensa,

yhdeksi itse jääden niinkuin ennen.»

Kolmaskymmenes laulu

Kun hehkuu kuudes tunti, lähes kuuden tuhannen peninkulman päässä meistä ja Maa luo varjon melkein vaakasuoran,[393]

valaistuu keskitaivas meille korkein, niin että yks ja toinen tähti alkaa lakata näkymästä silmällemme, ja Päivän tytön samotessa kirkkaan nuo taivaan silmät perätysten, tähti tähdeltä, sammuu saakka kaunehimpaan.

Näin myöskin voittolauma, iloitseva ijäti ympär' pisteen häikäisevän,[394] mi saartaa sen, min saartamalta näyttää,

mun silmistäni vähitellen haihtui; siks kääntymään Beatriceen katseheni sai rakkaus ja puute näkemisen.

Hänestä mitä lauloinkin, jos kaikki se koottais samaan kiitosvirteen, kyllin nyt ei se oisi häntä kuvailemaan.

Näät kauneus,[395] jonka näin, niin suurta oli ja rajatonta, että Luojan yksin ma luulen siitä täysin iloitsevan.

Tulleeni myönnän tässä voitetuksi enemmän kuin on koskaan koomikkoa tai traagikkoa ainehensa lyönyt.

Näät niinkuin Päivä silmään heikkoon sattuu niin muistelu tuon hymyn hempeen multa vie muistin huonommaks kuin on se muutoin.

Ens aamust' asti, jolloin näin ma hänet elossa tässä, tuohon taivas-näkyyn runoni suotiin seuraella häntä.

Mut nyt mun täytyy laulamasta laata jo hänen kauneuttaan, kuin taideniekka jokainen korkeimpansa kohdattuaan.

Sellaisna, että suulle suuremmalle[396] kuin sointu soittimeni tään, mi kokee vain loppuun saattaa aihett' ankarinta,

ryhdillä, äänell' oppaan varman alkoi hän näin: »Me ainehesta suurimmasta[397] olemme tulleet Tulitaivahasen,

valohon henkiseen täyden Lemmen, Totuuden rakkautehen riemu-täyteen, ilohon, joka auvot kaikki voittaa.

Molemmat sotalaumat Paratiisin[398] näkevä oot, ja toisen sellaisena kuin näät sen jälleen viime tuomiolla.»

Salaman äkkiliekkin lailla, joka niin sattuu silmään, että katoa kyky valoa nähdä voimakkaampaa siltä, niin suuri kirkkaus minut ympär' saarsi ja verhos minut hohtehensa huntuun niin taajaan, etten nähdä voinut mitään.

»Ain' Rakkaus, tään taivaan autuuttaja, noin tervehtii, kun luokseen ottaa, tehden sopivaks liekilleen näin kynttilätä.»[399]

Tajunnut tuskin sanat lyhyet olin, kun huomasin jo, kuinka nousin kaikkein ma yläpuollee entisvoimieni.

Ja uusi syttyi näkö silmäin mulle, niin ettei ole valkeutta mitään, nyt jot' ei kestänyt ois katseheni.

Valoa näin ma niinkuin virran vettä[400] välillä välkkyvätä rannan kahden, joit' ihmeellinen kevätloisto verhos.

Elävät nousi säen-parvet siitä ja painui kukkiin kaikkialle, niinkuin rubinit, joita kulta heljä kiertää.

Taas niinkuin huumaamina tuoksun vaipui ne jälleen virtaan ihmeteltävähän, ja yks kun haihtui, kohta nousi toinen.

»Palava pyytees, halu hiillyttävä, mi sull' on näkemästä selko saada, mua miellyttää mit' enemmän se paisuu.

Mut veestä tästä juoda tulee sinun, ei ennen näät sun janos suuri sammu.» Näin puhui silmiäni Päivä mulle.

Ja jatkoi: »Virta ja topaasit, jotka nousee ja vaipuu ynnä kukkain hymy vain esivarjoja on totuutensa;

ei kuin niin vaikeat ois itsessänsä nää seikat, vaan sun puolellas on vika, kun viel' ei silmäsi niin kauas kanna.»

Niin kiihkeästi äidinmaitoon käännä ei lapsi kasvojaan, kun valveutumaan se sattuu tavallistaan myöhempähän,

kuin minä, saadakseni silmäin peilit paremmat, kallistuin nyt aallon yli, mi virtaa, että sielut täydellistyis.

Heti kun juonut siitä silmäluomen vain reunoin olin, näytti niinkuin oisi tuo virta pituudestaan pyörästynyt.[401]

Kuin naamioidut silmähämme näyttää toisilta, riisuttuaan lainahahmon, mi muodon oikean viel' äsken peitti;

niin kauneudeksi suuremmaksi vaihtui säkenet, kukkaset, ja Taivaan kaksi hovia[402] näin ma ilmi hohtelevan.

Oi, Luojan valkeus, jonka kautta näin ma totuuden vallan voittolauman ylvään, suo mulle voima kuvata tuo näky!

Ylhäällä siellä valo on, mi Luojan näkyväks saattaa luoduille, ja tämä saa rauhansa vain Hänen katsannostaan.

Niin kauas kaartuvi sen pyörökaari, sen kehä että vyöksi oisi liian avara Auringonkin uumenille.

Sen hohdon kaiken säde luo, mi heittyy *Primum Mobilen* kohtaan korkeimpahan, miss' elämän se saa

ja valtaoiman.

Ja niinkuin veteen alla päilyvähän kuvastuu kunnas kauneuttaan katsoin, vihreintä vehmauttaan ja kukkiansa,

niin heijastuvan ympäri tuon valon tuhansilla näin porras-istuimilla ma niiden meistä, jotk on tuonne tulleet.

Ja jos sen alin aste valkeutta niin paljon kokoo, kuinka laaja, mahtaa tää ruusu olla ylälehdiltänsä! [403]

Mut katsettain ei leveys eikä korkeus nyt huimannut, vaan tajusin mä täysin autuuden tämän mitan ynnä laadun.

Ei siellä ole etäisyyttä, sillä välittömästi missä Luoja ohjaa, myös merkityksetön on luonnon laki.

Tuon taivasruusun kupuun keltaisehen, mi aukee asteettain ja tuoksuttavi kiitosta Auringolle ikikevään,

kuin äänetöntä, joka haastaa tahtoo, Beatrice johti mua ja virkkoi: »Katso, kuin suur' on pyhain valkoviitta-seura!

Kas, kuink' on laaja kaupunkimme kehä ja kuinka on jo istuimet niin täynnä, vain harvat että enää sieltä puuttuu![404]

Tuoll' istuimella, mihin katsees kiintyy vuoks kruunun, joka kimmeltää sen päällä, jo ennen kuin sa häitä näitä maistat,[405]

on ylväs Henrik istuva, mi maiden tulevi keisariks ja pelastavi Italian, se ennen kuin on valmis.

Sokea ahneus, teitä hulluttava, on tehnyt teidät kaltaisiksi lapsen, mi torjuin imettäjää kuolee nälkään.

Tuleva sitten Luojan tuomar-tuoliin on Päämies,[406] jok' ei salaa eikä julki käy hänen kanssaan tietä samaa. Mutta

vain vähän aikaa häntä sietää Herra pyhässä virassaan, hän sinne syöstään, miss' ansainnut on sijan Simon Magnus,

alemma painamaan Anagnin miestä.»

Yhdesneljättä laulu

Muodossa ruusun valkean siis mulle tuo näkyi pyhä sotalauma,[407] jonka verellään Kristus omaksensa vihki.

Mut toinen,[408] joka lentäin näkee, laulaa tuon kunniaa, mi rakkauden suo sille, ja hyvyttä, mi loi sen sellaiseksi,

kuin mehiläisten parvi, jotka milloin menevät kukkiin, milloin palajavat taas sinne, missä hunajoituu työnsä,

nyt painui suureen kukkahan, mi lehdin niin monin kaunistettu on, ja sieltä taas ikirakkautensa kotiin lensi.

Kaikilla kasvot oli liekin-kirkkaat ja siivet kultaiset; muu kaikki paistoi niin valkeana, ettei voita lumi.

Kun kukkaan laski ne, ne toivat myötään rivistä riviin rauhaa, rakkautta, min sai he kupeitansa siivin lyöden.

Mut häirinnyt ei näkö eikä hohto niin monen vuoksi, jotka lentelivät väliä kukan ynnä Ylhäisimmän. [409]

Näät valkeus Jumalan niin tunkee läpi kaikkeuden, mikäli se ansaitsee sen, tuoll' ettei estäjää voi olla mitään.

Turvassa tämän avon valtakunnan, min täyttää kansa vanha ynnä uusi,[410] päämäärä yks ol' rakkauden ja katseen.

Oi, Kolmi-valkeus, joka heille, paistain yks-tähtisenä, moisen rauhan annat, myös tänne katso meidän myrskiyhimme!

Barbarit, tulleet tienohilta pohjan, Helice[411] joille joka päivä loistaa, vaeltain kanssa pojan lempimänsä,

kun Rooman näkivät ja työt sen ylväät he hämmästyivät; Laterani silloin muun kaiken maisen kauneudessa voitti.

Ma, joka tullut ajast' ijäisyyteen ja jumalaiseen kuolevaisest' olin, Firenzestä luo kansan terveen, hurskaan,

ma sitten kuinka en ois hämmästynyt! Välillä sen ja riemun väikyin enkä halunnut oisi haastaa taikka kuulla.

Pilgrimmin lailla, joka virkistäypi valansa templin tutkimalla tarkkaan, toivossa kerran siitä kertoella, elämän valkeudessa annoin katseen rivejä pitkin näitä kiittää, milloin kohota, milloin vaipua ja kiertää.

Näin kasvoja, jotk' kutsui Luojan lempeen hymyllään ynnä taivas-loistollansa, ja ilmehiä kaiken kauneuden.

Jo Paratiisin kaiken muodon oli mitannut katseheni, kiintymättä mihinkään osaan pitemmältä vielä.

Halulla jälleen syttyneellä käännyn nyt kysymähän Valtiattarelta, mit epäselvää mulla mieli hautoi.

Tarkoitin toista, tapahtuikin toista:
Beatricen luulin näkeväin, ja näinkin
Vanhuksen erään,[412] vaatteiss' autuaiden.

Niin silmistään kuin otsaltaankin loisti iloinen hyvyys, hurskas-ilmehinen, isälle kuuluvainen lempeälle.

Ma heti: »Missä on Beatrice?» Vanhus näin: »Että pääsisit sa toivos määrään, hän lähettänyt paikaltain on minut.

Ja jos sa katsot kehään kolmantehen[413] korkeimman rivin, siellä näät sa hänet sijalla, jonka sai hän ansiollaan.»

Kohotin vastaamatta katseheni ja kruunun[414] näin ma hänen kulmillansa säteistä ijäisyyden heijastuvan.

Jylinän taivahasta korkeimmasta niin kaukana ei kuolevainen silmä, sukeltakoon se merten syvyyteenkin,

kun siellä silmäni Beatricest' oli; kuvansa sentään selvään näin, kun meidän välillä estävää ei ollut mitään.

»Oi, Donna, jolta toiveeni saa voiman ja joka oot mun pelastukseksi suvainnut jälkes jättää kuolon maille,[415]

kaikista ihmeistä, joita olen ma nähnyt matkallain, sun hyvyytesi ja mahtis laupeutta, voimaa kiitän.

Vapauteen oot mun orjuudesta tuonut[416] tavoilla kaikilla ja kaikin keinoin, jotk' oli sulla siihen vallassasi.

Minussa varjele tää runsas lahja, niin että sieluni, nyt tervehtynyt, ruumiista erois sulle kelvollisna.»

Näin rukoilin; ja kaukaisuudestansa hän hymyili ja katsehen loi minuun, taas sitten kääntyi ikilähteheksen.[417]

Näin hurskas Vanhus: »Että päähän saakka sa täysin pääsisit tään tiesi—siihen mun määrää pyhä rakkaus ja rukous—

tät' yrttitarhaa silmäs salli kiertää sen katselu on näkös teroittava kohoomaan korkeutehen jumal-säteen.

Ja Taivaan kuningatar,[418] jolle kaiken omistan lempeni, meit' armahtavi, kun olen uskollinen Bernhardinsa.»

Kuin sen, mi katsomaan Kroatiasta[419] on ehkä tullut Hikiliinaa meidän eik' kyllästy sen vanhan

maineen vuoksi,

vaan virkkaa itsekseen, kun näytetään se: »Jumala tosi, Herra Jesus Kristus, siis sellainen sun oli katsantosi»;

niin oli mieleni mun katsellessa sen rakkautta, joka rauhan moisen tässä sai jo maailmassa miettein pyhin.

»Sa armon laps», hän alkoi, »tuntemahan autuutta tätä tule et, jos katsees vain alaspäin sa pidät suunnattuna.

Ei, katso kehään etäisimpään, kunnes sen näet Kuningattaren, min mieltä tää valtakunta tottelee ja kuulee.»

Loin ylös silmän; ja kuin huomenelta itäinen taivaanranta varjoo saattaa sen puolen, kunne Päivän soihtu sammuu,

niin laaksosta päin kukkulaa[420] nyt kulkein katseeni äkkäs ylä-äären osan, min valo loisti muuta voimakkaammin.

Ja niinkuin paikka, missä vaunut vartoo, joit' ohjas huonosti Phaeton,[421] hohtaa, mut himmentyvi kumpikin sen sivu;

niin keskikohdaltaan tää rauhan viiri kirkkaammin paistoi, vaan muu tummui valo taholta jokaiselta tasaisesti.

Ja juhlivan ma tuota keskikohtaa tuhannen Enkelin näin siivet auki, jokaisen eri hohtehin ja taidoin.

Hymyyvän heidän riemulauluillensa näin kauneuden,[422] mi katsehille muiden pyhien oli ilo, onni korkein.

Sanani joskin yhtä oisi runsaat kuin kuvausvoimani, en tohtis mitään yrittää virkkaa suloudesta hänen.

Kun Bernhard näki, kuinka katseheni lempensä kuuman esineesen kiintyi, hän tuohon katsoi nyt niin kaunihisti,

enempi näkemään ett' itse sytyin.

Kahdesneljättä laulu

Lemmellä katsoin armastansa Bernhard vapaasti opettajan toimen otti ja lausui sanat pyhät nää: »Se haava,

min lääkitä ja umpeen sai Maria, sen iski, aukas hän, mi kaunihina nyt hänen jalkojensa juuress' istuu.[423]

Rivillä kolmansien istuimien ja hänen alapuolellaan istuu Rakel Beatricen kanssa, kuten silmäs näkee.

Sara, Rebekka, Judith, runoilijan sen myöskin iso-isän äiti, joka tuskassa tunnon lauloi: *Miserere!* [424]

asteettain paikoill' alemmilla istuu sikäli kuin ma heidät nimittäen lehdestä lehteen kuljen ruusunkukan.

Riviltä seitsemännelt'[425] alas, niinkuin siit' ylös, seuraa naiset Israelin, jakaen täten kaikki ruusun asteet.

Sen mukaan, kuinka katsoin Kristuksehen he uskoivat, he muurin muodostavat, mi halkaisee nää pyhät porraspaikat.

Sivulla tällä, missä lehdin kaikin on kukka kypsä,[426] istuvat ne, jotka uskoivat Kristuksehen saapuvahan.

Taholla tuolla, jonka puolipiirein paikoista toiset tyhjät on, ne istuu, jotk' katsoi Kristuksehen tullehesen.[427]

Kuin tällä puolla istuin kunniakas taivaisen Naisemme niin suuren eron muodostaa muiden

alempainsa suhteen,

niin tuolla istuin Johanneksen suuren, ken kesti erämaan ja kuolon pyhän ja sitten kaksi vuotta helvettä.[428]

Samana rajana on alla hänen Franciskus, Benediktus, Augustinus[429] ja muita, astehittain, tänne alas.

Ylevä nää nyt kaitselmus sa Luojan, näät kummankin tuon uskon-muodon[430] täytyy samaten täyttää tämä yrttitarha.

Ja tiedä, että alla rivin sen, mi jakaa keskeltä rajaviivat kumpaisetkin, ei istu kukaan omast' ansiostaan,

vaan toisen, vielä eräill' ehdoillakin; näät henget nää[431] on vapautettu ennen kuin heillä oli vaalinvalta vapaa.

Sen nähdä voit sa heidän kasvoistansa ja myöskin lapsi-äänistänsä heidän,[432] jos heitä oikein kuuntelet ja katsot.

Nyt epäilet[433] ja kätket epäilyksi; mut solmun sulta kirvoitan ma kovan, sua jolla vangitsevi rikkiviisus.

Ei kautta laajan tämän valtakunnan voi olla paikkaa satunnaista eikä surua eikä janoa, ei nälkää!

Ijäisen lain on järjestämää kaikki, mit' täällä näät, niin että tarkallensa sopivi sormus täällä aina sormeen.

Ei syyttä sieluille siis näille, jotka elohon totuuden on ehättäneet, jaettu ole eri arvo-asteet.

Kuningas, jonka kautt' tää valtakunta niin suurta nauttii rakkautta, rauhaa, ylemmä ettei tohdi toivo mikään,

iloisin tahdoin sielut luodessansa suo heille armoansa mielinmäärin ja erilailla; riittäköön se sulle!

Tään Pyhä Raamattu jo sanoo selvään[434] ja nimenomaan kaksoisista, jotka äitinsä kohdussa jo vihaan syttyi.

Siks sopii, että valo korkein kiertää kutakin seppeleenä armon mukaan, mi heidän kutreillansa kuumottavi.

Siis vuoks ei työnsä, ansionsa oman he sijaa saaneet eri astehilla, vaan vuoksi ensi näkövoiman eron.

Alussa aikain ensimmäisten riitti[435] autuuteen yksin usko vanhempien, viattomuuden yhtyessä siihen.

Kun mennyt oli ensi kausi, täytyi viattomuuteen miesten saada voimaa jo tulemalla ympärleikatuiksi.

Mut vihdoin, koska armon aika tuli, jäi sinne alas viattomuus moinen, jos puuttui kaste täysi, kristillinen.

Nyt katso kasvoja,[436] jotk' enin ovat Kristuksen kaltaiset, näät niiden kirkkaus vain voiman suo Hänt' itseänsä nähdä.»

Niin suuri auvo päällä Neitseeseen päilyi ja siitä siirtyi mieliin pyhiin,[437] jotka ol' luotu lentämähän korkeudessa,

ett' ennen mitä lienenkään ma nähnyt, mua ihmettänyt niin ei ollut eikä Jumalan kuvaa näyttänyt niin paljon.

Ja sama Enkeli,[438] mi ensin etsi maan päällä häntä, hänen eessään siivin avoimin lauloi nyt: 'Ave Maria!'

Ja vastas lauluun jumalalliseen autuuden kaikki kuorot kilpaa, että iloisemmilta näytti kasvot kunkin.

»Oi, pyhä Taatto, joka paikan kauniin sen jätit,[439] jossa istut ijäisesti, ja vuoksi mun täällä alahalla viivyt,

ken on tuo Enkeli, mi riemuin moisin kasvoihin katsoo Kuningattaremme niin rakkahasti kuin hän oisi tulta?»

Näin taas ma luotin hänen viisauteensa, min kauneus oli Neitseheltä, niinkuin on Auringolta aamutähtösien.

Hän mulle:[440] »Sielun valppaus ja sulo, mikäli voi sit' enkelillä olla hänellä on, ja iloitsemme siitä, näät hän se kädessänsä palmunlehvä Marian tuli luo, kun tahtoi kantaa Jumalan Poika tomun maisen taakkaa.

Mut sanojain nyt silmäs seuratkohon ja merkitköön päämiehet ylhäisimmät tään valtakunnan vanhurskaan ja pyhän.

Nuo, jotka autuainna ylhääll' istuu lähimmät ollen Kuningattaremme, kuin kaksi juurta ovat ruusun tämän.[441]

Hän, vasemmalla istuva, on isä, min himon julkeen vuoksi niin on paljon inehmon heimo kärsimystä saanut.

Taas oikealla Pyhän Kirkon isän sa vanhan näet, jolle *Kristus* kerran avaimet antoi tämän ruusun kauniin.

Ja hän,[442] mi näki ennen kuolemataan kaikk' ajat synkät kauniin Morsiamen, mi sortui peitsien ja naulain kärkiin,

vierellä istuu; toisen vierellä' lepää taas opas,[443] jonka johdolla söi mannaa tuo kansa kapinoiva, kiittämätön.

Petrusta vastapäätä istuu Anna,[444] niin autuaana tyttärestään, että ei hosiannassakaan silmä käännä.

Ja Peritaattoamme vastass' istuu Lucia,[445] pyytäjä sun Naises ylvään, kun alaspäin sa laskit silmälaudat.

Mut koska unes hetket haihtuu,[446] päätän puheeni, niinkuin hyvä räätälikin myös puvun leikkaa kankaan määrän mukaan.

Silmämme suunnatkaamme Alku-Lempeen, niin että häneen katsoen sun silmäs, mikäli voi, sen tunkis kirikkautehen.

Mut ettet siipes nostain lankeaisi alemma, luullen ylös yltäväsi, on ansaittava rukouksella armo;

häneltä armo, joka voi sua auttaa; ja hartaudella sanojain nyt seuraa, niin ettei niistä eroo sydämesi.»

Tään nyt hän alkoi rukouksen pyhän:

Kolmasneljättä laulu

»Oi Neitsyt-äiti, tytär Poikas,[447] nöyrin ja korkein kaiken luomakunnan luotu, valittu Luojan ikineuvostossa!

Se olethan, jok' ihmislunnon olet niin aateloanut, että Luoja itse ei halveksinut tulla luoduks siinä.

Sun kohdussas tuojalleen syytyi Rakkaus,[448] min hehkun kautta hempeän tää ruusu on kukoistanut rauhass' ijäisessä.

Tääll' olet Lemmen keskipäivä meille ja alahalla, kuolevaisten maassa, sa olet toivon lähde läikkyvainen.

Niin suuri, valtava oot, Valtiatar, ett' armon pyytäjän, ken ei sua etsi, sen siivetönnä kaiho kaunein lentää.

Hyvyytes yksin pyytäjää ei auta, vaan monta kertaa vapahasti lankee ja rukouksen eelle ennättävi.

Sinussa armo on ja sääli, laupeus ja ylevyydessäsi yhdistyvi se kaikki, mitä luoduissa on hyvää.

Nyt hän, mi nähdä tähän saakka saanut kuilusta syvimmästä kaikkeuden on yksitellen asteet henki-elon,

rukoilee voimaa suita armossasi niin suurta, että nostaa vois hän katseen nyt vihdoin viimeisehen

Autuutehen.[449]

Vuoks oman näkemykseni en koskaan enemmän leimunnut kuin hänen, siksi rukoilen, ettei rukouksin ois turha,

ja että usmat kuolevaisuutensa sa kaikki haihduttaisit rukouksillasi ett' ilmestyisi hälle Korkein ilo.

Rukoilen, Kuningatar kaikkivaltaas ma vielä, että säilyttäisit hänen tunteensa tervehinä näyn sen jälkeen.

Sun suoja voittakohon ihmisvaistot! Beatrice, katso, ja niin monta pyhää pyyntööni yhtyäkseen ristii kädet.»

Ne silmät, joita Luoja lempii sekä rakastaa, rukoilijaan kiintyi, näytti, kuink' kelpaa hälle esipyyntö hurskas.

Ijäiseen valoon suuntautui ne sitten, johonka varmaan kenenkään ei luodun niin kirkkaasti voi kimallalla silmä.

Ma, joka lähestyin nyt viime rajaa kaihoini kaikkein, sammutin jo hehkut ijäisen ikäväni, niinkuin sopi.
[450]

Hymyillen Bernhard mulle viittas, että katsoisin ylös; mutta itsestäni jo samaa tein, hän mitä tahtoi multa.

Näköni, silmän seijastuissa, tunki syvemmä aina säteesen tuon Valon ylhäisen, joka itsessään on Totuus.

Siit' eespäin suurempaa ma näin kuin kieli voi kertoa, näät sanat niinkuin muisto tuon ylenpalttisuuden eessä väistyy.

Kuin unessa jos jotain nähdään, siitä jää vaikutus viel' ollen valvehilla, mut vaikutuksen syy ei muistu mieleen,

näin minun käy, näät haihtunut on melkein näkyni aivan, mutta sulous, siitä mi syntyi, vieläi sydämeeni tippuu.

Näin myöskin lumi Auringossa sulaa, ja näin Sibyllan ennustukset[451] tuuleen keveillä kylvettiin lehtisillä.

Oi, Valo korkein, paistavainen yli niin ihmis-aatosten, suo sielulleni taas hiukka siitä, miltä näytit mulle!

Ja tee mun kieleni niin valtavaksi, kipinän että kunniastas antaa se voisi vastaisuuden ihmisille!

Näät jotakin jos muistuu mieleheni, jos soi se hiukan säkehissä näissä, paremmin ymmärretään voittos suuruus.

Niin tuima oli hohto säteen kirkkaan,[452] ett' uskon, varmaan öisin häikäistynyt, jos kääntänyt ma siitä silmät öisin.

Ja muistaa voin, ett' tuosta uljastuin ma enemmän kestäväni niin että liittyi katseeni kera Voiman äärettömän.

Oi, armon runsaus, mi mulle antoi rohkeuden nähdä Ikivalkeutta, niin että siihen valo silmäin haihtui!

Sen syvyydessä näin ma yhdistyvän yhdeksi kirjaks' rakkaudella kaiken, sen, mikä kaikkeudessa näkyy hajan.

Oliot,[453] niiden lisäkkeet, ja niiden työtävät siellä kietoutuu niin kokoon, ett' yhdenlaist' on valo laulamani.

Maailmankaikkeuden yhteismuodon nähneeni luulen, koska laajemmaksi käy nautintoni laulaessa tätä.

Yks hetki suuremman soi mulle unhon[454] kuin kaksikymmentä vuossataa työlle, miss' Argoon haahta hämmästy Poseidon.

Mun sieluni niin katsomistaan katsoi ihmeissään, liikkumatta, tarkkaavaisna, enempi syttyen vain katsonnastaan.

Tään valon eessä tulee sellaiseksi, siit' ettei silmää mihinkään voi muuhun inehmo kääntää vapaaehtoisesti.

Näät kaikki hyvä, johon tahto pyrkii, on koossa siinä ja sen ulkopuolla puutteellist' on, mi siinä täydellistä.

Sanani siitä, mitä muistan, käypä täst' asti lyhemmäksi on kuin lapsen, min kieltä kastaa vielä äidinrinta.

Ei siksi, että Valkeudella tuolla muut' ois kuin näkö aina yks ja sama, ijäti se, mik' ollut on se ennen.

Mut silmäni, mi katsoessa vahvoi, tuon Yhden katsannon niin mulle muutti, kun sillä aikaa itse muutuin minä.

Syvässä, kirkkahassa substanssissa tuon Valon korkean näin kolme kehää,[455] väriltä eroovaa, mut yhtä suurta.

Kuin sateenkaaret näytti heijastavan niist' yksi toistaan, ja kuin liekki kolmas kahdesta uloskäyvän näytti tasan.

Kuink' onkaan kielen sanat tuhmat, heikot mun aatteillein! Ja näkemäini verran niin pienet, että kannata ei haastaa.

Oi Valkeus, ymmärtäjä, ymmärretty kautt' itses vain, mi itsessäs vain elät ja itseäsi rakastat ja hymyyt!

Se kaaristasi, joka näytti mulle valolta heijastuneelta,[456] koska ma tuokion sit' olin tuijottanut,

nyt näytti kantavan kuin ihmiskuvaa sisällään, mutta jumalaistunutta, siks häneen kääntyi koko katseheni.

Kuin matemaatikko; mi turhaan pyrkii mittaamaan ympyrätä eikä löydä aatetta etsimäänsä mieltienkään;

niin näyn tuon uuden eessä olin minä: ma nähdä tahdoin, kuinka kehään sopi tuo kuva ja mik' oli suhde niiden.

Mut riittäneet ei siihen siivet omat,[457] salama äkkiä mun halki sielun löi häikäisten ja täytti toiveheni.

Jo vaipui korkea nyt kuvausvoima; mut kaihoain ja tahtoain nyt johti kuin pyörää tasan pyörivää, se Rakkaus,

mi ohjaa Auringon ja kaikki tähdet.

VIITSELITYKSET

1. laulu

[1] Jotta lukijan olisi helpompi seurata runoilijaa, kun hän nyt alkaa vaelluksensa korkeammassa taivaspiireissä, on syytä luoda lyhyt yleiskatsaus Danten Paratiisiin, siihen, miten hän on sen Ptolemaioksen järjestelmän ja teologisten opinkappalten mukaan kuvitellut. Danten Paratiisi käsittää kaikkiaan kymmenen taivasta; näistä on yhdeksän liikkuvaa, s.o. ne kiertävät kaikki Maata, joka on niiden yhteinen, liikkumaton keskipiste. Nämä yhdeksän taivasta (Kuu, Merkurius, Venus, Aurinko, Mars, Jupiter, Saturnus, kiintotähdet ja Primum Mobile, n.s. kristallitaivas) sisältyvät kaikki Empyreumiin, joka on liikkumaton ja josta liikevoima asteettain jakaantuu alempiin taivaisiin. Näissä taivaissa on asuinsijansa autuailla, jotka Dantelle, kuten hän myöhemmin (4. laulu, säkeistöt 10-13) selittää, esiintyvät eri taivaissa heidän eri autuusasteensa mukaisesti osoittaakseen, että he maallisessa elämässään elivät niiden planeettain vaikutuksen alaisina, joissa he täällä oleksivat. Ensimmäisen taivaan asukkaat esiintyvät jumalallista valoa säteilevässä ihmishahmossa, muiden taivasten autuaat taas erilaisen loiston (soihujen, sädepallojen, jalokivien jne.) muodossa ja ovat sitä kauniimpia ja häikäisevämpiä mitä ylempänä he ovat.

[2] Marsyas oli fryygalainen satyyri, joka löydettyään Minervan käyttämän ja hylkäämän huilun

rohkeni haastaa Apollon kilpasoittosille. Apollo voitti ja sopimuksen nojalla (voittaja sai tehdä voitettulle mitä tahtoi) hän kytki Marsyaan puun runkoon ja nylki hänet elävältä.

[3] »Lehvä Peneun» = Apollon lempipuu, laakeri (joki-jumala Peneun tyttären Dafnen mukaan, jota Apollo rakasti muuttaen hänet sittemmin mainituksi puuksi) jolla maineikkaat runoilijat, hallitsijat jne. seppelöitiin.

[4] Cirra oli Parnassos-vuoren toinen, Apollolle pyhitetty huippu; toinen (Nisa) oli pyhitetty muusolle 1. runottarille tai toisten mukaan Bakkhokselle. Nämä kaksi huippua merkinnevät kuvannollisesti inhimillistä ja jumalallista tietoa.

[5] Maailman lamppu = aurinko, joka nousee, näyttää eri paikkojen ihmisille horisontin eri vuodenaikojen mukaan. Seuraavissa säkeissä Dante käyttää astronomista kieltä tarkoittaen, että kevätpäivän tasauksen aikana, jolloin neljä eri astronomista kehää kohdatessaan ja leikatessaan toisensa muodostaa kolme ristiä ja jolloin auringon valo kääntyy »parempaan rataan», koska se valaisee pitemmän aikaa, ja yhtyy »tähteen parempaan», s.o. Oinaaseen, on auringon vaikutus alkuaineisiin, »maailman vahaan», voimakkain ja suotuisin.

[6] Vertaus perustuu siihen entisajan luuloon, että kotka totuttaisi poikiaan kestämään auringon katseen.

[7] Moni asia, mitä ei maan päällä voi tehdä, on mahdollista maallisessa paratiisissa (jossa Dante ja Beatrice vielä ovat) sen puhdistumisprosessin nojalla, joka on tapahtunut Kiirastulen vuoren eri piireissä.

[8] »Pyöröön ijäiseen» = taivaspiireihin.

[9] Glaucus oli (Ovidiuksen muk.) boiotialainen kalastaja, joka maistoi erästä yrttiä huomattuaan että ongitut kalat virkosivat sitä koskettaessaan, ja muuttui niin meren jumalaksi.

[10] Olinko ainoastaan sielu vai nousinko ruumiini? Vrt. myös apostoli Paavalin sanoja 2. Korintt. kirj. 12:2-4, jotka ilmeisesti ovat olleet Danten mielessä.

[11] »Sävelin». Viittaa samaan käsitykseen avaruuksien soinnusta, harmoniasta, josta jo monet aikaisemmat filosofit, mm. Pythagoras, Platon ja Cicero puhuvat.—Dante on nyt huomaamattaan siirtynyt tulen kehään.

[12] Säkeiden merkitys on seuraava: tässä luomakunnan järjestyksessä »ylvää olennot»—enkelit, muutamien mukaan, toisten mukaan ihmiset, ja enkelit ja ihmiset yhdessä eräiden vanhempien ja uudempien Dantenselittäjien mukaan—näkevät Jumalan viisauden merkit, jotka ovat kaiken päämäärä, se raja, johon tämä järjestys on alistettu.—Jokaista ajaa synnynnäinen vaisto hänen määräraikkaansa, ikäänkuin kotia kohden. Niin esim. tulen ajateltiin keski-aikaisen fysiikan mukaan kohoavan kuuta kohden, joka oli sen koti tulenkehässä, ilman yläpuolella. Dante sovelluttaa nyt tämän aineellisessa maailmassa vallitsevan lain myös ihmisten tahtoon.

[13] Olisi ihme, jos Dante, joka Eunoen vedessä oli saanut virkistystä ja viimeisen puhdistuksen ja niin ollen oli vapaa nousemaan autuaihin, vielä viipyisi maan päällä, ajallisissa askareissa.

2. laulu

[14] Jasonin tehtäväksi oli määrätty saada haltuunsa kultainen oinaannahka: hänen oli kynnettävä tulta tuiskivalla härkäparilla kyynhampain kylvetty pelto ja voitettava kylvöstä kasvaneet miekkamiehet. Tätä urotyötä hänen matkakumppaninsa tietenkin suuresti ihmettelivät.

[15] »Merkit synkät»—kuun tummat täplät, joita kansan ihmiset luulivat Kainin orjantappurakimpuksi. Eräs italialainen kansantaru kertoo kuinka Kain, surmattuaan veljensä, »koetti pyytää tekoansa anteeksi, mutta Herra vastasi: 'Abel on oleva kanssani Paratiisissa, mutta sinä olet joutuva syntisi rangaistukseksi kuuhun ja tuomittu siellä ikäsi kaiken kantamaan orjantappurakimppua selässäsi'. Tuskin Hän oli tämän sanonut, kun nousi ankara tuuli, joka lennätti Kainin ruumiineen sieluineen kuuhun, ja siitä asti siellä näkyvät hänen kirottut kasvonsa sekä orjantappurakimppu, jota hän on kantava maailman loppuun asti.»

[16] Tässä pitkässä todistelussa, jonka sopivaisuudesta näin ylevähenkisessä runoelmassa voi olla eri mieltä, Beatrice kumoo Danten arvelun, että tiheys ja ohuus aiheuttaisivat kysymyksessä olevat täplät. Hän ottaa lähtökohdakseen, samoinkuin päämääräkseenkin skolastisen filosofian ns. formaaliprinsiipit, ne alkumuodot, jotka määräävät taivaankappalten, jopa niiden osienkin lajin ja eri ominaisuudet. Danten mielipide sotii tätä lakia vastaan (2. laulu, säkeistöt 25-27). Mutta ei myöskään konkreettisesti B. voi hyväksyä D:n väitettä. Sillä jos ohuus olisi kysymyksessä olevan seikan syynä, täytyisi vähemmän

tiheän aineen jollakin kohtaa ulottua kuun koko halkaisijan lävitse tai ainakin johonkin rajaan asti, mutta silloin täytyisi kuun näiltä kohdiltaan olla läpinäkyvä auringonpimennyksissä; muussa tapauksessa täytyisi läpinäkyvää kerrosta seurata tiheämpi ja sen täytyisi heijastaa auringonvaloa, kuten seuraavassa esitetty peilikoe osoittaa. Koska säteet tällöin heijastuvat syvempää kappaleesta, näyttää valo tosin pienemmältä, mutta ei silti vähemmän kirkkaalta eikä synnytä mitään täpliä. Tässä todistelussaan Dante nojautuu olennaisesti Albert Suuren teokseen *De coelo et mundo*.

[17] »Jumalanrauhan taivas» = Empyreum, jota lähinnä on Primum mobile.—»Seuraava taivas» = kiintotähtien taivas.

[18] »Syvän aatteen» ovat varhaisemmat Dante-selittäjät käsittäneet Jumalan ajatukseksi, uudemmat sensijaan selittävät sen tämän taivaan liikuttajaksi, Intelligenssiksi, joksi jokaisen taivaan liikuttavaa voimaa kutsutaan ja joiden sekä enkelien kautta Jumala ohjaa kaikkia taivaita.

3. laulu

[19] Viittaa taruun Narkissos-nuorukaisesta, joka Ekhon rakkautta halveksittuaan rakastui omaan kuvaansa. Sen hän näki lähteen kalvossa »luullen ruumiiksi sitä, mikä oli varjo vain» (Ovidius).

[20] Piccarda (mainittu jo Kiirastulessa XXIV veljiensä Corson ja Foresen yhteydessä), kuului aas firenzelaista Donati-sukua. Sen ajan kronikoitsijain mukaan hän oli hyvin kaunis nainen, joka oli jo tyttönä jumalinen mieleltään ja meni P. Klaran luostariin; täältä hänen veljensä Corso kuitenkin väkivaltaisesti ryösti hänet ja aikoi naittaa hänet eräälle firenzelaïselle Rossellino della Tosa -nimiselle miehelle, joka oli väkivaltainen ja tunnettu julkeaksi puoluepukariksi. Melkein heti avioliittoon jouduttuaan Piccarda sairastui ja kuoli.—Se, että Dante asettaa hänet Paratiisin alimmalle asteelle ei suinkaan todista, että hän tahtoi syyttää P:aa siveyden tai muiden hyveiden puutteesta, vaan se osoittaa ainoastaan hänen ylevän maailmankatsomuksensa, joka määrää alemmalle autuusasteelle ne henget, joilla lempeytensä ja viattomuutensa tähden ei ole ollut voimaa vastustaa väkivaltaa, joka muuten oli varsin yleinen ilmiö puheena olevalla vuosisadalla).

[21] Säkeet viittaavat kahteen ilonlähteeseen, jotka ovat: 1) Jumalan autuuttava näkeminen; 2) pyhäin yhteys, jossa iloa lisää autuustovereiden luku.

[22] Saadakseen tietää, mikä oli se lupaus tai millainen oli se elämä, jonka Piccarda oli uskonnon helmassa alkanut, mutta jota hän ei ollut seurannut loppuun asti.

[23] Nainen, johon tässä viitataan, on pyhä Klara Assisilainen (1194-1253), joka v. 1212 maanmiehensä pyhän Fransiskuksen johdolla perusti nimeään kantavan nunnaluostarin; hänen luostarisääntöjensä mainitaan ylen ankaraluontoisiksi.—Dante ei sano, missä taivaassa tällä pyhällä naisella on paikkansa.

[24] Piccarda ei mainitse väkivallan harjoittajia, mutta sanat »pahaan tottuneet» viittaavat siihen nimeen, »Pahantekijä» (Malefami l. Malefarai), jonka firenzelaïset antoivat Donati-suvulle.

[25] Constanza, Sisilian kuninkaan Roger II:n tytär; meni 1185 naimisiin Svaabin (Suevian) keisarin Henrik VI:n kanssa, jolle hän siirsi kuningas Vilhelm II:n kuoltua saamansa perintö-oikeuden Sisilian kuningaskuntaan; jäätyään leskeksi (1197) hän hoiti valtakunnan hallitusta ja oli poikansa Fredrik II:n holhooja kuolemaansa asti (1198). Danten aikana oli hänestä liikkeellä tarina, jossa sanottiin, että Constanzan, joka jo kauan oli ollut nunnana, oli Palermon arkkipiispa ottanut pois luostarista 52 vuoden ikäisenä ja antanut puolisoiksi Henrik VI:lle, koska aikoi niin anastaa vallan Taranton Tankrediltä, sekä että poika Fredrik II oli siis syntynyt vastoin luonnon lakeja (koska äiti oli liian vanha) sekä vastoin jumalallisia lakeja (koska äiti jo oli ollut pyhitetty Jumalalle). Niin kertoo Villani (Cron. V. 16). Dante hyväksyi yleisen uskon, että C. oli ollut nunnana, mutta puhdisti hänet kaikista guelfien valheellisista panetteluista, korotti hänet pyhimykseksi ja puhtaan Piccardan arvokkaaksi seuralaiseksi Paratiisissa.

[26] Suevian l. Svaabin kolme myrskytuulta ovat kolme hohenstaufikeisaria: Fredrik Barbarossa, Henrik VI ja Fredrik II, »viime mahti», sillä hänen poikansa Konrad IV hallitsi ainoastaan neljä vuotta.

4. laulu

[27] »Niinkuin Daniel ...» selittäessään jo unohdetun unen ja sen merkityksen, tyyntynyt kuningas Nebukadnessarin vihan. Tämä oli käskenyt tappaa kaikki Babylonin viisaat (ks. Daniel 2:12-46). Samoin Daniel tunsu unen salaisuuden jumalallisen ilmoituksen kautta, samoin Beatrice tunsu Danten epäilykset ilman että tämä oli niitä hänelle ilmaissut.

[28] Platon opetti, että sielut oli luotu ennen ruumista ja jaettu tähtiin, joihin ne ruumiillisen kuoleman jälkeen jälleen palasivat; täällä ne viipyivät lyhyemmän tai pitemmän aikaa ansioittensa

mukaisesti ja palasivat sitten taas maalliseen ruumiiseen (ja ne muuttuivat naisiksi, joiden entinen elämä oli ollut moitteellista).

[29] »Sapekkaampi» = myrkyllisin, ilmeisimmin kristillisen kirkon opin vastainen.

[30] Vrt. I laulun selitys [1].

[31] Tuomas Akvinolainen, jota Dante näissä säkeissään seuraa, sanoo (Summa theol.) mm.: »On soveliasta esittää pyhän Raamatun jumalallisia ja hengellisiä asioita aineellisin vertauskuvoin ...» koska kaikella meidän tiedollamme on alkunsa aistimuksissa (Quia omnis nostra cognitio a sensu initum habet); ja toisessa kohdassa: »Sillä sitä, että Raamattu mainitsee Jumalan kädet, ei ole otettava kirjaimellisesti, että muka Jumalalla olisi nämä ruumiilliset jäsenet, vaan se, mitä näillä jäsenillä tarkoitetaan, on hänen toimiva voimansa (virtus operativa).»

[32] Arkkienkeli Rafael (ks. n.s. Tobiaksen kirj. 3:25).

[33] Timaios, yksi puhuvista henkilöistä Platonin samannimisessä dialogissa.

[34] Mikäli Platon nim. uskoo, että tähdistä tulevat ne hyvät ja huonot vaikutukset, jotka johtavat ihmisiä hyvään tai pahaan.

[35] Danten toinen epäily koski Piccardaa ja Constanzaa, jotka väkivallalla, vastoin omaa tahtoaan oli pakotettu rikkomaan luostarilupauksensa. Beatrice selittää nyt nojautuen tässäkin Tuomas Akvinolaisen oppiin, minkä vuoksi he ovat joutuneet autuuden alimmalle asteelle.

[36] Pyhä Laurentius oli Rooman kirkon diakonina kolmannella vuosisadalla ja kärsi marttyyrikuoleman keisari Valeriuksen hallitessa (258); jaettuaan kirkon aarteet köyhille, jotteivät keisarilliset virkamiehet olisi saaneet niitä haltuunsa, häntä piinattiin ensin ruoskilla ja asetettiin sitten halstarin tapaiselle rautalankaverkolle poltettavaksi. Kerrotaan hänen keskellä tuskiaankin pysyneen lujana ja tyynenä, jopa pilkanneen pyöveleitään pyytämällä, että nämä kääntäisivät hänet toiselle kyljelleen, jotta sekin puoli paistuisi.

[37] C. Mucius Scaevola, jonka ihmeteltävä mielenlujuuden osoitus lienee useimmille tuttu historiasta.

[38] »Toinen ahdinko» = Beatricen ja Piccardan sanojen välillä ilmennyt ristiriita. Edellinen oli näet sanonut, että Piccarda ja Constanza olivat jollain tavoin olleet auttaneet väkivaltaa ja Piccarda taas oli vakuuttunut, että Constanza oli aina säilyttänyt sydämessään rakkauden nunna-elämään.

[39] Viittaa Kiirastulessa (12. laulussa) kerrottuun taruun Alkmeonista, joka isänsä Amphiaruksen pyynnöstä surmasi äitinsä Eriphylen.

[40] Danten pulman ratkaisu perustuu Tuomas Akvinolaisen oppiin kahdesta tahdosta, joista toinen on vapaa, n.s. absoluuttinen, joka ei voi tahtoa pahaan, ja toinen relatiivinen, joka tahtoo pienempää pahaan välttääkseen suurempaa; siten voi ihminen relatiivisella tahdolla tahtoa sitä, mitä hän absoluuttisella tahdolla ei tahtoisi. Piccarda oli siis tarkoittanut absoluuttista tahtoa edellämaitun lauseen sanoessaan, Beatrice taas relatiivista.

5. laulu

[41] »Täydellinen tieto», alkutekstissä »*perfetta veder*» (siis oik. täydellinen näkeminen) on se, jolla Beatrice näkee jumalallisen valon, ja mitä enemmän hänen silmänsä sitä aistivat, sitä enemmän ne loistavat ja säteilevät rakkauden lämpöä.

[42] Beatricen »pyhä esitys» on pääpiirteissään seuraava: suurin lahja, minkä Jumala antoi ihmiselle, on vapaa tahto; sentähden on vapaasti tehty lupaus, johon sitoutuessaan ihminen uhraa tämän aarteen (joka tapahtuu juuri tämän saman vapaan tahdon toiminnalla) pyhä ja järkkymätön eikä sen rikkomista siis voi korvata. Mitä lupauksista vapautumiseen ja niiden vaihtoon tulee, on huomattava, että lupauksen olemukseen kuuluu kaksi seikkaa: sisältöjä sopimus; jälkimmäistä ei voi muuttaa eikä peruuttaa, edellisen voi muuttaa Kirkon tahdosta; jokaisen vaihdoksen tulee siis tapahtua kirkollisen auktoriteetin luvalla ja siten, että ensi lupauksen sijalle annetaan jotain arvokkaampaa; tästä nähdään, kuinka varovaisia ihmisten on oltava lupauksia valitessaan ja tehdessään.

[43] Dante on oppiaan tahdon vapaudesta lähemmin selvitetty Kiirastulessa, ks. XVI ja XVIII.

[44] Avaimet, hopeainen ja kultainen, Kirkon viisauden ja päätösvallan vertauskuvat.

[45] Kun Jefta oli kutsuttu johtamaan Israelilaisten sotaa Ammonin lapsia vastaan, teki hän Herralle lupauksen, jossa lupasi uhrata Hänelle ensimmäisen, joka hänen talonsa ovesta tulee häntä vastaan kun

hän palasi sodasta. Täyttääkseen tämän pikaisen lupauksen hänen täytyi surmata ainoa tyttärensä. Ks. Tuomarit 11:30-40.

[46] »Helleenien päämies» = Agamemnon, kreikkalaisten johtaja troijalaisia vastaan. Kun hän oli tappanut erään Artemisille pyhitetyn hirven, nosti jumalatar epäsuotuisan sään, joka esti kreikkalaisia purjehtimasta Auliin satamasta; lepyttääkseen jumalattaren vihan Agmemnon uhrasi hänelle tyttärensä Iphigeneian.—Luultavasti Dante oli Cicerolta (*De officiis*) saanut sen käsityksen (joka ilmenee säkeessä 19), että A. oli luvannut jumalattarelle uhrata kauneimman olennon, joka sinä vuonna oli syntynyt hänen valtakunnassaan ja että tämä olento sattuihin olemaan hänen oma tyttärensä.

[47] »Juutalaiset, joihin heidän papeillaan on niin vähäinen vaikutusvalta, koska lait itse ovat kansan tekojen ohjeena, voisivat pilkata kristittyjä heidän uskostaan mustatakkeihinsa» (*Notter*).

[48] »Maailman muoto jne.»—Tarkoittanee seuraavaa taivasta, Merkuriusta, jonne Dante ja Beatrice hetimiten siirtyvät (s. 12). Toisen tulkinna (Cassini ym.) mukaan Beatrice katsoi kohti päiväntasaajaa, jossa aurinko tällä haavaa oli, ja jonka kautta hän voi katsoa Emyreumiin, joka eniten säteilee jumalallista loistoa.

[49] Autuaiden sieluille tuottaa uutta iloa yksi ainoakin, joka tulee heidän rakkautensa uudeksi esineeksi, samoin kuin »syntyy ilo Jumalan enkelien kesken yhdestä syntisestä, joka tekee parannuksen» (Luukk. ev. 15:10).

[50] »Ijäisen voiton istuimet» (ital. *li troni del trionfo eternale*) = Emyreum, jossa enkelit asuvat.—»Mainen sota», vrt. Jobin kirj. 7:1.

6. laulu

[51] Keisari Konstantinus I muutti Rooman valtakunnan pääkaupungin (jonka vaakunassa oli kuvattuna kotka) Roomasta Bysantiin, lännestä itään eli siis vastoin auringon suuntaa sekä vastaan Aineiaan, roomalaisten »kantataaton», matkaa Troijasta Italiaan (jossa hän otti puolisoikseen Lavinian, Latinus-kuninkaan tyttären).

[52] Dante oletti keisarillisen istuimen siirron Bysantiin (»Euroopan soppeen») tapahtuneen v. 333 j.Kr. (Brunetto Latinin muk.) ja keisari Justinianuksen nousun valta-istuimelle v. 539.—Kukkuloilla tarkoitetaan Troijan vuoria.

[53] Keisari Justinianus I (synt. 483, valitt. keisariksi 527, kuol. 565), joka jätti maailmalle itsestään juhlallisen muistomerkin: roomalaisen lain (*Corpus Juris civilis*). Justinianus oli vajonnut harhaoppiin, jota varsinkin Eutykes saarnasi ja joka väitti, että Kristuksessa oli ainoastaan yksi luonto, jumalallinen, mutta paavi Agapetus, joka saapui Konstantinopoliin anomaan rauhaa itä-goottien puolesta, sai hänet eräässä uskonnollisessa keskustelussa vakuutetuksi Kristuksen kahdesta luonnosta, jumalallisesta ja inhimillisestä.

[54] Belisarius, Justinianuksen oiva sotapäällikkö (490-565), jonka urotöistä sotaretki itä-gootteja vastaan sekä vandaalien vallan kukistaminen Afrikassa ovat huomattavimmat.

[55] Väärintekijöillä tarkoitetaan sekä ghibelliinejä, jotka käyttivät keisarikunnan vertauskuvaa itsekkäisiin tarkoituksiin, että guelfeja, jotka sitä vastustivat.

[56] Seuraavassa Dante kertoo pääpiirteissään teoksessaan *De Monarchia* Rooman vallan loistavan voittokulun yli Vanhan maailman alkaen siitä hetkestä, jolloin Pallas, Latiumin kuninkaan Evanderin poika, kaatui taistelussa Rutulien kuningasta Turmista vastaan.

[57] Albassa = Alba Longassa, jonka Aineiaan pojan Ascaniuksen sanotaan perustaneen ja jossa kotka vallitsi yli kolme vuosisataa, siihen asti, jolloin kolme Horatius-veljestä joutui taisteluun kolmen Curiatiuksen kanssa ylivallassa ja aiheutti kaupungin häviön.

[58] Brennus, gallialaisten johtaja Roomaa vastaan (gallialaiset voitti T. Manlius Torquatus).—Pyrrhus, Epeiroksen kuningas, tarentumilaisten johtaja.

[59] Rooman sotamaineen edustajia.

[60] »Arabialaiset» = Hannibalin afrikkalaiset joukot. Danten aikana kutsuttiin arabialaisten nimellä yleensä Pohjois-Afrikan väestöä; ehkä Dante on käyttänyt tätä nimitystä myös loppusoinnun vuoksi.

[61] Kummulla tarkoitetaan Fiesolea, jonka juurella Firenze sijaitsee ja jonka G. Pompeiuksen kerrotaan hävittäneen (Villani).

[62] »Lähellä aikaa» = lähellä Kristuksen syntymän aikaa.

[63] Ranskan jokia, jotka todistavat Caesarin voittoisista sodista Galliassa.

[64] Farsaloksessa (Thessaliassa) Caesar sai ratkaisevan voiton Pompeiuksesta (48 e.Kr.). Tämän voiton seuraukset tuntuivat aina Niilin rannoilla asti, jossa Plotemaios surmasi Pompeiuksen tämän noustessa maihin. Caesar vuorostaan kukisti Plotemaioksen vallan Egyptissä.

[65] Antandros, satamakaupunki Frygiassa.—Simois, pieni joki, joka virtaa lähellä Troijaa.

[66] Juba, Numidian kuningas, Pompeiuksen lämmin kannattaja, kaatui Tapsuksen taistelussa (46 e.Kr.).

[67] Seuraava valloittaja oli Octavianus Augustus, joka Filippin luona voitti Brutuksen ja Cassiuksen. Myöhemmin hän raivasi tieltään Marcus Antoniuksen ja tämän veljen Luciuksen Perugiassa. Tämä kaupunki sai kärsiä pitkäaikaisesta piirityksestä.

[68] Viittaus Kleopatran itsemurhaan: tarinan mukaan hän tappoi itsensä kyykäärmeen myrkyllä Actiumin tappion ja Antoniuksen kuoleman jälkeen, kun ei voinut vietellä voittajaa Octavianusta.

[69] »Kolmas Caesar» = keisari Tiberius, jonka hallitessa Kristus ristiinnaulittiin; Dante, jonka mielestä tämä teko on osittain juutalaisten syytä, antaa tälle keisarille sotapäällikkönsä Tituksen kautta kunnian olla Jumalan vihan kostajana.

[70] »Longobardin hammas» = longobardien viimeinen kuningas Desiderius, joka ahdisti kovasti paavi Hadrianus I:tä, kunnes Kaarle Suuri tuli avuksi ja voitti kirkon viholliset (773).

[71] Ks. edellä [35].—Edelliset pitivät omana tunnusmerkkinään Rooman kotkaa; jälkimmäiset olivat ottaneet puoluekilpeensä kultaalijat (*fleurs de lys*), Ranskan kuningassuvun tunnusmerkin.

[72] »Uusi Kaarle» = Anjoun Kaarle I, joka oli Napolin kuninkaana ja guelfien johtajana vuoden 1300 vaiheilla.

[73] Tässä Justinianus vastaa Danten toiseen kysymykseen (ks. edell. laulu, s. 5, 6) ja sanoo, että Merkurius, »taivaan pienin tähti», (*Dante: Convito* II. 14.) on määrätty niille hengille, jotka maan päällä ovat koettaneet saavuttaa kunniaa ja hyvän maineen ihmisten keskuudessa. Koska he näin poikkesivat ylimmästä päämäärästä, joka on Jumala, heidän on pakko viettää aikansa tässä lähinnä alimmassa taivaassa.

[74] Romeo = Romieu de Villeneuve (synt. n. 1170), Provencen viimeisen kreivin, Raimundus Berlinghieri IV:n neuvonantaja ja ylin hovimestari; kreivin kuoltua (1245) hän jäi hallituksen hoitajaksi sekä kreivin viimeisen tyttären, Beatricen, holhoojaksi. Tämä tytär naitettiin Anjoun Kaarle I:lle (vrt. Kiirastuli VII). Romieu kuoli v. 1250.—Kreivin kolmesta vanhimmasta tyttärestä oli Margareta nainut Ranskan kuninkaan Ludvig IX:n, Eleonora Englannin kuninkaan Henrik III:n ja Sanctia viimemainitun veljen Rikhardin, Cornwallin kreivin, joka 1257 valittiin Saksan kuninkaaksi, ja näin tuli kustakin neljästä sisaresta aikanaan kuningatar. Tämä kaikki on historiallisesti totta. Mutta Danten aikana oli liikkeellä toinenkin tarina, jonka hän esittää tässä ja joka tavataan laajempana Villanilla (*Cron.* VI 91).

7. laulu

[75] Tämä latinalainen hymni, jonka Justinianus laulaa poistuessaan Danten luota, kuuluu alkutekstissä seuraavasti:

»*Osanna sanctus Deus Sabaoth, superillustrans claritate tua felices ignes horum malachoth.*»

Hebreankieliset sanat Dante lienee saanut Pyhän Hieronymuksen Vulgatasta.

[76] »Kahden valon jne.» Joko autuutensa ja Dantelle osoittamansa hyvyyden valojen taikka niiden valojen, jotka ihannoivat häntä keisarina ja lainsäätäjänä.

[77] »B ja ice» = Bice, lyhennys ja hyväilymuoto Beatrice-nimestä.

[78] Danten epäilyksen olivat herättäneet Justinianuksen sanat (ks. edell. laulu, s. 10, 15). Beatricen selityksestä käy olennaisesti ilmi, että Kristuksen kuolema oli oikeutettu, mikäli hän oli ihminen, mutta rikos, mikäli hän oli Jumala. Mutta on huomattava, että ristillä ei kuollut erikseen Jumala eikä ihminen, vaan yksi olento, jumalihminen.

[79] »Inehmo, jok' ei sinnyt» = Aatami.

[80] Beatricen todistus on pääpiirteissään seuraava: Ihmissielu, joka on Jumalan välittömästi luoma,

on ikuinen, vapaa ja täydellisesti Jumalan luonnon kaltainen; synti riistää häneltä vapauden ja jumalankaltaisuuden eikä hän voi saavuttaa tätä arvoa takaisin, paitsi oikealla katumuksella; Aatamissa teki syntiä koko ihmissuku, joka ei ollut vapahdettavissa muutoin kuin Jumalan armosta tai oman hyvytensä takia. Mutta itsestään ei ihminen kyennyt itseään vapahtamaan, senvuoksi täytyi Jumalan käyttää tähän tarkoitukseen laupeuttaan ja vanhurskauttaan; niin antoi Jumala itsensä ihmisten edestä ja täytti niin ainoastaan tarpeen vaatiman työn.

[81] Jokaisen eläimen ja kasvin sielu (*anima sensitiva ja a. vegetativa*) luodaan siittämällä (ei välittömästi), ja tähtien säteet ja liikkeet, joista ihmisen tahto on riippumaton, vaikuttavat niiden tekoihin ja johtavat ne päämäärään. Näin lienee selitettävissä tämä tertiini, joka on koko runoelman hämärimpiä.

[82] Myös ihmisruumiin Jumala loi välittömästi ja niin se oli, kuten skolastikot opettivat, alkuaan kuolematon. Syntiinlankeemuksessa ihminen kadotti kuolemattomuutensa, mutta sai sen uudelleen Kristuksen uhrikuoleman kautta siten että ihminen kyllä kärsii ruumiillisen kuoleman mutta saa kerran uuden, kirkastetun ruumiin.

8. laulu

[83] Kypris = Venuksen nimi syntymä- ja kulttipaikkansa Kyproksen mukaan. Kuviteltiin, että kun Venus muinoin kiersi kolmannessa kehässä l. episyklissä (Ptolemaioksen järjestelmän muk.), hän valoi ihmisten mieliin aistillista rakkautta.

[84] Dione—Thetiksen ja Okeanoksen tytär, Venuksen äiti.—Cupido, Venuksen poika. Vergilius kertoo, kuinka Venus lähetti Cupidon, Aineiaan pienen pojan Askaniuksen hahmossa herättämään Didossa rakkautta Aineiakseen. Tämä rakkaus päättyi Didon vapaaehtoiseen kuolemaan kun Aineias oli hänet hyljännyt.

[85] Häneltä = Venus-jumalattarelta.

[86] Näkyvät tuulet ovat salamoita. Keskiajalla ajateltiin salamoiden syntyvän vastakkaisten ilmavirtojen yhteentörmäyksestä.

[87] Näillä sanoilla alkaa eräs Danten 1294 kirjoittama canzone, jonka hän myöhemmin lähemmin selitti »Convitossaan». Siinä hän esittää ne ristiriitaiset tunteet, jotka hänessä synnyttivät toisaalta rakkaus »*Donna gentileen*» (Ks. *Vita nuova*) ja toisaalta kuolleen Beatricen muisto. Selityksessään hän sitten tahtoo osoittaa, että tämä nainen on »maailmanhallitsijan kaunein ja kunniallinen tytär, jolle Pythagoras antoi nimen 'filosofia'».—Tässä laulussa D. puhuu enkeleille, jotka liikuttavat Venus-taivasta, sitä joka oli innoittanut hänen henkensä luomaan mainitun runon.

[88] Puhuja oli Kaarle Martel, Napolin kuninkaan Kaarle II:n poika (synt. 1271—kuoli 1295). Hän meni 1291 naimisiin Rudolf Habsburgilaisen tyttären Klemenzan kanssa. Tästä avioliitosta syntyi kolme lasta: Klemenza ja Beatrice sekä poika Kaarle Robert. Kaarle Martel kruunattiin Unkarin kuninkaaksi Ladislaus IV:n kuoltua, mutta hallituksen ohjat joutuivat kuitenkin Andreas III:lle, lisänimeltä »venetsialainen».—V. 1294 Kaarle kävi Firenzessä ja silloin lienee Dante häneen tutustunut.

[89] Kaarle Martel luettelee näissä säkeissä ne maat, jotka olisivat joutuneet hänen valtaansa jos hänen olisi suotu elää kauemmin: 1) Provence, jonka hänen iso-isänsä oli saanut avioliiton kautta; 2) Napolin kuningaskunta, jonka alue on määritelty sijaitseväksi mainittujen kaupunkien välillä. (Ausonia = Etelä-Italia); 3) Unkari; 4) Trinacria, s.o. Sisilian saari, jonka pohjoisen ja eteläisen niemekkeen (Pelorum ja Pachinum) välille Joonian meri muodostaa ison poukaman, jota Etnasta lähtevä tulikiven savu sumentaa, ei jättänyt Typheus, jonka Jupiterin sanotaan haudanneen Etnan juurelle.—Säk. 4-6 viittaavat Sisilian iltamessuun vuonna 1282, jolloin Palermon väestö nousi kapinaan ranskalaisia vastaan ja teki lopun Kaarle II:n vallasta Sisiliassa.

[90] Jos hänen veljensä Robert olisi ennen valtaistuimelle nousuaan nähnyt, kuinka keho hallitus saattaa kiihkoon vasallikansat, hän olisi karkoittanut luotaan ankeat ja kurjat katalonialaiset virkamiehet, jotka ahdistivat alamaisiaan veroilla ja ryöstöillä. Vv. 1288-95 olivat Kaarle Martelin nuoremmat veljet, Robert ja Anjoun Ludvig aragonialaisten panttivankeina Kataloniassa isänsä Kaarle II:n vapauttamisen takia. Kaarle oli otettu vangiksi Napolin taistelussa. Tästä vankeudesta päästyään vei Robert, joka tuns useita katalonialaisia, heitä mukanaan Napoliin virkamiehiksi ja palkkasotureiksi, joista sitten tuli seudulle ylenpalttinen vitsaus.—Robertin isä, Kaarle II, oli poikaansa verrattuna antelias, joskaan hänkään ei ollut aivan vapaa ahneuden synnistä.

[91] Kuinka hyvällä isällä voi olla keho poika.

[92] Kaarle Martel kuvaili asian näin: Jumala antoi taivaille voiman vaikuttaa maahan, ja voiman oli

korvattava hänen välitön huolenpitonsa; sen vuoksi tämän vaikutuksen kaikki seuraukset johtavat päämaaliin, joka on ennakoita määrätty jumalallisessa tietoisuudessa; jollei niin olisi, ei yhteiskunta pysyisi pystyssä, vaan hajoaisi. Mutta koska yhteiskunta tarvitsee erilaisia virkoja ja ammatteja, on välttämätöntä, että ihmisiä elättävät erilaiset luonteenlaadut ja taipumukset, kuten todellisuudessa tapahtuukin; ja tässä suhteessa ei taivasten vaikutus puutu lainkaan ihmisten olosuhteisiin, sillä muuten olisi luonto yksipuolinen niin että hyvä synnyttäisi aina toista hyvää ja paha toista pahaa. Tämän vuoksi olisi edistettävä synnynnäisiä taipumuksia, mutta ihmiset tekevät toisin koska nekin pyrkivät johonkin ammattiin tai säätyyn, joilla luonnostaan on taipumus aivan toisaalle.

[93] »Mieheks', min poika j.n.e.» = Daidalos, jonka poika oli Ikaros.

[94] Quirinus = Romulus, jonka isä oli »niin halpa», että kunnia siitä, että oli saattanut maailmaan niin urhokkaan miehen ja Rooman perustajan annettiin sodanjumala Marsille.

9. laulu

[95] Clemenza oli Kaarle Martelin sekä puolison että tyttären nimi, ja kommentaattorit ovat eri mieltä siitä, kumpaaako Dante tässä tarkoittaa; puhemuodosta päättäen pikemmin puolisoa.—Vilpeillä, jotka kohtaisivat Kaarle Martelin heimoa, Dante tarkoittaa Kaarlen veljen Robertin menettelyä hänen anastaessaan Napolin kuningaskruunun, joka oikeastaan olisi kuulunut hänen veljenpojalleen Kaarle Robertille.—Lähin suru, jonka Dante ennustaa tätä heimonsa herjaajaa kohtaavan on löydettävissä hänen ainoan poikansa ennenaikaisessa kuolemassa (1328).

[96] »Toinen näistä hohtavista» = Cunizza (ks. 9. laulu, 11. säkeistö), Ezzelino II:n tytär ja julmuudestaan kuulun ghibelliinipäällikön Ezzelino III:n sisar (n. 1198—n. 1279). Vaiherikkaan elämänsä varrella hänellä oli kolme miestä ja useita rakastajia, joista mainittakoon kuuluisa trubaduuri Sordello. V. 1265 hän lahjoitti vapauden isänsä ja veljiensä maaorjille ja luultavasti tästä syystä Dante asettaa hänet autuaitten joukkoon. Kronikoitsijat kuvaavat häntä, mikä pahassa mikä hyvässä mielessä oikeaksi Venuksen papittareksi, mutta väittävät (Cassini, Buti ym.) hänen loppuiällään katuneen ja kääntyneen hurskaaksi.

[97] »Tienoossa jne.» = Marca Trevigianassa, joka sijaitsee Rialton (Venetsian) sekä Brenta ja Piave-jokien välillä; siellä on Romanon kylä ja kumpu, jolla muinoin Ezzelinon linna sijaitsi.

[98] »Soihtu»—Ezzelino III. Nimitys johtunee eräästä vanhasta tarinasta, jonka Danten poika Pietro kertoo, ja jonka mukaan Ezzelinon äiti ennen pojan syntymistä oli unessa nähnyt synnyttävänsä tulipalon, jonka liekit hävittivät koko ympäristöseudun.

[99] »Tää valo» = Folco (ks. 9. laulu, alk. Nimeni Folco oli).

[100] Etsch ja Tagliamento, jokia, jotka rajoittavat Marca Trevigianaa; sen väestö ei parane, vaikka tyrannit (Ezzelinot, Scaligerit ym.) sitä sortavat.

[101] Viitannee Padovan ja Vicenzan välisiin sotiin (Henrik VII:n aikana), joissa vuodatettu veri on punaava suot, jotka Bacchiglionen joki muodostaa lähellä Vicenzaa. Mitään sanottavan verisiä sotia ei historia kuitenkaan tähän aikaan näiden kaupunkien välillä tiedä tapahtuneen.

[102] Sile ja Cagna, jokia, jotka yhtyvät Trevisossa; täällä hallitsi näihin aikoihin Rizzardo da Camino; hänet murhasi (1312) shakkia pelattaessa eräs pelitoveri, joka niin kosti Rizzardon loukkaukset häntä ja hänen vaimoan kohtaan.

[103] Toisena maanmiestensä kehnouden esimerkkinä Dante viittaa Alessandro Novelloon, Feltron piispaan (1298-1320). V. 134 hän oli tarjonnut tyyssijan palatsissaan erälle Ferrarasta paenneille ghibelliineille, jotka hän sitten luovutti Ferraran paavin sijaiselle, joka mestautti heidät kapinallisina.—Malta oli vankila—sen nimisiä tiedetään olleen useampia—johon tuomittiin törkeän rikoksen tehneet papit.

[104] Troneiksi kutsutaan Venus-taivasta ohjaavia enkeleitä.

[105] »Avarin allas» = Välimeri, jota rajoittavat »rannat riitaiset», Afrikka ja Eurooppa, joista toisella on meridiaanina sama kehä, joka toiselle luo horisontin, tosin mielivaltaisesti otettuina.

[106] Näissä säkeissä Dante määrittelee Marseillen aseman, joka sijaitsee melkein samalla pituusasteella kuin Buggea (Bugia), kaupunki Algeriassa.—V. 49 eKr. kärsivät Marseillen asukkaat verisen tappion, kun Brutus valloitti Caesarille heidän kaupunkinsa, koska he olivat liittyneet Pompeiuksen puolelle.

[107] Folco l. Folchetto (di Marsiglia), provencelainen trubaduuri XII:lla vuosisadalla. Tultuaan

munkiksi hänet valittiin v. 1205 Toulousen piispaksi. Piispana hän sai huonon maineen siitä kiihkeydestä, millä vainosi albigensejä. Dante ei liene tuntenut tätä puolta hänen elämästään ja lienee liioitellut hänen rakkauselämänsä ja runolahjojaankin.

[108] Dido, joka rakkaudellaan Aineiakseen tuotti murhetta miesvainajalleen Sikeukselle (ks. Helvetti V) sekä Kreusalle, Aineaian kuolleelle puolisolle.

[109] Kunnes ikä kielsi.

[110] »Impi Rodopen» = Phyllis (Traakiassa olevan vuoren mukaan), traakial. kuningas Sitonin tytär. Kun hän luuli rakastettunsa Demophonin hänet hyljänneen, hän hirtti itsensä ja muutettiin mantelipuuksi.—Herakles oli rakastunut Ioleen, Thessalian kuninkaan tyttäreeseen, ja herättänyt puolisonsa Deianeiran mustasukkaisuuden.

[111] Rahab (ks. Joosua 2:1-20) pelasti Joosuan vakoojat Jerikossa ja auttoi siten Israelin lapset voittokulkuun Luvattuun Maahan. Kirkko-isät opettivat, että hänestä tuli Kristuksen kantaäiti, koska hän oli naimisissa Salomonin kanssa. (Vrt. Ruut. 4:21 ja Matt. ev. 1:15).

[112] Erään Danten aikaisen teorian mukaan maan varjon ajateltiin kohoavan kartionmuotoisesti ja päättyvän Venus-tähteen.

[113] Kädet tarkoittavat joko Kristuksen käsiä, jotka naulattiin ristiin, taikka Joosuan käsiä, jotka hän ojensi rukoukseen ja sai niin voiton Jerikosta.

[114] »Sun kaupunkis» = Firenze, jota (koska se on »niin täynnä kateutta, että tulvii yli» ja täynnä muita paheita) voidaan syyllä kutsua Luciferin tyttäreksi, enkelin joka ensinnä kapinoi Jumalaa vastaan ja kateudellaan tuotti ihmiskunnalle paljon itkun aihetta.

[115] »Kultakukka» = raha, firenzeläinen floriini, jota liljankukka somistaa.

[116] Ennustus koskee joko Paavi Bonifacius VIII:n kuolemaa (1303) taikka paavinistuimen muuttamista Avignoniin taikka ehkä myös toivoa tulevasta vapauttajasta, joka puhdistaa Italian iljetyksistä, jotka sitä tahrasivat.

10. laulu

[117] Maailman oivallisen järjestyksen loi Jumala (»ensi Valta») Poikansa ja Pyhän Hengen (»Rakkauden») kautta.

[118] Siinä, missä näennäinen päivän (ekvatoriaali-) liike (idästä länteen) ja planeettain liike ekliptikalla (lännestä itään) leikkaavat toisensa; leikkauspisteessä on aurinko kevätpäivän tasauksen aikana.

[119] »Kehä vino» = eläinrata.—Jollei se olisi vino, so. jos ekliptikan asento päiväntasaajaan nähden olisi toinen kuin on, joutuisivat vuodenajat, ilmasto ja taivasten vaikutus epäjärjestykseen, elämä muuttuisi kuolemaksi ja Kaitselmuksen tarkoitus raukeaisi tyhjiin.

[120] »Se kehät kiersi jne.»—Aurinko seurasi niitä spiraalinmuotoisia kehiä, joita myöten se päiväntasaajalta kulkee Kravun kääntöpiiriin, jossa se on kesän alussa; tällä matkallaan aurinko nousee joka päivä aikaisemmin, mistä johtuu päivien piteneminen.

[121] »Ma olin luonaan» = Auringon taivaassa.

[122] »Neljäs perhe Isän»—jumaluusoppineet, neljännen taivaan autuaat.

[123] »Tytär Latonan» = Diana l. kuu, jonka ympärille sumuisella säällä syntyy ns. kuunkehä.

[124] Tässä verrattoman kauniin kuvan tarjoavassa tertiinissä Dante näyttää muistelevan nuoruudessaan näkemiään piiritansseja (*ballate*), jotka varsinkin firenzeläisten naisten keskuudessa olivat suosittuja ja joissa tanssijat, suoritettuaan askeleensa ja kuvionsa levähtivät kunnes tanssin sävel oli laulettu loppuun. Sitten tanssi alkoi uudelleen laulun myötä.

[125] Se, joka kuten Dante on kerran ollut taivaassa, ei maan päälle tultuaan enää voi elää synnissä ja palaa niin muodoin takaisin Paratiisiin.

[126] Puhuja on Tuomas Akvinolainen (s. 9), tunnettu myös nimellä *Doctor Angelicus*, suurin skolastinen filosofi ja jumaluusoppinut (1227-74) jonka teoksista on mainittava »Summa totius Theologiae». Hän mainitsee Dantelle 11 autuustoveriaan, jotka loistavana seppeleenä ympäröivät Beatricea, jumalallisen viisauden edustajaa. Ne ovat: Kölnin Albert, yleisesti tunnettu nimellä Albertus

Magnus (*doctor universalis*), synt. 1193, k. 1280. Hän lienee ensimmäinen, joka yritti kirjoituksissaan saattaa sopusointuun Aristoteleen opin ja kristinopin. Kuului kuten T. Akvinolainenkin dominikaanein munkkikuntaan; bolognalainen benediktiinimunkki Gratianus, tunnettu laajasta teoksestaan *Decretum Gratiani* (kokoelma Raamatun, kirkko-isäin, paavien ja kirkolliskokousten säännöksiä (n. 1145), joka keskiajalla oli suuressa arvossa; Pietari Lombardialainen, Pyhän Bernhardin oppilas, kuoli Pariisin piispana 1160, Laajalle levinneestä teoksestaan *Libri sententiarum* hän sai nimen *Magister sententiarum*. Tätä teostaan, joka on yhdistelmä 12. vuosisadan latinalaisesta kristinopista, hän johdannossa kutsuu pieneksi rovoksi, jonka hän tahtoo tarjota Kirkolle ja jota hän vertaa lesken ropoon (ks. Luuk. ev. 21:1-4); »Kaunein valo» = Salomo, Korkean Veisun tekijä. Hänen viisaudestaan puhuessaan Dante tarkoittaa: Jollei pyhä Raamattu erehdy (eikä se voi erehtyä, koska se on totuus itse), ei kukaan ole kohonnut sellaiseen tietoon (Vrt. I Kun. kirj. 3:12); Dionysos Areopagita, jonka apostoli Paavali käänsi kristinuskoon (Apost. teot 17:34) ja joka kirkollisten perinnäistietojen mukaan oli Ateenan ensimmäinen piispa. Kärsi marttyyrikuoleman v. 95. Hänen kirjoittamanaan pidetään muuatta kirjaa »Taivaallisesta hierarkiasta», jota Dante piti suuressa arvossa; Paavali Orosius, espanjal. pappi, joka v. 413 tai 414 kävi pyhän Augustinuksen luona Hippossa ja hänen kehoituksestaan kirjoitti historiallisen teoksen *Historiae adversus Paganos*, jota jossakin määrin voidaan pitää täydennyksenä Augustinuksen teokselle *De Civitate Dei*; Manlius Severinus Boetius, roomal. senaattori, synt. n. 470 jKr. Hänen teoksistaan on saavuttanut kuuluisuutta *De consolatione philosophiae*, jonka hän vankilassa kirjoitti. V. 524 goottilaiskuningas Teodorik tuomitsi hänet kuolemaan; hänen ruumiinsa haudattiin Pavian Pietarin kirkkoon, jota kullatun kattonsa vuoksi kutsuttiin nimellä *Ciel-d'auro*; Isidorus, Sevillan piispa (kuoli 636), joka kirjoitti mm. mainion laajan tietokirjan *Origines seu Etymologiae* (20 kirjaa); Beda Venerabilis, tunnettu kirkkohistoriastaan *Historia Ecclesiastica*. kuoli 735; Rikhard, St. Victorluostarin prior, oli 12. vuosisadan suurimpia mystillisiä kirjailijoita (*Magnus contemplator*). Kuoli 1173; Sigier, filosofi, Pariisin yliopiston opettaja; hänen sanotaan ottaneen osaa niihin kiivaisiin riitoihin, jotka syntyivät yliopiston maallikkajäsenten ja kerjäläismunkkien välillä opinvapaudesta; eräät hänen laatimansa väitteet tuomitsi Pariisin piispa kirkonkiroukseen v. 1277, johon Dante viitanee. Hän kuoli harhaopista vainottuna n. 1283.

[127] Olkikatu = Rue du Fouarre Parisissa, jonka varrella filosofian koulut sijaitsivat. Samoilla seuduilla on nykyään Quartier Latin.

11. laulu

[128] »Joka varjo» = 12 autuasta.

[129] Ks. edell. laulu, s. 9.

[130] Ks. edell. laulu, s. 3.

[131] »Kaksi ruhtinasta» = Fransiskus Assisilainen ja Pyhä Dominikus. Edellinen edustaa serafeja, joita ennen kaikkea rakkaus elähdyttää; jälkimmäinen keruubeja, jotka kunnostautuvat tietämyksen aloilla.

[132] Dante määrittelee täten Pyhän Fransiskuksen syntymäpaikan, Assisin kaupungin. Se sijaitsee Umbriassa Subasio-vuoren rinteellä, joka kohoaa kahden pienen joen, Tupinonja Chiascion välillä; viimemainittu saa alkunsa Anscianon vuorelta, jossa pyhän Ubaldon, Gubbion piispan, kerrotaan eläneen. Lähellä Assisin vuorta sijaitsee Perugia, joka idästä käsin, »kautta Porta Solen», on alttiina Subasion vuorelta puhaltaville raaoille talvituulille sekä kesällä kuumille auringonsäteille, samalla kuin läheiset Noceran ja Gualdon kaupungit ovat ilmanalan ja maanlaadun tähden vieläkin epäsuotuisammassa asemassa.

[133] »Aurinko» = Pyhä Fransiskus, jonka syntymää Dante vertaa auringon usein niin kirkkaaseen nousuun idässä Ganges-virran luona. Siksi ei riitä, että hänen synnyinpaikkaansa kutsutaan Assisiksi—Ascesi tai Scesi on sen vanhentunut muoto—vaan idäksi, tuon ihmeteltävän aurinkonsa vuoksi.

[134] Pyhän Fransiskuksen elämästä, jonka Dante seuraavassa esittää omalla viehättävällä tavallaan, mainittakoon tässä vain merkittävimmät kohdat. Hän syntyi v. 1182 Assisissa, jossa isä, Pietro Bernardone, oli rikas kauppias. Jo aikaisin hän vetäytyi uskonnolliseen elämään ja perusti munkkikuntansa (*Frati minori*), joka sai paavin vahvistuksen v. 1212—lopullisesti sen vahvisti paavi Honorius III v. 1223. Hänen päivänsä päättyivät v. 1226.

[135] »Nainen» = personoitu köyhyys, jonka ensimmäinen mies oli ollut Kristus.

[136] Lukanus kertoo (*Pharsalia V*), että köyhä kalastaja Amyklas pysyi tyynenä ja maltillisena, kun Caesar roomalaisten kansalaissotien riehuessa tuli hänen mökkiinsä ja vaati häntä viemään hänet keskellä myrskyistä yötä Adrian meren ylitse.

[137] »Arvon Bernhard» = Bernardo da Quintavalle, Pyhän Fransiskuksen ensimmäinen opetuslapsi.

[138] Egidius, varakas porvari, ja Sylvester, assisilainen pappi, olivat myös uuden veljeskunnan ensimmäisiä jäseniä.

[139] Laajentaakseen veljeskuntaansa pyhä Fransiskus lähti v. 1219 Egyptiin käännyttääkseen samalla sulttaanin kristinuskoon, missä ei kuitenkaan onnistunut.

[140] Kun Pyhä Fransiskus oleskeli Alvernian vuoren luostarissa katumusharjoituksissa, kerrotaan, että hän näyssä sai käsiinsä, kylkeensä ja jalkoihinsa »pyhät stigmaatit» I. Kristuksen ristiinnaulinnan merkit, ja ne hänellä oli kaksi vuotta. Tuntiessaan kuoleman lähestyvän hän antoi kantaa itsensä rakkaaseen kirkkoonsa, Santa Maria degli Angeliin, jossa hän makasi ilman vaatteita permannolla ja heitti henkensä.

[141] »Virkaveli» = Pyhä Dominikus.

[142] »Uutta ruokaa»—joko rikkautta ja korkeita virkoja, joita myöhemmät dominikaanit tavoittelivat, tai uusia ja maailmallisia opintoja, joiden tähden he laiminlöivät opettajansa määräämät jumaluusopilliset tutkistelut, eivätkä sitten pystyneet täyttämään tehtävänsä.

[143] »Puun sa nähnet» = sen, mitä syytökseni koskee.—Munkki on Tuomas Akvinolainen itse.

12. laulu

[144] »Pyhä myllynkivi» = ensimmäinen seppelä, jonka 12 jumaluusoppinutta muodostivat ja jota nyt kiertää toinen.

[145] »Kaarta kaksi»—kaksinkertainen sateenkaari.—Ikävöivä impi on nymfi Ekho, jonka Juno muutti kaiuksi. Hän rakasti Narkissos-nuorukaista, mutta kun ei saavuttanut vastarakkautta, hän lemmentiekkensä polttamana riutui olemattomaksi (toisten mukaan kiveksi) niin että ainoastaan ääni jäi jäljelle.—Säk. 4-6 ks. I Moos. kirj. 9:8-17.

[146] »Keisari» = Jumala.

[147] »Maan äärillä» = Espanjassa, josta Italia saa lämpimät länsituulet. Siellä lähellä Biskajan lahtea, jonka taakse aurinko kesäisin näyttää katoavan näköpiiristä, on Gallaroga, Kastilian kuninkaallinen linna, jonka vaakunassa oli kuvattuna kaksi jalopeuraa; siellä syntyi Pyhä Dominikus. Kerrotaan, että hänen äitinsä näki unta ennen pojan syntymistä, että hän synnytti koiran, jolla oli iso soihtu suussa, ja tämä soihtu sytytti tuleen koko maailman.

[148] Pyhä Dominikus (1170-1227) perusti v. 1215 munkkikuntansa (saarnaajamunkit), jonka paavi Honorius vahvisti 1217. Gregorius IX julisti hänet pyhäksi v. 1234.

[149] Viittaa taruun, joka kertoo, että Dominikuksen sylikummi näki pojan kerran unessa ja pojan otsassa kirkkaan tähden, joka valaisi koko maailman.

[150] »Tään vuoksi jne.» = Olen syntynyt elääkseni köyhyydessä ja nöyryydessä.

[151] Dominikuksen isän nimi oli Felix (lat. = onnellinen), äidin nimi Johanna (hebr. = Jumalan armoittama).

[152] Taddeus, kuuluisa firenzeli. lääkäri, Bolognan lääketieteellisen koulun perustaja (synt. v. 1215).—Ostialainen = Ostian kardinaali-piispa Henrik (Susasta kotoisin), tunnettu etenkin kanonisen oikeuden opettajana.

[153] Viittaa kirkonmiesten anomuksiin saada paavilta lupa antaa (kolmasosa tai) vain puolet korvattavista maksuista tai hurskaihin tarkoituksiin sovitusta summista.

[154] »Pyörä vaunun».—Vaunut kirkon vertauskuvana. Sen pyörät ovat Fransiskus ja Dominikus.

[155] »Kehä korkein» = Pyhä Fransiskus; hänen jälkiään ei enää seurata.—Kuva on otettu viiniastioista, jotka hyvin hoidettuina synnyttävät viinikiviä (jotka ovat omiaan säilyttämään viinin raikkaana), mutta huolimattomasti hoidettuina kasvattavat hometta (joka pilaa viinin).

[156] Ennustus tarkoittanee kehoitusten karkoittamista veljeskunnasta, jossa allamainitut miehet olivat saaneet aikaan erimielisyyttä.

[157] Ubertino di Casale edusti fransiskaaniensa keskuudessa n.s. spiritualista suuntaa, joka saarnasi ankarinta köyhyyttä ja jonka paavi Johannes XXII julisti pannaan 1317.—Matteo di Acquasparta

(myöhemmin kardinaali) suosi veljeskunnan kenraalina sääntöjen höllempää noudattamista; hänen kannattajiaan kutsuttiin konventuaaleiksi.

[158] Bonaventura, alk. Johannes di Fidanza, kotoisin Bagnoreasta, syntyi v. 1221, liittyi fransiskaanimunkistoon 1243, jonka päämieheksi tuli 1256; valittiin v. 1272 Albanon kardinaali-piispaksi, kuoli Lyonissa 1274. Häntä kutsuttiin myös nimellä *Doctor seraphicus*, luultavasti hänen teoksissaan ilmenevän mystisismin johdosta.

[159] Niistä autuaista, jotka Bonaventura tässä luettelee, mainittakoon lyhyesti seuraavaa: 1) Illuminato, kotoisin Rietistä, oli Pyh. Fransiskuksen ensimmäisiä oppilaita ja seurasi häntä Itämaille; Augustinus, Assisista, oli niinkään Fransiscuksen ensimmäisiä oppilaita ja toimiva jäsen veljeskunnassa; 3) Ugo da Sanvittore, syntyään saksalainen, meni 1133 Pariisiin luomaan kuuluisan St. Victorin luostarin sääntöjä, oli rationalismin vastustaja, kuoli 1141; 4) Pietro Comestor, Troyesin tuomiokirkon dekaani, v:sta 1164 Pariisin yliopiston kansleri, erään »Historia scholastican» tekijä; 5) Espanjan Pietro, synt. Lissabonissa 1226, valittiin 1273 Tuscolumin kardinaali-piispaksi ja 1276 paaviksi (Johannes XXI) mutta kuoli jo seuraavana vuonna; 6) Natan, Vanhan Testamentin profeetta (ks. II Samuel 12:1 ja seur.); 7) Krysostomus, kirkkoisä, Konstantinopolin patriarkka (397), kuoli maanpaossa 407 ja jätti jälkeensä suuren joukon saarnoja; 8) Anselmus, Canterburyn arkkipiispa (1033-1109), tunnettu teoksestaan »Cur Deus Homo»; 9) Aelius Donatus, latinal. grammaatikko IV vuosisadalta; hänen laatimansa oppikirjat olivat yleisesti käytännössä keski-ajan kouluissa; 10) Raban = Rabanus Maurus, Mainzin arkkipiispa (776-856), kirjoitti useita uskontoa käsitteleviä teoksia; 11) Joakim, synt. Kalabriassa n. 1130, teki toivioletken Pyhään Maahan, josta palattuun liittyi sistersiläismunkkeihin, valittiin Curazzon luostarin apotiksi, kuoli 1202. Hän kirjoitti selityksiä Ilmestyskirjaan ja hänellä sanotaan olleen profetoimisen lahja.

[160] = Pyhää Dominikusta.

13. laulu

[161] Runoilija pyytää lukijaa kuvittelemaan mielessään: 15 kirkasta tähteä (ensimmäistä suuruutta, Ptolemaioksen muk.), Otavan seitsemän tähteä, jotka aina loistavat pohjoisella taivaanpuoliskolla, edelleen Vähän Otavan (»sarven») kaksi kirkkainta tähteä, joita lähinnä on pohjantähti, sen akselin kärjessä, jonka ympäri Primum mobile pyörii. Jos ajattelemmme nämä järjestyneinä kahdeksi ympyräksi, joilla on sama keskipiste ja jotka kiertävät samaan suuntaan, silloin syntyy »varjo» siitä kuvasta, jonka autuaitten joukko Auringon taivaassa Danielle tarjosi.

[162] Minoon tytär = Ariadne. Hän virui Theseuksen hylkäämänä epätoivoisena Naksos-saarella, kun Bakkhos hänet kohtasi, otti puolisoikseen ja asetti tähtien joukkoon kukkaseppeleen, joka oli ollut immen otsalla.

[163] Chiana, joki Arezzossa; sen juoksu oli ennenmuinoin hyvin hidas suoperäisen uoman vuoksi.

[164] Salomo.

[165] Tuomas Akvinolaisen todistelu käy skolastiseen tapaan seuraavasti: koko luomakunta on lähtöisin kolmiyhteisestä Jumalasta, jonka hyvyyttä heijastavat enkelikuorot, jonka kautta hyvyys laskeutuu katoavaisten luotujen maailmaan; mutta nämä ottavat vastaan jumalallisen hyvyyden aatteen enemmän tai vähemmän aineensa laadun mukaan, ja siksi ihmiset ovat kyvyiltään erilaisia. Jos aine olisi täydellinen ja taivaan vaikutus mahdollisimman suuri, heijastaisivat luodut olennot kaikessa loistossaan jumalallisen aatteen, josta luonto voi antaa vain varjon; tämä tapahtuu silloin kun Jumala luo välittömästi, kuten luodessaan Aatamin ja Kristuksen, joiden viisaus oli täydellinen. Tämä ei sodi sitä vastaan, mitä olen sanonut Salomosta, tarkoittaen, että hän oli viisain kuninkaista, koska pyysi Jumalalta juuri taitoa ja viisautta hallitakseen hyvin, eikä ehdotonta tietoviisautta; näin on kaikki johdettu sopuointuun sen kanssa, mitä Dante ajatteli Aatamin ja Kristuksen viisaudesta.

[166] Näkemys (*la chiara Vista*) = Kristus, Poika.—Lämmin Rakkaus (*il caldo Amor*) = Pyhä Henki.—Alkuvoima (*la prima Virtù*) = Jumala, Isä. Kysymys on välittömästä luomisesta.

[167] Pääkysymyksiä niissä filosofisissa kouluissa, jotka ilmeisesti tarjosivat peräti vähän käytännöllistä hyötyä.—Primum motum = ensimmäinen liike, joka olisi riippumaton jokaisesta muusta liikkeestä.

[168] Ks. X laulu, s. 3.

[169] Bryson, kotoisin Herakleasta, yritti ratkaista ympyrän neliöimiskysymystä poikkeamalla geometrisesta menettelytavasta.—Parmenides, Eleasta, (n. 500 e.Kr.) ja hänen oppilaansa Melissus, Samos-saarelta, filosofeja, joita Aristoteles syyttää virheellisistä päätelmistä.

[170] Areios (kuol. 336), hänen oppinsa Kolminaisuuden persoonista hyljättiin Nikean kirkolliskokouksessa (325).—Sabelius, erään harhaopin perustaja, tämä oppi perustui Kolminaisuuden kieltämiseen. Kuoli v. 265.

14. laulu

[171] Tuomas Akvinolainen oli puhuessaan seisonut kehässä, jonka sielut muodostivat ja jonka keskuksessa Dante ja Beatrice seisoivat; Beatricen puhe tapahtuu nyt päinvastoin keskuksesta kehään.

[172] »Totuuden toisen jne.»—Dante epäili kestääkö se valo joka autuaita verhoaa ikuisesti, ruumiiden ylösnousemuksenkin jälkeen yhtä voimakkaana.

[173] »Iäisen kasteen» = Jumalan armon antaman onnen.

[174] Danten kysymykseen vastaa Salomo (»valo valkein»). Hänen selityksensä on Tuomas Akvinolaisen opin mukaan seuraava: meidän valomme kestää ikuisesti ja sen voimakkuus on suhteessa kunkin ansioihin (rakkauteen); ruumiillisen ylösnousemuksen jälkeen me nautimme suurinta jumalallista armoa ja säteilemme senvuoksi kirkkainta valoa; mutta silloin on meidän näkömmekin voimistunut niin että kirkkainkaan valo ei rasita meidän silmiämme.

[175] Dante ja Beatrice ovat nousseet viidenteen l. Marsin taivaaseen. Siellä sielut muodostavat (kreikkalaisen) ristin, jonka haarat ovat yhtä pitkät. Sielut ovat uskonmarttyyriä ja Dante luettelee niistä muutamia Parat. XVIII.

[176] Linnunrata oli Dantelle samoin kuin yleensä keskiajan oppineille ratkaisematon arvoitus. Itse hän *Convitossaan* (II: 15) esittää ne eri tulkinnat, jotka aikojen kuluessa tälle ilmiölle oli annettu: taru Phaetonista, Pytagoraan oppi, jonka mukaan aurinko kerran oli suistunut radaltaan jättäen jälkeensä tämän valovyön, edelleen Aristoteleen, Anaksagoraan ja Demokritoksen mielipiteet ja vihdoinkin se kansanluulo, että linnunrata oli määrätty olemaan öisin oppaana niille, jotka olivat pyhiinvaellusretkellä apostoli Jakobin pyhättöön Compostelassa Galiciassa (josta johtuneen linnunradan keskiaikainen nimitys *Galassia*, jota Dantekin käyttää).

[177] »*Nouse, voita*» = Kristukselle tarkoitetut hymnin sanat, joiden alkuperä on tuntematon.

[178] Dante tahtoo osoittaa, ettei sielujen laulu ollut saanut häntä unohtamaan Beatricen silmien kauneutta.

15. laulu

[179] »Lyyryn kauniin» = sielujen laulun Marsin taivaassa.

[180] Valo, jonka Dante näkee kehässä liikkuvan, muistuttaa hänen mieleensä Ankiseen, kun tämä Elysiumissa kohtasi poikansa Aineiaan. Vergiliuksen säkeet, joissa kohtaaminen on kuvattuna, kuuluvat:

Isque ubi tendentem adversus per gramina vidit
Aenean, alacris palmas utrasque tetendit,
Effusaque genis lacrimae, et vox excidit ore:
»Venisti tandem, tuaque expectata parenti
Vicit iter durum pietas? datur ora tueri,
Nate, tua et notas audire et reddere voces.» etc.

(Nyt kun hän niityllä näki Aineiaan rientävän luokseen, ilosta ojensi hän hänelle molemmat kätensä, Kyneleet valuiivat poskille ja ääni huulilta puhkesi: Tulitko vihdoinkin, onko rakkaus isääsi keventänyt vaivojen tien? Minun suodaan katsella sinun kasvojasi, Poikani, ja kuunnella tuttua ääntäsi ja vastata siihen).

[181] Puhuja on Danten kantaisä Cacciaguida. Hänen tervehdyssanansa kuuluvat suomeksi: »Oi jälkeiseni, oi Jumalan armo, niin runsaasti vuodatettu! Kenelle on koskaan, niinkuin sinulle, taivaan ovi kahdesti avautunut.» Vrt. myös X:s laulu:

sinussa niin jo moninkerroin loistaa, ett' tuo se portaita sun näitä, alas joit' astuta ei jälleen nousematta.

[182] »Janon pitkän jne.»—Tarkoittaa aikaa (yli puolitoista vuosisataa) siitä asti, jolloin Cacciaguida oli noussut taivaaseen ja alkanut nähdä tapahtuvat seikat Jumalassa. Jumala on se kirja, johon ihmisten kohtalot ovat kirjoitetut ja jossa ei mikään muutu.

[183] Tahtoessaan pyytää anteeksi ettei osaa ilmaista kantaisälleen sitä mitä tuntee, Dante selittää:

autuaitten tunne ja järki painavat yhtä paljon, koska Ensi-tasapaino, Jumala lämmittää niitä rakkaudella ja valaisee totuudella, mutta kuolevaisilla ovat tunne ja järki eri suuret; siksi minä, joka olen kuolevainen, voin kiittää ainoastaan sydämellä, koska järkeni on siihen riittämätön.

[184] Cacciaguidalla oli kaksi lasta: Preitenitto ja Alighiero, jonka viimemainitun mukaan Dante on saanut lisänimensä. Hän lienee kuollut v. 1201 ja oli senjälkeen viettänyt yli sata vuotta Kiirastulessa, ylpeitten piirissä. Hänellä vuorostaan oli kaksi lasta: Bello (k. n. 1268) ja Bellincione (eli vielä 1268), ja tällä neljä poikaa: Brunetto, Gherardo, Bello ja Alighiero. Viimemainittu, josta ei ole säilynyt juuri mitään tietoja, oli Danten isä.

[185] Gacciaguida kuvaa oman aikansa firenzelaisten moraalista tilaa vastakohtana Danten ajalle.—Firenzen vanhoilla muureilla sijaitsi Badia-niminen kirkko, johon säe 2 viittaa.

[186] Isä ei pelännyt, että myötäjäiset tulisivat liian suuriksi taikka avioikä liian alhaiseksi—Benvenuto da Imolan mukaan se oli alentunut 20-21 vuodesta 10-11 vuoteen. Edellisistä Lana sanoo: ei silloin käytetty niin leimuavia myötäjäisiä, että firenzelaisten, jolla oli kaksi tytärtä, olisi täytyntä pitää itseään perikadon omana.

[187] Talot ja palatsit eivät olleet suhteettoman suuria niissä asuville perheille eivätkä muhkeita ja ylellisesti kalustettuja.—Sardanapaliin Dante lienee tutustunut historioitsija P. Orosiuksen kautta, joka sanoo S:ia viimeiseksi assyrialaiseksi kuninkaaksi ja kuvaa häntä veltoksi ja ylelliseksi mieheksi, joka rakasti purppuravaatteita ja muita naisellisia koruja. Pietro di Danto taas viittaa Juvenaloksen säkeeseen (*Sat. X 762*): »et Venere et cenis et pluma Sardanapali».

[188] Montemalo (nyk. Monte Mario), kumpu lähellä Roomaa, ja Uccellatoio, lähellä Firenzeä, olivat Danten aikana kumpikin hyvin komeasti rakennettuja. Cacciaguida tarkoittaa siis, että rakennusten loistossa ja suuruudessa Firenze ei ollut vielä voittanut Roomaa.

[189] Bellincione Berti dei Ravignani, Helvetissä mainitun »hyvän Gualdradan» isä, josta polveutui kuuluisa kreivillinen suku Guildi.—Villani (*Cron. IV I*) mainitsee hänet kunnianarvoiseksi firenzelaiseksi porvariksi.

[190] Nerlit ja Vecchit olivat vanhoja firenzelaisiä konsulisukuja; edelliset 1215 vaiheilla vaikutusvaltaisia guelfi-johtajia.

[191] Cacciaguidan aikoina saivat vaimot elää ja kuolla kotonaan eikä heidän tarvinnut seurata miehiään maanpakoon. Danten aikana karkotus oli mielettömien puolueriitojen seurausta. Eikä heidän myöskään tarvinnut elellä hyljättyinä, koska miehet eivät niin paljon matkustelleet vieraisissa maissa, erityisesti Ranskassa, kauppa- ym. asioissa.

[192] Gianghella, kotoisin Tosasta, ylpeydestään ja irstaudestaan tunnettu firenzelaisten nainen.—Lapo Salterello, firenzelaisten lainoppinut, joka otti osaa melkein kaikkiin Firenzen julkisiin asioihin puolueriitojen aikana. Dante mainitsee hänet ilmeisesti poliittisten turmelijain perikuvana.—Gornelia, Tiberius Gracchuksen äiti.

[193] Tästä Cacciaguidasta ei ole säilynyt mitään muita tietoja kuin mitä Dante itse tässä kertoo, nimittäin että hän oli syntynyt Firenzessä, kuudennessa l. Porta San Pieron kaupunginosassa n. v. 1090

ja kuului luultavasti vanhaan firenzelaiseen Elisei-sukuun, joka kerskui polveutuvansa roomalaisista; että hänet kastettiin vanhassa Johanneksen kappelissa Firenzessä; että hänellä oli kaksi veljeä, Moronto ja Eliseo; että hänen puolisonsa oli syntynyt Po-joen laaksosta; että hän seurasi keisari Konrad III:a toiselle ristiretkelle (1147-1149), lyötiin ritariksi ja kaatui vihdoinkin taistelussa pakanoita vastaan v. 1147.

16. laulu

[194] Tapa käyttää monikkomuotoa *te* yhdestä henkilöstä lienee peräisin 3. vuosisadalta ja se on levinnyt Italiassa hyvin työläästi. Ne sielut, joista Dante tässä runoelmassaan käyttää tätä sanaa, ovat: Brunetto Latini (Helv. XV), Farinata degli Uberti (Helv. X), Cavalcante Cavalcanti (ib.) ja Beatrice sekä nyt Cacciaguida, josta hän ensin oli käyttänyt yksikkömuotoa.

[195] Viittaa Lancelotin taruun, jossa kerrotaan, että kuningatar Ginevran hovinainen yski kun näki kuningattaren syleilevän Lancelotia.

[196] Johannes Kastaja oli Firenzen suojeluspyhimys, jonka päivänä kaupungissa pidettiin jokavuotiset kilpajuoksut. Dante kysyi siis kuinka suuri oli Firenzen väkiluku Cacciaguidan aikana.

[197] Firenzen (n. 200 vuotta) vanhemmalla kielellä.

[198] Kristuksen lihaksi tulemisen päivästä (jolloin enkeli Gabriel lausui Neitsyt Marialle ensi kerran Ave...) Cacciaguidan syntymään oli Mars 580 kertaa ollut Leijonan tähtimerkissä, so. tehnyt 580 kierrosta. Jos laskemme Danten seuraaman Ptolemaioksen ajanlaskun mukaan käy selville, että Cacciaguida oli syntynyt tammikuussa 1090. Tähän tulokseen ovat useimmat näiden säkeiden tulkitsijat tulleet.

[199] Tarkoittanee vain, että hän on jo puhunut kylliksi esi-isistään sanoessaan, että he asuivat Firenzen keskuksessa, että he kuuluivat kaupungin vanhimpiin porvarissukuihin jne.; muu ei kuulu tähän. Näin Casini, Ovidio ym.

[200] Danten aikana (1300) oli Firenzen asukasluku n. 70 000 henkeä, joista 30 000 asekuntoista; vastaavat numerot Cacciaguidan aikana olivat siis 14 000 ja 6 000. Runoilijan tarkoituksena lienee kuitenkin vain näyttää, että väkiluku oli melkoisesti kasvanut.—Kastaja (= Johanneksen kirkko) ja Mars (= Marsin patsas Ponte Vecchiolla) merkinnevät silloisen Firenzen pohjoista ja eteläistä rajaa.

[201] Kaupunkeja Firenzen naapuristossa.

[202] Galluzzo sijaitsee n. 3 km Firenzestä etelään, Trespiano n. 6 km Firenzestä pohjoiseen.

[203] Aguglione = Ubaldo l. Baldo, firenz. lakimies, jolla oli Danten aikana suuri sananvalta Firenzessä. Hän on ilmeisesti ensimmäisenä tehnyt ehdotuksen julistukseksi, jolla Ubertien suku ainaseksi karkoitettiin kaupungista (1311).—»Signa-konna» = Fazio dei Morubaldini, lahjottavuudestaan tunnettu tuomari, kuului niihin valkoisiin, jotka puolueensa kukistuttua siirtyivät mustien puolelle ja »otettiin vastaan vain pahaa tekemään». (D. Compagni.)

[204] »Joukko ensin turmeltuva» = hengellinen sääty, joka vastusti keisarikuntaa ja aiheutti siten yleisen rauhattomuudentilan ja saattoi useat kaupungit itsepuolustukseksi laajentamaan alueitaan, jonka ohella monen muukalaisen onnistui pujahtaa Firenzeenkin ja hankkia siellä itselleen oikeuksia, jotka kasvaessaan kävivät usein kaupungille vaarallisiksi. Tällaisia sukuja olivat mm. Danten mainitsemat: Simifonti, josta ei ole säilynyt enempiä tietoja; Contin suku (=kreivit Guidi), joka 1207 möi Firenzen ja Pistoian välillä sijaitsevan Montemurlon linnan firenzeläiselle; Cerchit, jotka tulivat Aconesta ja saavuttivat suuria rikkauksia; Buondelmontit, jotka omistivat Montebuonin linnan Greve-laaksossa, kunnes firenzeläiset sen anastivat (1135) ja pakottivat sen asukkaat muuttamaan Firenzeen.

[205] Luni, vanha etrurialainen kaupunki Carraran tienoilla, oli jo Danten aikana vajonnut mitättömyyteen.—Urbisaglia, entinen kukoistava *Urbs Salvia*, oli joutunut saman kohtalon alaiseksi.—Chiusi ja Sinigaglia (roomalaisten aikana tunnettu *Sena Gallica* Adrian meren rannalla) olivat samoin Danten aikana rappion ja kadonneen suuruuden esikuvia.

[206] Luode ja vuoksi.

[207] Vastaukseksi Danten kysymykseen [196] Cacciaguida luettelee ne suvut ja henkilöt, jotka hänen aikanaan olivat kuuluisia mutta jo rappeutumaan päin.

[208] »Vierellä portin».—Tarkoittaa Porta San Piettoa, jonka vierelle Cerchi-suku (»rikos raskas») oli tullut asumaan Ravignanien ja Guidien jälkeen (1280). Vastuu Firenzen sisäisistä levottomuuksista lepäsi suureksi osaksi tämän suvun niskoilla.

[209] Ritarisäädyn kunniamerkit.

[210] »Firenzen kaune» = Uberti- ja Lambertisuvut, Firenzen vanhimpia. Edellisistä oli kuuluisin Farinata degli Uberti. Lamberti-suvun vaakunassa oli kuvattuna kultaisia luoteja sinisellä pohjalla.

[211] Viittaavat Tosinghi- ja Visdomini-sukujen esi-isiin, joilla oli patronaattioikeus Firenzen piispanistuimeen ja jotka nauttivat tulot kun se oli vapaana—ja vapaana he tahallisesti pitivät sitä niin kauan kuin mahdollista.

[212] »Suku julkea» = Adimarien suku, joka vastusti Danten palaamista maanpaosta ja tavoitteli mm. hänen maatilaansa omakseen—Kun Ubertino oli ottanut puolisoikseen erään Bellincione Bertin tyttären, sanotaan hänen vastustaneen, kun hänen appensa aikoi antaa toisen tyttärensä eräälle Adimari-suvun jäsenelle, joka oli alhaista syntyperää.

[213] Della Pera, vanha firenzeläinen, Danten aikana jo hävinnyt suku, jonka mukaan eräs kaupungin vanhimpia portteja, Porta Peruzza, on saanut nimensä.

[214] »Suurherralla» tarkoitetaan rajakreivi Hugo Brandenburgilaista, joka kuoli Firenzessä apostoli Tuomaan päivänä 1006. Eläessään hän perusti useita luostareita ja löi ritareiksi useita Giandonati, Pulci, Nerli, Bella ym. sukujen jäseniä, jotka kaikki hänen tahdostaan kantoivat hänen vaakunaansa.—»Se joka kansanpuolueeseen kallistuu» on Giano della Bella, joka 1293 sai aikaan suuren

mullistuksen Firenzen sisäisessä elämässä ja ajettiin maanpakoon. Hänen vaakunakilpeään kiersi muista erotukseksi kultainen reunus.

[215] Borgo Santi Apostolin kaupunginosa olisi rauhallisempi, jolleivät Gualterottit ja Importunit, jotka olivat sen vanhoja asujia, olisi saaneet uusia naapureita Amadein suvusta. Vaikka suku olikin arvossapidetty se aiheutti guelfi- ja ghibelliinipuolueiden synnyn nuoren Buondelmonten murhan johdosta. Murha tapahtui Marsin patsaan juurella Ponte Vecchiolla.—Ema on pieni, Greve-laaksossa juokseva joki, johon Buondelmonte oli hukkuu tullessaan ensi kertaa Firenzeen.

[216] »Kukka Firenzen» = valkoinen lilja Firenzen vanhassa vaakunassa.

17. laulu

[217] Kun Phaeton kuuli Epaphoksen, Jupiterin ja Ion pojan väittävän, ettei hän ollut auringonjumalan poika, hän riensi heti äitinsä Klymenen luo saadakseen kuulla totuuden. (Ovidius). Onnettomuus, joka Phaetonia kohtasi kun hän sai päivän vaunut ohjattavakseen, lienee se syy, joka saa isät vastahakoisiksi täyttämään lastensa kaikkia toiveita.

[218] »Tajuten pisteen» = Jumalan, joka näkee menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden.—Cacciaguida vetoaa geometriaan, koska se (Danten muk.) on varmuuden korkein aste, »scienza senza macula d'errore e certissima per se» (*Convito* II: 14).

[219] Ks. XV laulu, s. 7.

[220] »Arvoituksin» = oraakkeliin yms. vastauksin.

[221] Kun Hippolytus, Theseuksen poika oli hyljätty äitipuolensa rakkaudentunnustuksen, tämä väitti pojan isälle, että Hippolytus oli rakastunut häneen ja tahtonut vietellä hänet, jonka vuoksi Theseus karkoitti poikansa Ateenasta (Ovidius).

[222] Rooman paavillisessa hovissa, jossa simonia kukoistaa, ja siellä varsinkin paavi Bonifacius VIII, joka tietävästi oli Danten verivihollinen.

[223] »Seura huono» = Danten onnettomuustoverit (600 »valkoista» ja ghibelliiniä), jotka suurimmaksi osaksi olivat itsekkäitä ja halpamaisia, vailla sitä ylevää maailmankatsomusta, joka Danielia oli. Nämä tekivät kolme eri yritystä palata takaisin Firenzeen (Dante otti osaa ainakin yhteen), ja nämä yritykset, joskin ne olivat hyvin suunniteltuja, suoritettiin niin päättömästi ja raukkamaisesti, että ne herättivät vain inhoa Dantessa. Siksi oli hänelle kunniaksi, että hän oli ollut »oma puolueensa».

[224] »Suuri Lombardialainen» on todennäköisesti eräs kuuluisan Della Scalan (Scaliger) suvun jäsen, Bartolomeo, Alberto della Scalan poika ja hänen jälkeensä Veronan herra (1301-1304)—suvun vaakunassa oli porras (scala) ja keisarill. kotka. Alberton toinen poika, Gan Grande (synt. 1291) oli lahjakas ja kunnostautui sotaisissa toimissa, niin että Dante usein ennustaa hänestä ghibelliinien nimen ja Pohjois-Italian keisarivallan uudistajaa. Tultuaan Veronan herraksi (1312-1329), jona hän ei enää kaivannut rikkauksia eikä kaihtanut vaivoja, hän auttoi keisari Henrik VII:n tuloa Italiaan (kruunattiin 1312). Henrikiä tuki näennäisesti paavi Klemens V »Gascognelainen»—mutta toisaalta tämä suosi Napolin kuningasta Robertia ja guelfeja, jotka vastustivat Henrikiä.

[225] »Nää paulat jne.» = Aika, jolloin Dante karkoitetaan maanpakoon on koittava parin vuoden kuluttua.

[226] Dante on epätietoinen, tuleeko hänen antautua alttiiksi aikalaistensa vihalle ilmaisemalla kaiken mitä oli kirjoittanut ja oli aikeessa kirjoittaa aikansa huomattavimmista henkilöistä, vaiko kadottaa maineensa jälkimaailman edessä salaamalla kaikki.

18. laulu

[227] »Pyhä sielu» = Cacciaguida.

[228] Cacciaguida puhuu viimeisen kerran.—Puu on paratiisin vertauskuva; sen ylimmässä osassa, Empyreumissa on Jumala, joka jakaa sille armoaan, ja se kantaa hedelmiä, so. sieluja, joita se ei koskaan kadota.

[229] Renouard ja Vilhelm, sankareita ja aseveikkoja muinaisranskalaisissa eepisissä lauluissa (*chansons de geste*), jotka ovat kootut yhteen nimellä »La Geste de Guillaume». Molemmat taistelivat kristinopin puolesta pakanoita vastaan ja kuolivat munkkeina (Vilhelm, Orangen kreivi v. 812).—Robert Guiscard valloitti Apulian ja Kalabrian ei-kristityiltä ja taisteli menestyksellä Saksan keisaria Henrik IV vastaan. Kuoli 1085.—Bouillonin herttua Gottfrid, ensimmäisen ristiretken johtaja, kuoli Jerusalemin

[230] Dante ja Beatrice ovat tulleet kuudenteen l. Jupiterin taivaaseen. Siellä oleskelevat niiden sielut, jotka maan päällä ovat hallinneet ja tuominneet oikeudenmukaisesti.

[231] »Kieltäin omaani»—latinaa (ks. al.), koska italia oli latinan tytärkieli.

[232] Kerta kerralta sielut järjestäytyvät kirjaimiksi lauseeseen *Diligite iustitiam, qui iudicatis terram* (= Rakastakaa oikeutta te, jotka tuomitsette maanpäällä. Viisauden kirja 1:1). Kirjaimet on ajateltava goottilaisiksi alkukirjaimiksi. M:n muodostaa kaksi sisäänpäin kaareutuvaa viivaa, jotka lähtevät niiden keskellä olevan suoran kärjestä. Tähän kärkeen asettuivat Empyreumista tulleet sielut muodostaen firenzeläisen liljan ja muut sielut täydentävät sitten kuvion keisarilliseksi kotkaksi, joka on keisarikunnan vertauskuva ja lain ja oikeuden edustaja maan päällä.

[233] Viittaa erääseen entisaikaan yleiseen ital. kansantapaan: lyötiin yhteen palavia puita tai kekäleitä, jolloin kipinät lensivät ja ennustettiin esim.: »Niin paljon lampaita, niin paljon porsaita, niin paljon kultafloriineja kuin on näitä kipinöitä!» (Lana).

[234] »Savu» = paheet, jotka tahraavat oikeutta, erit. Rooman paavillinen hovi, jota Dante pitää aikansa moraalisen ja poliittisen turmeltuneisuuden ensisijaisena syynä.—»Temppelissä», vrt. Matt. ev. 21:12 seur.

[235] Nyt käydään sotaa pannaanjulistuksilla ja interdikteillä. Ne riistävät kristityiltä armon välikappaleiden käytön, joita Jumala ei kiellä keltään.

[236] Tarkoittaa erityisesti paavi Johannes XXII:a (kotoisin Cahorsista, valittiin paaviksi 1316, kuoli 1334), jonka hallitus oli kokonainen sarja pannaanjulistuksia ja takaisinkutsuja rahallisen voiton vuoksi.

[237] »Joka yksin elää tahtoi»—Johannes Kastaja, joka eli erämaassa (ks. Luukk. ev. 1:80) ja jonka poikkihakattu pää kannettiin lautasella Herodiaan tyttarelle palkinnoksi tämän tanssista Herodeksen edessä (ks. Matt. ev. 14:12; Mark. ev. 14-28). Mutta Johannes Kastajan kuva oli myös firenzeläisissä kultarahoissa ja siksi paavi Johannes rakasti häntä, mutta Pietaria (»Kalastajaa») ja Paavalia hän ei tuntenut.

19. laulu

[238] »Kaunis kuva» = kotka, sama kuin edell. laulussa.

[239] Kotkan jälkeensä jättämä muisto olivat ne monet viisaat ja oikeutta rakastavat roomalaiset hallitsijat, joiden ylistämisestä oli tullut kaunopuhujien kulunut aihe—kuitenkin vain harvat seurasivat hallitsijoiden esimerkkiä.

[240] »Toiseen valtapiiriin» = Venustaivaan Troneihin.

[241] »Ensi Ylväs» = Lucifer. Vrt. myös Parat. XXIX.

[242] Kotkan sanojen tarkoituksena on näyttää, että ihmiset ovat kyvyttömiä näkemään Jumalan oikeuden pohjaan saakka ja ettei heidän pitäisi mitata omalla rajoitetulla älyllään Jumalan päätöksiä. Vrt. Kirj. Roomal. 10:14; 11:33.

[243] Kotka ratkaisee Danten epäilyn, joka koski hyveellisten pakanain sulkemista pois autuudesta.

[244] Sielut asettuivat jälleen hiljaa paikoilleen keisarikotkan eri osissa.

[245] Vrt. Matt. ev. 7:21-22.

[246] »Afrikankin kansat» = pakanakansat yleensä, jotka viimeisellä tuomiolla voivat tuottaa häpeää nimikristityille. Samassa mielessä Dante saattaa Persian tuomitsemaan keinoja kristittyjä kuninkaita.

[247] Esimerkkinä huonoista hallitsijoista, joiden teot merkitään Jumalan tuomiokirjaan Dante mainitsee seuraavat: Itävallan keisari Albert I, joka mm. valloitti ja julmasti hävitti Böömin kuningaskunnan (1304).—Filip Kaunis, jota alamaiset vihasivat, koska hän oli väärentänyt rahan alentamalla sen arvon. Kuoli Danten kertomalla tavalla 1314 (ks. Kiirast. VII ja XX).

Säkeet:

Näkyvä korska on se vallanhimo, mi miehet Englannin, Skotlannin huumaa, niin ettei maissaan toisiaan ne kärsi.

viittaavat Englannin kuninkaan Edvard II:n (?) ja Skotlannin kuninkaan välisiin sotiin, joilla kumpikin

tahtoi laajentaa maatansa toisen vahingoksi.—Espanjan kuningas Ferdinand IV (1285-1312).—Böömin kuningas Venzel (Venceslav) IV.—»Jerusalem Rampa» = Napolin kuningas Kaarle II, joka samoinkuin kaikki Napolin kuninkaat käytti arvonimeä »Jerusalem kuningas». Dante arvosti hänen hyvät ominaisuutensa roomalaisella ykkösellä, mutta huonot tuhannen numerolla (M):—

Säkeet:

Näkyvä tuon on itaruus ja halpuus, mi hallitsee nyt tulisaarta, missä Ankises päätti päivät pitkän ijän;

tarvoittavat Sisilian (»tulisaaren», jossa Ankises, Aineaan poika, kuoli) hallitsija Fredrik II:ta. Hänen veljensä Jakob II Aragonialainen ja setänsä Mallorcan kuningas Jakob (1243-1311), joka (Ottimon muk.) »näytti huonon asekuuntoisuutensa luovuttaessaan veljelleen (Pietari III:lle) saaren (Mallorcan), jonka tämä sitten armosta antoi hänelle takaisin».—Portugalin kuningas Dionysos Agricola (1279-1325). Häneen samoinkuin Norjan kuninkaaseen Haakon V:een (1299-1319) lienee Dante puutteellisesti perehtynyt.—Rascian herra = Stefanus Urosius I, joka hallitsi Bosniaa ja sitä osaa Itä-Serbiaa, jonka lävitse virtaa Rasca-joki. Hänen sanotaan väärentäneen Venetsian rahaa (*Matapane*) käyttämällä aliarvoista metallia.—Unkarilla oli ollut huonoja hallitsijoita aina Andreas III:een (1290-1301) asti, joka oli viimeinen pyhän Stefanin vanhaa kuningassukua. Häntä seurasi Anjoun Kaarle Robert.—Navarran Johanna (synt. 1271), joka 1284 meni naimisiin Filip Kauniin kanssa, mutta hallitsi senkin jälkeen itsenäisesti valtakuntaansa. Hänen kuoltuaan (1304), jolloin hänen poikansa Ludvig tuli Ranskan kuninkaaksi (Ludvig X), yhdistettiin Navarra Ranskan kruunuun.—Kyproksen saarta, jonka tärkeimmät kaupungit olivat Nicosia ja Famagusta, hallitsi huonosti Henrik II Lusignalainen (1285-1324), joka vietti siveetöntä elämää ja jonka epäiltiin myrkyttäneen oman veljensä. Lusignalaisen hallitus oli siis ilmeisesti enteenä sille, mitä Navarra voi odottaa Ranskalta.

20. laulu

[248] = Jupiterin taivaan.

[249] »Sit osaa jne.»—(silmää = yksikössä, koska kotka näkyi sivukuvana, kuten vaakunoissa ym. oli tavallista.) Sielut, jotka sen muodostavat ovat hyviä ja oikeudenmukaisia hallitsijoita, joista seuraavassa luetellaan muutamia.

[250] = Kuningas David.

[251] = Keisari Trajanus (98-117), joka lohdutti erästä leskeä kostamalla tämän pojan surman. Nyt hän tietää mitä on olla seuraamatta Kristuksen oppia, koska hän omasta kokemuksestaan tuntee paratiisin autuuden ja helvetin tuskat.

[252] = Juudan kuningas Hiskia, joka kuolemansairaana rukoili Jumalaa ja Jumala antoi hänelle 15 vuotta lisää elon aikaa (ks. Kun. kirj. 20:1-11).

[253] = Konstantinus Suuri (274-337). Hän »kreikkalaistui» siirtäessään (324) Rooman keisarillisen istuimen Bysanttiin jättäen siten Rooman paavin huomaan. Nyt hän tietää, että tämä teko ei ollut hänelle vahingoksi, sillä Jumala näkee hyvän tarkoituksen olivatpa seuraukset miten turmiolliset tahansa.

[254] = Vilhelm II Hyvä, Sisilian ja Capulian kuningas (synt. 1154, kuol. 1189). Historioitsijat ylistävät häntä viisaaksi ja maineikkaaksi ruhtinaaksi, jota hänen molemmat kansansa suuresti rakastivat. Nyt ne surevat kehnojen hallitsijoittensa, Kaarlen, »Jerusalem Ramman», ja Fredrik Aragonialaisen tähden.

[255] Troijan Rifeus, kreikkalainen sankari, jonka Vergilius sanoo kaatuneen Troijan valloituksessa ja lausuu hänestä (*Aeneis* II 426-427): »iustissimus unus Qui fuit in Teucris et servantissimus aequi». Hänen kääntymyksestään ks. jäljempänä 9 säettä, jotka alkavat Kautt' armon.

[256] »*Regnum coelorum* jne.»—Evankeliumin sanat (Matt. 11:12), jotka Dante on ottanut Vulgatasta: »*Regnum coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud*» = Taivaan valtakunta kärsii väkivallasta ja väkivaltaiset tempaavat sen itselleen.

[257] = Keisari Trajanus ja Rifeus, joista jälkimmäinen kuoli ennen, edellinen jälkeen Kristuksen syntymän.

[258] Tarina kertoo, että pyhä Gregorius, rukoili palavasti Trajanuksen oikeuden työstä kuoltuaan, että Jumala antaisi hänelle ikuisen autuuden. Keisarin kerrotaan sitten palanneen helvetistä maalliseen ruumiiseensa ja ottaneen kasteen, joten hän oli arvokas otettavaksi autuaitten joukkoon.

[259] Mikään perimätieto tms. ei ole antanut Dantelle aihetta asettaa Rifeusta pelastettujen joukkoon,

vaan se on hänen omaa keksintöään, hän tahtoi ehkä sillä antaa esimerkin Raamatun pakanoita koskevista kirjoituksista (esim. Hesek. 18:27-28) tai myös Tuomas Akvinolaisen opista (*Summa theol.*).—Kasteen korvasivat Rifeukselle usko, toivoja rakkaus («kolme naista»), jotka Dante oli nähnyt personoituina Kirkon vaunujen oikeanpuolisessa pyörässä.

[260] = Trajanus ja Rifeus.

21. laulu

[261] Semele pyysi kerran Junon neuvosta, että hän saisi nähdä Jupiterin täydessä loistossaan. Jumala täytti hänen toiveensa, mutta silloin salama iski häneen ja poltti hänet tuhkaksi.

[262] Seitsemäs soihtu on Saturnus, jossa pyhain mietiskelijäin sielut oleskelevat ja joka tällä haavaa oli Leijonan tähtimerkissä. Astrologit pitivät Saturnusta kylmänä taivaankappaleena; Leijonan suuremman lämmön vaikutuksesta se oli nyt lauhkea.

[263] »Kristallissa» = Saturnus-taivaassa, joka on saanut nimensä Kreetan kuninkaan Saturnuksen mukaan, joka hallitsi maailmaa ns. »Kultaisella aikakaudella».

[264] Nämä portaat, jotka kuvannollisesti esittävät mietiskelevien sielujen kohoamista Jumalan tykö, ovat samat kuin seuraavassa laulussa mainitut Jaakobin portaat (ks. Moos. 28:12).

[265] »Mut hän jne.» = Beatrice.

[266] »Syystä siitä», ks. alk. säk. »Jos nyt ma hymyilisin...»

[267] Vastaukseksi Danten kysymykseen sielu selittää, ettei hänen ylemmyytensä rakkaudessa saanut häntä lähestymään Dantea vaan ainoastaan se velvollisuus, joka oli tullut hänen osalleen Jumalan »ikisäätämyksessä».

[268] Pier Damiano, joka tässä puhuu, syntyi n. 1007 köyhistä vanhemmista. Häntä kasvatti aluksi veli Damiano, jonka kunniaksi hän käytti nimeä *Petrus Damiani*. Päätettyään opintonsa Parmassa ja Ravennassa hän toimi itse opettajana suurella menestyksellä, mutta vetäytyi 30 vuoden ikäisenä maailmasta ja meni Fonte Avellanin luostariin (Catria-vuoren rinteellä), jonka apotiksi hänet valittiin. Tässä toimessaan hän teki tärkeitä palveluksia useille paaveille, niin että hänet 1058 nimitettiin Ostian kardinaali-piispaksi, jonka arvon hän hyvin vastahakoisesti otti vastaan. Hän sovitti mm. Rooman ja Milanon kirkon välit. Sitten hän palasi jälleen luostariin (Sta Maria Ravennassa), eli yksinkertaisena munkkina ja nöyryydestä kutsui itseään Pietari Syntiseksi (*Petrus peccator*). Kuoli Faenzassa 1072, jättäen jälkeensä useita uskontoa käsitteleviä teoksia.

[269] Cephas (Keefas), nimi, jonka Kristus antoi Simonille; merkitsee samaa kuin Petrus (Pietari) = kivi, kallio.—Pyhän Hengen astia on apostoli Paavali, *Vas electionis*.

[270] Damiano syyttää pappeja ja kirkonmiehiä, jotka ylellisyydessä olivat tulleet niin lihaviksi, etteivät voineet omin neuvoin liikkua ja käyttivät kaapuja, niin pitkiä ja väljiä, että niihin mahtui sekä mies että hevonen («*due bestie*»).

[271] Sielut huusivat kosta Kirkon turmelijoille ja eritoten Bonifacius VIII:lle, kuten Beatrice seuraavassa laulussa selittää:

Tajunnut jos sen rukoukset oisit, sa tietäisit jo Herran koston, jonka näkevä olet ennen kuolematas.

22. laulu

[272] Vrt. edell. laulu:

»Jos nyt ma hymyilisin, vois sun käydä kuin kerran Semelen, mi tuhkaks paloi.[261]

sekä

Ja lausu, miks ei tässä taivahassa soi Paratiisin sulosoinnut, jotka niin hartahina alemmissa helkkää.»

»Sun kuulos kuolevaisen on kuin näkö», hän vastas; »syystä siitä ei soi laulu, mist' ei myös hymyile Beatrice täällä...»

[273] Puhuja on Benediktus Nursialainen, benediktiinimunkkikunnan perustaja. Hän syntyi 480 ja pakeni jo nuorena maailmasta, vetäytyen erääseen luostariin lähellä Subiacoa, jossa saavutti

kuuluisuutta pyhyydellään. V. 529 hän perusti Monte Cassinon luostarin, jolla samalla laski perustuksen länsimaiden ensimmäiselle uskonnolliselle veljeskunnalle. Kuoli tässä luostarissa v. 543.

[274] Monte Cassinolla oli pakana-ajoista lähtien ollut Apollolle pyhitetty temppeli, jossa kävi varsinkin 6:nnessä vuosisadalla paljon kansaa uskontoaan harjoittamassa.

[275] Macarius—kolmesta samannimisestä luultavimmin ns. Macarius Aleksandrialainen, pyhän Antoniuksen oppilas. Oli innokkaimpia luostari-elämän edistäjiä Itämailla. Kuoli 401.—Pyhä Romualdus, synt. Ravennassa 956, perusti n. 1018 kuuluisan Camaldoli-luostarin Toskanaan ja kuoli kuuluisana pyhydestään ja ihmeistään v. 1027.

[276] »Kasvot paljahina» = ilman jumalallista valoa.—»Viime taivaassa» = Empyreumissa, ks. Parat. XXXI-XXXII.

[277] Pyhä Benediktus valittaa veljeskuntansa rappeutumista samoinkuin Pyhä Dominikus ja Fransiskus Assisilainen ovat tehneet: hänen luostarisääntönsä ovat nyt vain nimeksi olemassa; niiden kopioiminen on hyödytöntä paperin haaskausta. Munkkien päät ovat täynnä pahoja ajatuksia ja turmeltuneita pyyteitä. Kirkon tuloja, jotka kuuluvat köyhille, käytetään väärin. (Niinpä eräässä paavi Aleksanteri III:n dekreetaalissa sanotaan: »Quod monachi, abbates et priores accipiunt, gravius est usura»). Pietarin ja Fransiskusuksen ohjeita ei seurata jne. Tässäkin tapauksessa voi kuitenkin Luoja tulla avuksi, Hän, joka on tehnyt paljon suurempia ihmeitä.

[278] Tässä runoilija viimeisen kerran kääntyy suoranaisesti lukijan puoleen kuin jättäen hänelle hyvästi ennenkuin ryhtyy käsittelemään runoelmansa ylevintä osaa.—Dante ja Beatrice ovat nyt saapuneet kahdeksanteen l. Kiintotähtien taivaaseen ja siellä Kaksosten tähtisikermään. Kun aurinko keski-ajan astronomien mukaan, saapuu tähän tähtimerkkiin n. 20 p:nä toukokuuta, täytyy siis Danten syntymäpäivän langeta tämän kuun viimeiselle kymmeniselle. Kaksosia sanoivat astrologit sellaiseksi tähtikuvioksi, jonka vaikutuksen alaisina tiedemiehet, runoilijat ja ennustajat syntyvät maailmaan.

[279] »Latonan tytär» = Kuu (ks. Parat. II).

[280] Hyperionin poika on Aurinko; sen lähistöllä ovat Merkurius (jonka äiti on Maia) ja Venus (jonka äiti on Dione).

[281] Jupiter kiertää (poikaansa) Marsia ja (isäänsä) Saturnusta lauhduttaen edellisen kuumuutta ja jälkimmäisen kylmyyttä.

[282] »Se soppi jne.» = Maa, jonka omistusoikeudesta kiistellään. Vrt. Seneca: »Punctum est in quo bellatis.»

23. laulu

[283] = Meridiaaniin, jossa aurinko on korkeimmillaan.

[284] = Se iäinen kunnia, jonka autuaat ansaitsevat kääntämällä hyvään luonnolliset taipumukset, joihin taivaat vaikuttavat (Casini).

[285] Trivia = Diana, kuunjumalatar.—Immet iäiset ovat tähtiä.

[286] »näin Päivän» = Kristuksen, autuaiden sielujen (»tuikkehen») yläpuolella. Samaa tarkoittaa »olento valoisa».

[287] Vrt. I Kor. kirj. 1:24.

[288] Ks. selitystä edellä alk. »Kaikki seikat keskenänsä...»

[289] Polyhymnia = Muusa, joka edusti lyyrillistä runoutta.

[290] »Ruusu» = Neitsyt Maria, *rosa mystica* katolisen kirkon litanioissa.—Liljat = apostolit, jotka kääntävät ihmisiä Kristuksen uskoon.

[291] »Kukan kauniin nimi» = Maria, joka Kristuksen kadottua Empyreumiin on nyt kirkkain valo. Myöhemmin hän esiintyy nimillä »kirkas tähti»:

Kumpaankin silmäni kun kuvautunut ol' laatu ynnä koko tähden kirkkaan, mi voittaa sielläi niinkuin voitti täällä,

vrt. katol. kirkon tervehdyshymni »Ave mari stella, Dei mater alma» ja »Safiiri»:

tuon verrattuna lauluun luutun, jolla safiri se nyt päänsä seppelöitsi jost' taivaan kirkkaan

on safiri-sini.

[292] »Soihtu pieni» = Arkkienkeli Gabriel, joka kuten ennen maan päällä niin nytkin ylistää laulullaan Neitsyt Mariaa.

[293] »Kuningasmantteli» = Yhdeksäs taivas I. Primum mobile, joka ulottuu kaikkien kahdeksan taivaan ympäri, jotka taivaat vaikuttavat välittömästi ihmisten maailmaan; samalla se on lähinnä Empyreumia, Jumalan istuinta.

[294] Dante ei voinut enää nähdä Mariaa, joka nousi Kristuksen luo Empyreumiin.

[295] »*Regina coeli*» = Taivaan kuningatar, erään katol. kirkkohymnin alkusanat.

[296] Babylonin vankeudessa halveksivat autuaat sielut kultaa ja rikkauksia voidakseen kaikki kärsimykset kestämillä saavuttaa aarteiden taivaassa.

[297] = Apostoli Pietari. Vrt. Matt. ev. 16:19.

24. laulu

[298] Vrt. Ilmest. kirj. 19:9: »Autuaita ovat ne, jotka ovat kutsutut Karitsan hääaterialle.»

[299] Kauneimmat liekkijoukosta olivat apostolit ja loistavin niistä Pietari.—Kolme kierrosta Beatricen ympäri

(Ja kolme kertaa ympäri Beatricen se kiersi, laulaen niin tenhoovasti, sit' ettei mielikuvitus voi todistaa.)

merkitsee pyhää Kolminaisuutta taikka kolmea kristillistä hyvettä.

[300] Kuva on otettu maalaustaiteesta. Benvenuto da Imola selittää mm.: »Huomaa, että kun maalari tahtoo kuvata laskoksia kankaalle, hänen ei pidä käyttää eloisaa (räikeää) väriä, vaan himmeämpää kuin itse kankaan väri; samoin ei runoilija kyllin hienojen sointujen ja ajatusten puutteessa pysty kuvailemaan apostolien laulua.»

[301] Ks. Matt. ev. 14:28-33.

[302] Alkutekstissä oleva *baccelliere* (lat. *baccalarius*) nimi voitaneen suomessa hyvin korvata teini-nimellä (lat. *dia conus*), koska kysymys on keskiaikaisen akatemian (erit. pappis-) oppilaasta. Danten säkeisiin nähden huomauttaa Casini: »Onnistunut vertaus on otettu keskiajan filosofisista ja teologisista kouluista, joissa oppi-isän (*maestro*) oli tapana esittää istuimeltaan kysymykset, joita sitten pohdittiin (*approvare*) läsnäolevien tohtorien, baccellierien ja oppilasten välillä, ja sitten kun jokaista kysymystä oli pohdittu esitti oppi-isä sen jonakin toisena päivänä todistuksineen *pro et contra*, ja lausui lopuksi oman mielipiteensä (*terminare*)». Eräiden mukaan Dante viittaa erityisesti ns. *Disputatio tentativa* -tutkintoon, johon Pariisin yliopiston jumaluusopillisen tiedekunnan jäsenten tuli alistua.

[303] »Veljes rakas» = Apostoli Paavali kirjeessä Hebreal. 11:1: »Mutta usko on luja luottamus siihen mitä toivotaan, vakaumus asioista, jotka eivät näy». Vulgatassa kuuluu sama lause: *est ... fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*, jonka *substantia* ja *argumentum* ovat tuottaneet vaikeuksia sekä Dante-selittäjille että teologeille. Selityksessään Dante seuraa Tuomas Akvinolaisen oppia.

[304] = Vanha ja uusi Testamentti.

[305] Ks. Matt. ev. 15:13; Jeremia 2:21.

[306] Dante oli sanonut, että ihmeet olivat takeena Raamatun jumalallisesta alkuperästä. Mikä vakuuttaa hänelle elleivät juuri Raamatun kirjat, että nämä ihmeet todellakin ovat tapahtuneet? Jollei hänellä ole muuta tukea on hänen todistuksensa pelkkä kehätodistus.— Vastauksensa Dante on saanut kirkko-isiltä ja jumaluusoppineilta, jotka ovat sitä usein käyttäneet.

[307] Dante nojautuu nähtävästi Johanneksen ev. 20:3-10. Pietari ja Johannes juoksivat kumpikin Jeesuksen haudalle. Johannes saapui ensin, mutta ei mennyt sisälle... Pietari tuli perille myöhemmin, mutta astui heti sisälle hautaan, ja voitti siten Johanneksen uskonvoimassa.— Myöskin teoksessaan *De Monarchia* (III. 9) Dante käsittelee tätä Raamatun kohtaa.

[308] = Vanhan Testamentin kautta. Vrt. ev. 24:44.

25. laulu

[309] Ennen kuin ryhtyy käsittelemään korkeinta toivoa, jonka esineenä on Paratiisin autuus, Danten mielen valtaa hetkeksi maallinen isänmaa, Firenze («lammashuone»), jonne hän maanpaostaan toivoo palaavansa »pyhän laulunsa ansiosta»—*Commediansa*, joka juuri oli valmistumaisillaan. Hän palaisi sinne kypsyneenä, ei enää häilyvän maallisen rakkauden, vaan ylevien sekä maallisten että taivaallisten seikkojen laulajana, ja saisi kauniissa kastekappelissaan (San Giovanni Firenzessä) laakeriseppeleen otsalleen—turha toivo, sillä parhaiksi viimeistelyään *Commediansa* hän kuoli kaukana rakkaasta ja sorretusta Firenzestään.

[310] Ks. edell. laulun kolme viimeistä säettä.

[311] »Valo toinen jne.»—Apostoli Jaakob. Hänen pyhättönsä Compostelassa Galiciassa (Espanjassa), jonne hänen ruumiinsa legendan mukaan oli haudattu, oli hyvin suosittu pyhiinvaelluspaikka keskiajalla.—Samasta kehästä oli aikaisemmin tullut pyhä Pietari.

[312] Viittaavat luultavasti Jaakobin kirj. 1:5 tai 1:17: »Jokainen hyvä anti ja jokainen täydellinen lahja tulee ylhäältä, valojen isältä...» Dante näyttää sekoittavan molemmat Jaakob-nimiset apostolit: yllämainitun kirjeen kirjoittajana pidetään Jaakob »pienempää», kun taas kysymyksessä oleva Espanjan suojeluspyhimys oli Jaakob »suurempi».— Muutamat jumaluusoppineet otaksuvat selittäessään Kristuksen kirkastusta sekä muita ihmeitä, joita näkemään hän halusi ainoastaan Pietarin, Jaakobin ja Johanneksen, että nämä merkitsevät kolmea kristillistä hyvettä: usko = Pietari, toivo = Jaakob ja rakkaus = Johannes. (Casini.)

[313] Kukkulat ovat molemmat apostolit, joiden valo äsken oli ollut Danten silmille liian kirkas. Sanamuoto muistuttaa Psalm. 121:1.

[314] »Keisarimme» = Jumala. Johdonmukaisesti Dante antaa pyhimyksille nimen uskotut (*conti*) ja Jumalan istuimelle pyhin pylvästö (*aula piu segreta*).

[315] Aurinko, josta autuaat lukevat kaiken, on Jumala.

[316] Egypti, Raamatun kirjoissa maallisen (inhan) elämän vertauskuva.—Jerusalem = taivaallinen Hovi.

[317] »Kaks seikkaa muuta» = Toivon olemus ja alkuperä.

[318] Toivonsa määritelmäksi Dante kääntää Pietari Lombardialaisen (*Sententiae* III 26): »Spes est certa expectatio futurae beatudines, veniens ex Dei gratia et ex meritis praecedentibus». Hänen toivonsa lähteenä on ilmestys: hänelle ovat antaneet sen Pyhän Raamatun kirjat («moni tähti») ja ennen kaikkea Davidin psalmi (ks. Psalm. 9:11. Vulgatan muk. »Sperent in te qui noverunt nomen tuum»). Jaakobin kirje, jonka hän ottaa vakuudekseen, ei ensi aluksi näytä erikoisesti koskettelevan toivoa, mutta muutamat kohdat (es. 1:12; 2:5; 4:8 jne.) voivat kuitenkin lujittaa sitä uskovan sydämessä (Casini).

[319] »Voitonpalmu» = marttyyriuden vertauskuva.

[320] Ne Raamatun kohdat, jotka ovat Dantelle erikoisesti olleet mielessä, ovat Jesaja 61:7 ja Joh. Ilm. 7:9. Dante siteeraa tietenkin Vulgataa ja tarkoittaa kaksospuulla tällöin sekä sielun että ruumiin autuutta.

[321] »L liekki kirkas» = Apostoli Johannes.—Kun talvella aurinko on Kauriin tähtikuvassa, näyttäytyy yön taivaalla Kravun tähtimerkki; jos tässä silloin olisi tähti niin loistava kuin pyhä Johannes, olisi ainaista päivää kokonaisen kuukauden ajan (joulukuun puolivälistä tammikuun puoliväliin).

[322] Beatricen sanat, joilla hän kuvaa apost. Johannesta, viittaavat Joh. ev. 13:23; 27:20, joissa Johanneksen kerrotaan nojanneen Jeesuksen rintaa vasten, sekä ib. 19:26-29, jossa hänet valittiin Neitsyeen pojan sijaiseksi.—Pelikaani oli suosittu vertauskuva Kristuksesta, koska sen arveltiin elättävän poikasiaan omalla verellään. (Vrt. myös Psalt. 102:7).

[323] Dante oli teroittanut katsettaan nähdäkseen oliko Johannesella todellakin sekä sielu että ruumis, koska keskiajalla uskottiin, ettei hän ollut kuollut vaan noussut taivaaseen sellaisena kuin eli maan päällä. Apostoli vakuuttaa nyt, että hänen ruumiinsa makaa maassa, sillä taivaaseen ei ole päästetty yhtään ruumiillista luontoa, paitsi Kristuksen ja Neitsyt Marian jotka nousivat Emyreumiin.

[324] Apostoli Johanneksen valo oli sokaissut Danten.

26. laulu

[325] Apostoli Johannes.

[326] Ananias paransi Saulin panemalla kätensä hänen päälleen (ks. Apost. teot 9:10-22.)

[327] Hyvyys = Jumala, on Danten kaiken rakkauden kohde. Kirja merkinnee koko luomakuntaa, joka on Jumalan rakkauden teos ja jossa tämä rakkaus ilmenee heikompana tai voimakkaampana (Vrt. Parat. I).

[328] = Mikä on saanut sinut rakastamaan Jumalaa? Kaksi vaikutinta Dante luettelee: filosofia («järjen syyt»), joka näyttää, että kaikki luotu tähtää hyvään, ja korkeimpaan hyvään, joka on Jumala sekä Jumalan auktoriteetti («arvovalta»), joka ilmenee Raamatun kirjoissa.

[329] Selittäjät ovat eri mieltä siitä, ketä Dante tarkoittaa; luultavimmin Aristotelesta, vaikka monet muutkin hänen jälkeensä ovat lausuneet saman mielipiteen.—Iäiset substanssit = enkelit ja ihmissielut.

[330] Ks. 2 Moos. kirj. 33:19.

[331] = Apostoli Johannes Ilmestyskirjassaan (erit. 21, 22). Mahdollisesti tarkoitetaan myös Joh. ev. I, mutta edellistä puoltaa mm. alempana esiintyvä nimitys »Kristus-kotka», jota käytetään Johanneksesta juuri Ilmestyskirjan tähden.

[332] Järkisyiden ja pyhän Raamatun lisäksi ovat Danten rakkauteen vaikuttaneet maailman luominen, hänen oma syntymänsä, Kristuksen uhrikuolema sekä ikuinen autuus.

[333] »Kertomani tiedon», sen että Jumala on korkein hyvä.

[334] »Lehdet» = ihmiset.—Ikuinen Viljelijä = Jumala (Vrt. Joh. ev. 15:1: »Minä olen se tosi viinipuu, ja Isäni on viinitarhuri»).

[335] »Pyhä, pyhä, pyhä!» = Alkusanat lauluun Joh. Ilm. 4:8 tai Jesaja 6:3 («Pyhä, pyhä, pyhä on Herra Sebaot, koko maa on täynnä hänen kunniaansa.»)

[336] »Ensi sielu» = Aatami.

[337] Aatami, joka näkee Danten ajatukset Jumalassa vastaa Danten kysymyksiin: Kuinka monta vuotta on kulunut ensimmäisen ihmisen luomisesta? Kuinka kauan hän viipyi maallisessa paratiisissa? Mikä oli ensi synnin todellinen laatu? Mitä kieltä Aatami puhui?

[338] Aatamin vastaus Danten kolmanteen kysymykseen nojautuu Tuomas Akvinolaisen oppiin. Syntiä ei ollut hedelmän syöminen vaan halu hankkia henkistä hyvää yli sallitun määrän, »tulla Jumalan kaltaiseksi».

[339] Aatami oli viettänyt Limbuksessa, helvetin esipihassa, 4302 vuotta ennenkuin Kristus vapautti hänet sieltä ja oli nähnyt auringon 930 kertaa kiertävän eläinradan kaikkien tähtimerkkien lävitse, so. viettänyt 930 vuotta maan päällä. Maailman luomisesta siihen asti, jolloin Kristus kuoli ja astui alas kuolonvaltakuntaan, oli siis kulunut 5232 vuotta.

[340] = Babelin tornin rakentaminen.

[341] Ennen Aatamin kuolemaa Jumalaa kutsuttiin I:ksi, joka kirjain on käsitettävä muinaiseksi Jumalan vertauskuvaksi pikemmin kuin hebrealaisen jumalannimen, Jehovah, alkukirjaimeksi. Sitä seurasi Jumalan nimenä *Eli* (l. El), joka samalla merkitsi hebrean kielen syntyä. Tätä kieltä oli Dante ensin (*De vulg. Eloq.*) pitänyt Aatamin kielenä, joka sitten oli säilynyt muuttumattomana tuolla kansalla. Nyt Dante kumoaa tämän mielipiteensä.

[342] Maallisessa paratiisissa antaa Dante Aatamin viipyä luomispäivänsä ensimmäisestä tunnista seitsemänteen tuntiin.

27. laulu

[343] »Soihtua nuo neljä» = kolme apostolia ja Aatami; ensin tuli Pietari.

[344] Jupiter oli väriltään valkea, Mars verrattain punainen. Pietari muutti väriään punastuessaan vihasta, kuten seuraavassa nähdään.

[345] Tässä Pietari alkaa ankaran nuhdesaarnan Rooman paaveja vastaan. Näissä säkeissä syytös kohdistuu Bonifacius VIII:een, jos rajoitutaan runoilijan aikaan, jolloin runoilija vaelteli henkimaailmassa (v. 1300), mutta Johannes XXII:een, jos siirrytään siihen aikaan, jolloin Dante kirjoitti »Paratiisiin» (mikä tapahtui paljon myöhemmin).—Paavin istuin on niin arvottomasti täytetty, että se näyttää vapaalta Kristuksen silmissä ja Rooma (jonne Pietari oli haudattu) oli sellainen synninpesä, että itse Luciferkin helvetissä sille nauraa.

[346] Vrt. Mark. ev. 15:30 ja Luuk. ev. 23:44-45.

[347] »Kristuksen morsian» = kirkko.—Oman aikansa turmeltuneiden paavien vastakohtana (ks. al. s. 19) Dante mainitsee Rooman ensimmäiset paavit, jotka täyttivät arvokkaasti tehtävänsä Pietarin seuraajina. Nämä paavit, jotka kaikki kärsivät marttyyrikuoleman, astuivat perimätietojen mukaan istuimelleen seuraavassa järjestyksessä (vuosiluvut vaihtelevat hiukan eri lähteissä):

V. 29 apostoli Pietari V. 117 Sixtus I » 65 Linus » 142 Pius I » 67 Klemens » 217 Calixtus I
» 77 Klito (Cletus) » 222 Urbanus I.

[348] Viittaavat nähtävästi Viimeiseen tuomioon (ks. Matt. ev. 25:31-34), jossa lampaat ja vuohet erotetaan. Dante tarkoittaa, että paavien asiana ei ollut sekaantua puolueriitoihin suosimaan toista puoluetta ja vihaamaan toista.

[349] = Ei ollut tarkoitus, että avaimia, apostolisen arvovallan vertauskuvia, käytettäisiin puoluemerkkinä kristittyjen sodissa toisia kristittyjä (esim. albigenssejä) vastaan, taikka että pyhän Pietarin kuvalla varustettu leima painettaisiin paavillisiin kirjeisiin, joissa myönnettiin simoniaa palvelevia vapauksia ja etuoikeuksia.

[350] Cahorsit ja Gascognelaiset = paavit Johannes XXII (Cahorsista) ja Klemens V (Gascognesta) sekä heidän suosimansa maanmiehet, jotka olivat päässeet korkeisiin kirkollisiin virkoihin ja nauttivat kaikenlaisia etuoikeuksia.

[351] »Kun sarvi Kauriin jne.» = talvipäivänseisauksen aikana.—Autuaiden sielut (»hiuteet») katoavat ylös Emyreumiin.

[352] »Kuink' kääntynyt sa olet» = Kuinka paljon olet kääntynyt tämän taivaan liikkeen kerällä.

[353] Näiden astronomiseen kieleen puettujen säkeiden tarkoitus on yksinkertaisesti se, että oli kulunut 6 tuntia siitä, kun Dante ensin, keskipäivän aikaan Kaksosten tähtisikermästä katsoi alempia taivaankappaleita. Silloin hän oli Jerusalemin meridiaanilla, kun hän taas nyt oli siirtynyt siitä 90 astetta länteen päin, niin että hän Gibraltarin salmen (Cadizin) kautta näki Atlantin valtameren. Tämän väliajan kuluessa hän oli siirtynyt sen pituisen matkan, minkä ensimmäinen vyöhyke (»clima») muodostaa keskeltä päähän asti, so. sen leikkauspisteestä meridiaanin kanssa lännen horisonttiin saakka l. siis 90 asteen pituisen matkan. Täältä hän näki siis Atlantin valtameren (jolla Odysseus harhaili) sekä Foinikian rannan, josta Jupiter ryösti Europan. Ovidiuksen mukaan Jupiter oli muuttanut itsensä häräksi ja tavattomalla lauhkeudellaan houkuttanut Europan, Foinikian kuninkaan Agenorin tyttären, istumaan selkäänsä ja uinut sitten saaliineen yli ulapan Kreetan saarelle.—Vielä enemmänkin olisi runoilijalle näkynyt Foinikian manteretta ellei ilta olisi hämärtynyt ja rajoittanut näköpiiriä.

[354] »Ledan pesä» = Kaksosten tähtikuva, Kastor ja Pollux; Leda oli saanut lapset Jupiterin kanssa, joka lähestyi häntä joutsenen hahmossa.—Täältä Dante nousee nopeimpaan taivaaseen, Primum mobileen l. kristallitaivaaseen, jossa ajan sekä paikan havaitsemismuodot lakkaavat olemasta.

[355] Kristallitaivaasta alkaa maailman liike kiinteän keskipisteensä maan ympäri.—Tämä taivas on olemassa ainoastaan Jumalan tietoisuudessa, joka on sen »intelligenssi», ts. jossa piilee sitä liikuttava rakkaus ja alempiin taivaisiin vaikuttava voima.

[356] Koska kaikki liike on peräisin kristallitaivaasta (»Ens-Liike») ja koska liike havaitaan ajasta, on ajallakin alkunsa tässä taivaassa.

[357] Yhteys edellisen ja seuraavan puheenaiheen välillä käy selville, kun ottaa huomioon että ahneus oli Danten silmissä se, mikä esti ihmisiä tuntemasta ja tavoittamasta oikeutta ja korkeinta hyvää ja niin syynä maailman onnettomuuksiin. Täten runoilija johtuu surkuttelemaan ja nuhtelemaan niitä, jotka eivät voi päästä näkemään Jumalaa ja tätä jumalallista maailmanjärjestystä, josta hän itse nyt sai nauttia.

[358] »Alituinen sade» = alituiset yllytykset pahaan.

[359] Nuorena poikana vielä noudattaa Kirkon määräyksiä paaston suhteen (keskiviikkona ja perjantaina), mutta vanhemmaksi vartuttuaan hän ne laiminlyö ja syö lihaa paastonakin.

[360] Niistä monista selityksistä, joita näille säkeille on annettu, näyttävät kaksi seuraavaa parhaimmilta: 1) sen tyttärellä, joka antaa aamun ja illan on ymmärrettävä ihmisluontoa ja valkealla (»tummuvalla») iholla nuoruuden viattomuutta; 2) näin tummuu kirkon valkoinen ulkomuoto Jumalan silmissä, so. kirkko, joka alussa oli pyhä ja puhdas on nyt tullut pahaksi ja iljettäväksi Jumalan silmissä (Scartazzini ym.).

[361] Myös keisarillinen istuin on vapaa, koska hallitsija ei välitä Roomasta eikä Italiasta. (Tämä

koskee lähinnä keisari Albert I:tä).

[366] Danten aikana käytännössä oleva juliaaninen ajanlasku synnytti sadannesosan päivän vajauksen jokaista vuotta kohti, yhden päivän jokaista vuosisataa kohti. Danten aikana oli näin syntynyt jo n. 8 päivän vajoaus. Epäkohdan oikaisi vasta v. 1582 paavi Gregorius XIII tunnetulla kalenterillaan.—Danten ennustus (ks. seur. selit.) toteutuisi siis vasta noin 3000 vuoden päästä.

[363] Tämä ennustus tai toivomus on samansuuntainen, minkä runoilija monessa kohdin on lausunut Italian tulevasta vapauttajasta ja parantajasta.

28. laulu

[364] Tämä pieni piste, jonka Dante näkee Beatricen silmissä ja sitten itse taivaassa, on Jumala, jonka ykseyttä ja jakamattomuutta säkeet 13-15 kuvaavat.

[365] Valopisteen ympäri kiersi 9 samankeskistä kehää siten, että pistettä lähinnä olevan vauhti oli vielä nopeampi kuin Primum mobilen ja etäisempien yhä hitaampi. Nämä etäisemmät kehät laajenevat samalla yhä enemmän, niin että seitsemänteen ei enää yltäisi Junon airut, so. sateenkaari. Tässä siis on havaittavissa päinvastainen ilmiö, kuin yhdeksän taivaan liikkuessa sitä nopeammin mitä etäämpänä ne ovat keskipisteestään. Tämä aiheutti Danten ihmettelyn.

[366] »Taivas tää» = kristallitaivas. Piirillä, joka on suurimmassa sopusoinnussa sen kanssa tarkoitetaan serafien hierarkiaa, joka koska se kerran on lähinnä Luojaa, rakastaa häntä eniten ja jota tämä taas eniten valistaa.

[367] Substanssit = enkelien liikuttajat, »intelligenssit».

[368] Tuulet (neljä päluulta) kuvattiin tavallisesti ihmiskasvojen muotoon. Tässä on kysymys Boreaksesta l. pohjatuulesta sen puhaltaessa lauhkeimmalta taholta, so. enemmän luoteesta käsin.

[369] Vertaus shakkilaudasta lienee vain merkitsemässä säkenien (enkelien) ääretöntä tai sangen suurta lukua.

[370] Beatrice selittää taivaallisten hierarkiain järjestyksen. Keskiajan oppi tästä kysymyksestä perustui etupäässä erääseen teokseen, jonka tekijänä pidettiin Dionysos Areopagitaa, sekä muutamaan Gregorius Suuren saarnaan. Kuitenkin tähän opinhaaraan on löydettävissä lähteet jo Raamatusta, nim. Vanhasta testamentista (kerubit ja serafit) sekä Paavalin kirjeistä (esim. Roomal. 8:38; Efesol. 1:21; Kolossal. 2:15; I Tessalon. 4:16), joissa joskin hiukan eri sanoin, mainitaan kaikki Dantellakin esiintyvät nimitykset enkelolennoille (»rakkauksille»). Nämä jaettiin sitten kolmeen ryhmään (hierarkiaan), joista kukin käsitti 3 ala-osastoa (kuoroa). Dionysius Areopagita esittää ne seuraavassa järjestyksessä: Serafit, Kerubit, Tronit (Valta-istuimet)—Vallat (Vulgatassa *dominationes*), Voimat (*virtutes*), Mahtajat (*potestates*)—Päät (*principatus*), Arkkienkelit ja Enkelit.—Dante ja Tuomas Akvinolainen seuraavat Dionysiusta.

[371] Vrt. Joh. I kirje 3:2: »Mutta me tiedämme, että tulemme hänen kaltaisikseen kun hän ilmestyy, sillä me saamme nähdä hänet sellaisena kuin hän on.»

[372] Skolastinen teologia pohti myös kysymystä, oliko ikuinen autuus Jumalan »näkemistä» (kontemplatiivista energiaa) vaiko rakkautta Jumalaan. Dante puoltaa niin kuin Tuomas Akvinolainenkin edellistä mielipidettä.

[373] Oinas on korkeimmillaan yön taivaalla syyspäivän tasauksen jälkeen, jolloin pahat säät ja rajuilmat alkavat. Dante tahtoo siis sanoa, että Paratiisi ei ole kuten maa sään vaihtelujen alainen.

[374] Dionysius, ks. *Parat. X*, s. 4-6.

[375] Gregorius I oli järjestelmässään asettanut Voimat ja Päät toiseen ryhmään kuin Dionysius, ja Dante itse oli »Convitossaan» (11:6) lausunut Kirkon hyväksymästä opista eriävän mielipiteen.

[376] 2 Korintt. kirj. 12:4 johdosta luultiin, että apostoli Paavali oli näyssään nähnyt kaikki taivaalliset hierarkiat ja että hän vuorostaan oli ilmoittanut sen ylikuonnollisella tavalla Dionysiukselle.

29. laulu

[377] Tämän sangen oppineessa muodossa esitetyn vertauksen merkitys voidaan riittävästi selittää seuraavasti: Latonan lapset ovat Apollo ja Diana, edellinen auringon, jälkimmäinen kuun jumala. Päiväntasauksen aikoina sijaitsevat kuu ja aurinko yhtäaika horisontilla, vastapäätä toisiaan, aurinko Oinaan ja kuu Vaa'an tähtimerkissä ja ovat silloin jonkun aikaa tasapainossa keskenään (zenithiin

nähdessä), kunnes ne pian vaihtavat hemisfäärejänsä auringon noustessa ja kuun laskiessa taikka päinvastoin.

[378] Jumalan.

[379] Tuomas Akvinolaisen oppia seuraten Beatrice selittää, että Jumala ei luonut enkeleitä hankkiakseen itselleen kasvavaa hyvää, sillä hän on itse korkein hyvä, vaan jotta hänen hyvyytensä ilmenisi luoduissa olennoissa; luomisen syynä oli siis rakkaus luotuun.

[380] Koska iäisyudessa ei ole mitään *ennen* eikä *sitten*, ei voida sanoa, että Jumala olisi ollut toimeton ennen luomistyötään, joka tapahtui ajan ja paikan ulkopuolella.

[381] Kolmijänne merkitsee kolmiyhteistä jumalaa, kolme nuolta taas ovat: (puhdas) aine; (puhdas) muoto; niiden yhdistys l. elimellinen maailma, erittäinkin ihminen. Ja nämä olennot olivat täydellisiä, virheettömiä, koska ne olivat Jumalan yhdenaikaisen (ikäänkuin saman sysäyksen vaikuttaman) luomistyön tuloksia. (Vrt. myös I Moos. 1:31).

[382] = Enkelit, jotka saivat asuinsijansa Emyreumissa; ihmiset, joissa aine on vahvimmin edustettuna, sijoitettiin maan päälle ja välittäviin taivaisiin asetettiin »intelligenssi», aineen ja muodon eroittamaton yhdistys.

[383] Kirkko-isät ja jumaluusoppineet olivat eri mieltä kysymyksestä, milloin enkelit luotiin. Pyhä Hieronymus oli esittänyt Danten mainitseman väitteen, jota Tuomas Akvinol. vastusti—Dante itse nojautui Raamattuun (*I Moos. I. I.*: »Alussa loi Jumala taivaan ja maan», mahdollisesti myös Jeesus Syrak. 18: »*qui vivit in aeternam, creavit omnia simul*»). Myös järki vahvistaa häntä tässä uskossaan, sillä tuntuuhan järjettömältä, että enkelit olisivat olleet niin kauan toimeettomina täyttämättä tehtäväänsä taivaspiirien ohjaajina.

[384] Tässäkin nojautuen Tuomaan oppiin Dante arvelee, että varsin lyhyt aika kului luomisesta siihen kun Lucifer jo lankesi (koettiin tulla Jumalan kaltaiseksi, ks. Jesaja 14:12-15) ja viekötti monta muuta kanssaan kapinaan. *Convitossa* (II 6) hän sanoo myös: »Kaikista näistä järjestöistä (*ordini*) lankesivat muutamat heti kun ne oli luotu, luvultaan ehkä kymmenes osa...»—Uskolliset enkelit jäivät taivaaseen ylistämään ja kiittämään Luojaansa.

[385] Armo ei sulje pois ansiota. Ansio on sitä suurempi, mitä kiihkeämpi on tahto armoa vastaanottamaan.

[386] Tässä Dante poikkeaa hieman Tuomas Akvinolaisen opista, jonka mukaan enkeleillä on muistikyky. Dante taas arvelee, että koska enkelit aina katsovat Jumalan kasvoin, josta kaikki sekä menneet, nykyiset että tulevat seikat ovat luettavissa, on kaikki yksilöllinen käsitys niistä tarpeeton ja niin siis olematon. Sama näyttää koskevan myöskin tahtoa.

[387] Uneksimisella ja uskomisella tarkoitettaneen tässä uusien ja eteviltä näyttävien oppien luomista sekä niihin uskomista ja levittämistä niiden vääryydestä ja perusteettomuudesta tietoisina.

[388] Dante soimaa aikansa pappeja ja saarnaajamunkkeja, jotka suuressa määrin harjoittivat Raamatun väärinkäyttöä käsitellessään sitä kuin mitä maallista kirjaa tahansa ja väärennellessään sen totuuksia järjettömällä päähänpistoilla. Esimerkkinä hän mainitsee kiistan siitä, miksi aurinko pimeni Kristuksen ristiinnaulinnan aikana: muutamat näet väittivät, että tämä pimennys olisi rajoittunut vain Jerusalemiin ja sen ympäristöön kun taas toiset hokivat sitä yleiseksi, koko maailmaa käsittäväksi. Ja tällaisia väitteitä uskotellaan sitten ihmisille, jotka niitä kuuntelevat tietämättä, että ne ovat tyhjää lorua ja tuottavat vahinkoa hyödyn asemesta. Dante siis tahtoo, että jokaisen kristityn on hankittava itselleen ainakin niin paljon tuntemusta uskonnon asioissa, etteivät he tyydy millaiseen törkyyn tahansa.

[389] Vrt. Mark. ev. 16:15: »Menkää kaikkeen maailmaan ja saarnatkaa evankeliumia kaikille luoduille.»

[390] »Lintu» = Perkele, »pahan ilman lintu».—Jos kansa tietäisi, kuinka moiset saarnat ovat pahalaisen innoittamia, se huomaisi, ettei myöskään lupauksilla syntien anteeksiannosta, joita niissä annetaan ole mitään arvoa, koska ei ollut edes minkäänlaisia takeita paavin suostumuksesta.

[391] Pyhä Antonius, egyptiläinen erakko (n. 253-358), joka tavallisesti kuvataan porsaansa seuraavana (vertauskuvana perkeleestä, joka kaikin tavoin oli viekoitellut häntä syntiin). Hän oli perustanut luostarin, jonka esimiehenä häntä suuresti kunnioitettiin, ja pian tuli tavaksi pyytää almuja hänen nimissään sillä verukkeella, että ne joutuisivat erään Viennessä (Ranskassa) olevan sairaalan hyväksi, joka oli saanut nimensä hänen mukaansa. Samaisessa luostarissa alettiin myöskin näin saaduilla tuloilla elättää ja lihottaa porsaita, joita sitten mm. Toskanankin väestö piti suuressa kunniaassa (ks. Franco

Sacchetti: *Novelle* CX).—Dante sovittaa nyt tämän vertauksen aikansa saarnaaja- ja kerjäläismunkkeihin yleensä.—Muilla, pahemmilla kuin porsaat, tarkoitetaan esim. aviottomia lapsia, jalkavaimoja, parittajia yms.

[392] Ks. Daniel 7:10: »Tuhannen tuhatta palveli häntä ja kymmenen tuhannen kymmenen tuhatta seisoi hänen edessään.» Nämä luvut on siis käsitettävä epämääräisiksi merkitsemään yleensä hyvin suurta lukua.

30. laulu

[393] Enkelikuoro katoaa tässä ylös Emypreumiin. Tätä kuvatakseen Dante käyttää astronomista vertausta, jonka merkitys on seuraava: Dante arvioi maan ympärimitan 20,4000 ital. peninkulmaksi; kun on keskipäivä (kuudes tunti, noin 6000 peninkulman päässä itään), täytyy siis Italiassa olla ensimmäinen aamutunti, jolloin tähdet alkavat sammua ja varjo lankeaa melkein vaakasuoraan maata vasten, koska aurinko näkyy vasta horisontilla.

[394] Häikäisevä piste on Jumala, joka kaiken keskellä näyttää sisältyvän maailmankaikkeuteen, mutta sulkeekin itse itseensä koko luomakunnan.

[395] Beatricen kauneus on kasvanut jokaisessa uudessa taivaassa; nyt Emypreumissa se on niin suuri, että runoilija tuntee itsensä kykenemättömäksi kuvailemaan sitä.—Koomikko ja traagikko merkinnevät vain jokapäiväisemmän (*commedia*) ja ylevämmän (*tragedia*) taidelajin harrastajaa (ks. *De vulg. eloq.*).

[396] »Suulle suuremmalle» = lahjakkaammalle runoilijalle (kuin Dante).

[397] »Aine suurin» = Kristallitaivas.—Tulitaivas = Emypreum.

[398] »Molemmat sotalaumat» = enkelit ja valitut sielut; jälkimmäiset Dante on näkevä samanlaisina kuin tuomiopäivänä, so. ei enää valon verhoamina, vaan jälleen maallisissa ruumiissaan.

[399] Beatrice selittää syyn Danten sokaistumiseen: sellainen on Jumalan tervehdys jokaiselle uudelle tulokkaalle Emypreumissa; vasta sen avulla pystyy uuteen elämään ja kestäämään voimakkaintakin valoa.

[400] Aiheen tähän loistavaan kuvaukseen näystään, joka aluksi ilmeni välkkyvänä virtana, säkeninä (= enkelit) ja kukkasina, ja jonka hän pian näkee todellisessa muodossaan, lienee Dante saanut Raamatusta (ks. esim. Psalm. 50:3; Joh. Ilm. 22:1).

[401] Viittaavat taivaallisen ruusun ilmestymiseen. Myöhemmin tämä valovirta muuttuu kooltaan aurinkoa suuremmaksi ja luo loistettaan Primum mobilen ylitse aina Emypreumiin asti.

[402] »Taivaan kaksi hovio» = Paratiisin »molemmat sotalaumat».

[403] Taivaallisen ruusun lehdillä istuvat enkelit ja autuaat sielut asteettaisissa riveissä. Sen terälehdet ovat pyhimysten rivejä, joista ylimpien ihanuuden saattaa päättää vain alempien kauneudesta. Autuaiden järjestyksestä lähemmin ks. Parat. XXXII.

[404] Keskiajalla oli vallalla yleinen luulo, että maailmanloppu oli lähellä. Kuitenkin tämäkin säe on pikemmin ymmärrettävä runoilijan moitteeksi ihmiskuntaa kohtaan, joka oli jättänyt suuret hyveet ja antanut sijan turmeluksille, josta harvat enää pelastuisivat.

[405] Ennenkuin Dante pääsee osalliseksi Paratiisin iloista (»häistä»), so. ennen kuolemaansa, saa hän nähdä tuolla tyhjällä kruunun koristamalla istuimella keisari Henrik VII:n, jonka Dante toivoi toteuttavan hänen unensa yleisestä maailmanmonarkiasta (vrt. Parat. XVII)

Mut ennen kuin Gascognelainen pettää ylevän Henrikin, lyö tulta hänen kykynsä halveksua rahaa, vaivaa).

[406] »Päämies» = Paavi Klemens V, joka salaisilla ja julkisilla juonitteluillaan esti Henrik VII:n hyvät aikeet. Hänelle ei löydy valtaistuinta taivaassa vaan hänet syöstään simonistien joukkoon helvettiin. Siellä odotti kuten muistettaneen, paavi Nikolaus III Bonifacius VIII:a, Anagnilaista, joka nyt vuorostaan odottaisi Klemens V:ä, sitä, joka painaisi hänet yhä syvemmälle tuskien kuiluun.—Nämä katkeran uhkaavat säkeet ovat samalla Beatricen viimeiset sanat Danten runoelmassa.

31. laulu

[407] »Pyhä sotalauma» = autuaiden sielut. Vrt. Apost. teot 20:28.

[408] »Mut toinen» = enkelien parvi.

[409] = Lennellen Jumalan läheisyydessä.

[410] »Kansa vanha ynnä uusi» = Vanhan ja uuden liiton vanhurskaat, jotka kiinnittivät katseensa ja sielunsa kolmiyhteiseen, mutta heille yhdessä olemuksessa loistavaan Jumalaan.

[411] Helice oli Dianan nymfi, joka Jupiterin viettelemänä oli synnyttänyt pojan; mustasukkainen Juno oli sitten muuttanut Helicen karhuksi ja tässä hahmossa häntä vainosi hänen poikansa, kunnes Jupiter muutti molemmat tähdiksi, Isoksi karhuksi (Otava) ja Pikku karhuksi (Pikku Otava), jotka molemmat loistavat pohjoisella taivaanlaella.—Ei tiedetä varmasti, mistä barbaareista ja mistä tilaisuudesta tässä on kysymys, mutta luultavasti tarkoitetaan niitä lukemattomia pyhiinvaeltajia, jotka riemuvoonna 1300 saapuivat kaikesta kristikunnasta Roomaan.—Lateraani oli paavien istuimena siihen asti kunnes istuin muutettiin Avignoniin, josta palattua (1377) se siirrettiin Vatikaaniin.

[412] Tämä vanhus on, kuten seuraavasta käy ilmi, pyhä Bernhard Clairvauxlainen, keskiajan jaloin ja syvämielisin mystikko. Hän syntyi Fontainesissä Bourgognessa 1091, meni munkiksi Citeauxin sistersiläisluostariin 1113 ja tuli sitten perustamansa Clairvauxin (Clara vallis) luostarin apotiksi. Hän kuoli 1153 jättäen jälkeensä askeettisia teoksia, joita Dante tutki. Hän tunsu harvinaisen harrasta kiintymystä Neitsyt Mariaan, jonka johdosta hänet julistettiin pyhäksi pari vuotta kuolemansa jälkeen.

[413] Vrt. seur. laulu, s. 7-9.

[414] Kruunu on pyhimyksen sädekehä (*gloria*), joka syntyy Jumalan valon heijastuksesta.

[415] Beatrice oli laskeutunut alas Limbukseen kehoittamaan Vergiliusta Danten apuun.

[416] »Orjuudesta» = synnin orjuudesta.

[417] »Ikilähtehesen» = Jumalaan.

[418] »Taivaan kuningatar» = Neitsyt Maria.

[419] Kroatia merkitsee tässä yleensä kaukaista maata.—Hikiliina [alkutekstissä: *Veronika (veraicon* = todellinen kuva)], arvokas pyhänjäännös, jota säilytetään Rooman Pietarin kirkossa. Erään vanhan legendan mukaan oli muuan pyhä nainen, Veronica, antanut Kristukselle tiellä Golgatalle tämän liinan, jotta Kristus voisi kuivata hien kasvoiltaan, ja saatuaan sen sitten takaisin hän näki siinä Kristuksen kasvojen piirteet, jotka eivät sitten enää siitä lähteneet.

[420] »Laaksosta päin kukkulaa» = ruusun alaosasta sen ylä-ääreen, jossa Neitsyt Maria istuu voittaen valollaan häntä ympäröivät enkelit ja autuaat.

[421] Phaeton päivän vaunujen ohjaajana.

[422] »Kauneuden» = Neitsyt Marian.

32. laulu

[423] Synnyttämällä Vapahtajan Maria paransi sen haavan, jonka Eeva tottelemattomuudellaan oli aiheuttanut.—Eeva oli kaunis, se on luonnollista, koska hän oli Jumalan välittömästi luoma.

[424] »Runoilijan jne.»—Kuningas Davidin iso-isän äiti oli Ruut, joka oli naimisissa Boaksen kanssa (vrt. Ruut. 4:21: »Boas siitti Obedin; Obed siitti Isain; ja Isai siitti Davidin.»). David se oli joka omantunnontuskissaan siitä, että oli ollut rikollisessa suhteessa Uriaan ja tämän vaimoon Batsebaan (ks. 2 Samuel 11:2-4; 15-17) anoi armahdusta Jumalalta: *Misere mei* = Armahda minua (ks. Psalmt. 4:2; 6:3).

[425] Autuaiden paikkajärjestys taivaallisessa ruusussa on seuraava: Keskellä istuu ylimmäisessä rivissä Neitsyt Maria; hänen alapuolellaan seuraa rivi riviltä Eeva, Rakel, Saara, Rebekka, Ruut ym. hebrealaisia naisia, jotka kaikki muodostavat väliseinän (muurin) Vanhan ja Uuden testamentin autuaiden välille. Sama järjestys vallitsee myöskin ruusun toisessa puolipiirissä: vastapäätä Mariaa istuu keskellä ylimmäisessä rivissä Johannes Kastaja ja hänen alapuolellaan rivi riviltä kristittyjä uskonsankareita ja kirkkoisia, jotka muodostavat väliseinän samalla tavalla kuin naiset edellisessä puolipiirissä.

[426] »On kukka kypsä» = Kaikki istuimet on täytetty.

[427] Uuden liiton vanhurskaille varustetuista paikoista ovat jotkut vielä tyhjiä.

[428] Koska Johannes Kastaja kuoli kaksi vuotta ennen Jeesuksen kuolemaa ja astumista alas kuolon valtakuntaan, hänen täytyi viettää nämä vuodet Limbuksessa.

[429] Fransiskus, ks. Parat. XI:

Rinteellä tällä, missä on se loivin Aurinko kerran syntyi maailmalle kuin usein luona Gangeksen se nousee.

Benediktus, ks. Parat. XXII:

Maist' elämäni vähän jäljell' oli, kun mulle tyrkättiin tuo hattu, joka pahasta pahempaan vain päähän vaihtuu.

Augustinus, kirkkoisä, syntyi Tagastassa (Pohjois-Afrikassa) v. 354, toimi jo nuorena retoriikan opettajana Roomassa ja Milanossa ja kääntäytyään kristinuskoon hänet nimitettiin Hippon piispaksi (396), jossa arvossa kuoli v. 426. Hän oli länsimaisen kirkon kenties suurin oppi-isä ja Dante tutki ahkerasti hänen teoksiaan varsinkin »Tunnustuksia» ja »Jumalan valtiosta» -teosta (*de civitate Dei*).

[430] »Kummankin uskonmuodon jne.» = Vanhan ja Uuden testamentin vanhurskaiden lukumäärän tulee siis olla yhtä suuri. Tätä ajatusta eivät aikakauden muut jumaluusoppineet tunne ja se lienee siis Danten omaa keksintöä jotta hän saisi sen avulla tasasuhdan vallitsemaan taivaallisessa ruusussa.

[431] »Henget nää» = viattomien lasten sielut (jotka on vapautettu ruumiin kapaloista ennenkuin he vielä taisivat erottaa hyvää ja pahaa).

[432] Näistä säkeistä käy ilmi, että sielut pysyvät Paratiisissa siinä iässä, missä he kuolivat. Tässä Dante eroaa Tuomas Akvinolaisesta, joka opettaa, että kaikki autuaat kerran nousevat taivasiin samassa iässä, nim. nuoruusiässä.

[433] Danten epäily on tämä: jos näillä lapsilla ei ollut mitään omaa ansiota, kuinka he sitten ovat autuuden eri asteilla? Eiköhän tämä puolueellisuus ole aivan satunnaista?—Bernhard vastaa, että ensinnäkin kaikki satunnainen on suljettu pois paratiisista, samoin kuin taivaassa ei tunneta janoa eikä nälkää (vrt. Joh. Ilm. 7:16) ja että lapset kuten kaikki autuaat, saavat paikkansa yksinomaan Jumalan armosta.

[434] Dante valitsee esimerkiksi Raamatun kertomuksen Eesausta ja Jaakobista (ks. Roomal. kirj. 9:11-13, joka puhuu Jumalan mielivaltaisen tahdon puolesta, sekä I Moos. 25:21-26). Eesaun hiusten väri oli ruskea, Jaakobin musta, ja näiden ominaisuuksien ajateltiin merkitsevän erilaista luonnetta, eri kohtaloita l. Jumalan predestinaatiota, joka havaitaan jo lapsen syntymässä.—Näin ollen sielut saavat siis eri autuusasteen, ei erilaisten elämänvaiheiden vaan kuten Dante sanoo, ensi näkövoiman eron vuoksi, ja tämä näkövoima on yhtä kuin armon antama suurempi tai pienempi kyky nähdä Jumalaa.

[435] Tässä Bernhard puhuu niistä ehdoista, joihin edellä [434] on viitattu ja jotka olivat erilaiset maailmanhistorian kolmella eri aikakaudella: ensimmäisellä, Aatamista Aabrahamiin, tarvittiin autuuden saavuttamiseksi ainoastaan vanhempien usko yhtyneenä viattomuuteen; toisella, Abrahamista Kristukseen, ympärileikkaus, ja kolmannella, Kristuksen eteenpäin, kaste.—Kastamattomat lapset jäivät tällöin »sinne alas», so. Limbukseen.

[436] = Neitsyt Marian kasvoja.

[437] »Mieliin pyhiin, jotka jne.» = enkeleihin, joiden tehtävänä juuri on tuoda autuaille rauhaa ja rakkautta.

[438] »Enkeli» = Arkkienkeli Gabriel.

[439] Pyhä Bernhard oli jättänyt paikkansa opastaakseen Dantea senjälkeen kuin Beatrice oli tästä tehtävästä luopunut.

[440] Gabrielista ks. Parat. XXIII:

»Aukaise silmäs, olemustain katso! Oot nähnyt seikkoja, jotk' on sun tehneet hymyni kestäväksi.»

»Huomattakoon pyhäin tahtojen ykseys, joka on sama kuin iäisen elämän kuninkaalla» (Lana).

[441] »Nuo, jotka jne.» = Aatami ja Pietari. Aatami oli ensimmäinen, joka uskoi tulevaan Kristukseen, pyhä Pietari ensimmäinen, joka uskoi tulleeseen Kristukseen.

[442] »Ja hän» = Evankelista Johannes, joka Ilmestyskirjassaan ennusti kirkon kovat kohtalot.

[443] »Opas» = Mooses.

[444] Pyhä Anna, (apokryfisten kirjojen mukaan) Neitsyt Marian äiti.

[445] Lucia, syrakusalainen neitsyt, joka edusti Dantelle Jumalan myötävaikuttavaa armoa (*gratia cooperans*).

[446] Danten jumalallinen näky on päättymässä, koska hänellä ei ole enää muuta nähtävää kuin kolmiyhteinen Jumala ja Kristuksen kaksoisluonto.

[447] »Tytär Poikas» = Kristuksen oma.—Tämän rukouksen on Dante nähtävästi sommitellut pyhän Bernhardin rukousten ja ajatelmien mukaan.

[448] Kristus sovitti maailman Jumalan kanssa, hänen kauttaan sielut tulivat jälleen arvokkaiksi nousemaan paratiisiin.

[449] »Viimeinen Autuus» = Jumala, autuuden lähde, Korkein ilo.

[450] »Sammutin jo hehkut jne.»—Tietäessään, että pyhän Bernhardin harras rukous oli kuultu Dante tuntee nyt olevansa varma viimeisen toiveensa toteutumisesta.

[451] »Sibyllan ennustukset.»—Cumaen (roomal. kaupunki Campaniassa) Sibyllasta kertoo Vergilius (Aeneis III 441-452), että Sibyllan oli tapana kirjoittaa irtonaisille lehdille sanoja ja kirjaimia, so. oraakkeleitaan, jotka hän sitten järjести niin, että ennustukset seurasivat toisiaan ajanmukaisesti; mutta joka kerta kun ovi hänen luolaansa avattiin tuli tuulenpuuska, joka hajotti lehdet niin että oli mahdoton saada selvää niiden sisällöstä ja yhtenäisyydestä.

[452] »Dante tahtoo tällä tähdentää eroa jumalallisen valon vaikutuksen ja muiden valonlähteiden vaikutuksen välillä: kun katsotaan muihin valonlähteisiin kärsii näkö sitä enemmän mitä kirkkaampia ne ovat, niin että kun käännetään silmä niistä pois, se lepää ja voimistuu katsomalla muita esineitä; sitävastoin se, joka katsoo Jumalaan, tuntee, että hänen kykynsä katsoa Jumalaa vain kasvaa, niin että jos hän kääntäisi katseensa toisaalle, tuo kyky tulisi häneltä puuttumaan eikä hän enää voisi kiinnittää sitä häneen.» (Casini.)

[453] Näiden skolastisten termien muoto alkutekstissä on: *sustanzia* = kaikki se, mikä on olemassa itsessään (per se); *accidenti* = se, mikä on olemassa jossakin toisessa; *costume* (lat. *habitus*) = molempain edellisten välillä vallitseva suhde.—Kaikkia tällaisia seikkoja Danten oli siis mahdoton havaita ja eritellä.

[454] »Soi mulle unhon.»—Unholla (alkutekstissä: *letargo* = unitauti, horros) tarkoittanee tässä vain jonkinlaista ekstaasitilaa, jossa sielu unohtaa kaiken maallisen ja kiintyy yksinomaan Jumalaan.—Argonauttien hankkeet Kolkhiin matkaa varten ovat keskiaikaisen tiedon mukaan peräisin v:lta 1223 e.Kr. l. 25 vuosisataa ennen Danten aikaa; suomennoksessa on 20 vuosisataa, joka tässä ei suurta merkinne.—Kun ensimmäinen laiva, Argo, laskettiin vesille, hämmästyi merenjumala Poseidon sen varjoa.

[455] »Kolme kehää» = kolminaisuuden kolme persoonaa; erilaiset värit merkitsevät niiden eri attribuutteja, vrt. Parat. X:

Poikaansa silmäellen Rakkaudella, mi ijäisesti molemmista virtaa, tuo ensi Valta,[117]
kielin-virkkamaton...

[456] Heijastunut kaari on Kristus, jossa runoilijalle näyttäytyy ihmisen kuva »mutta jumalaistunut», mikä siis kuvaa Kristuksen jumalallisen ja ihmisluonnon täydellistä yhtymistä.

[457] Tässä runoilijan henki on kohonnut hurmionsa ylevimpään huippuun; siksi näkyjen sarja lakkaa, koska hänen tahtonsa ja kaipuunsa ovat nyt yhdenmukaiset Jumalan kanssa; ja tässä yhdenmukaisuudessa on korkein autuus.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NÄYTELMÄ: PARATIISI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark.

Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic

work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in

such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.